

Nr. 10
1940
30 s.

Haitse Rodu!

TOIMETUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8, Kaitseliidu Peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kolonel A. Balder, telefon 451-94.

Tegevtoimetaja: kapten A. Truuvere, telefon ametis 451-89 ja sv. 156-a, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap. Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaamiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

*

TALITUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/3 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

KAITSELIIDU HAALEKANDJAJA.

ILMUB KAKS KORDA KUUS.

TOIMETUSE NÕUKOGU:

Kaitseliidu Peastaabi ülem kolonel *A. Balder* (esimees), KL Peastaabi Kultuur-informatsiooni jaoskonna pealik kapten *A. Truuvere* (esimehe asetäitja), KL Peastaabi Õppe- ja Spordiosakonna pealik kol.-ltm. *G. Kasemets*, Tallinna Maleva pealik kol.-ltm. *R. Lints*, Pärnu Maleva pealik kol.-ltm. *J. Lugus*, Viru Maleva pealik kol.-ltm. *G. Vaher*, Naiskodukaitse Kultuurosakonna vanem pr. *Juuli Stetmann*, Noorte Kotkaste Peastaabi ülem noortemagister *J. Teder-soo*, Kodutütarde esindajana keeleteadlane prl. *Lilli Room* ja „Kaitse Kodu!“ talituse juht majandusteadlane *R. Jukk*.

Nr. 10

1940

SISUKORD:

- Euroopa laienenud sõda ja meie tles-andeid erakorraliste aegade olukorras.
- K. Teder*: Tee noorkotkluseni.
- K. Lipping*: Mees meeste ridadesse.
- L. S.*: Maa tänab harijat.
- *d*: Astutegem võitlusse kahjutuledega.
- A. Peel*: Võidutule kauneid traditsioone.
- J. L.*: Õppigem tundma kodumaad.
- K. Lipping*: Noortel Kotkastel seisab ees tegevusrohke suvi.
- K. L.*: Noorte kotkaste instruktorite õppe- ja nõupidamispäevadelt.
- G. Kalkun*: Kehaline kasvatus ja kaitseorganisatsioonid.
- Avagem käed ja südamed Omakaitse Sihtkapitali korjandusele.
- Kunstiaasta vanameister Kristjan Raua austamise tähe all.
- Siid õhust, veest ja kivisöest.
- E. Päss*: Muinaskultuuri rakendamisest linnades.
- H. Haljaspõld*: Lahingud ajaloolistel väljadel.
- Võidupüha ühislaul.
- Meilt ja mujalt.

Raud Teras

Ereka Kaubanduse Aktsiaselts

Kontor: Tallinn, Pärnu m. 9, III korral,
tel. 480-22, 479-76

Ladu: Telliskivi 51, tel. 424-78

Euroopa laienenud sõda

ja meie ülesandeid erakorraliste aegade olukorras

Meie viimasest Euroopa välispoliitiliste ja sõjaliste sündmuste vaatlemisest on möödunud vaevalt üle kahe nädala, kuid selle aja jooksul on juhtunud sündmusi, mis on pannud jahmatama terve maailma: läänerinde senine vaikus on muutunud sõdivate riikide vaheliseks veriseimaks tapluseks ja puuristide rida läänerindel on uuesti kasvamas. Lühikese aja jooksul on muudetud rida uusi erapooletuid riike hävitavate tapluste tallermaaks, kusjuures nende senised õitsvad põllud on laastavate sõjamasinate poolt hävitavalt üles küntud ja miljonid inimesed on muudetud kodutuiks sõjapõgenikeks. Euroopa mure homse päeva pärast on saanud üle öö aktuaalseks tänapäeva mureks.

Suur sõda on alanud ja suured sündmused ähvardavad kõndida selle kannul. Saksa võimas armee on tunginud erapooletuid riike valdades terava kiiluna Prantsusmaa sisse, sulgedes osa liitlaste vägesid Flandria soppi ja ähvardades nüüd tungida üle kanali otse Briti maailmariigi südamesse.

Seniste sõjaliste sündmuste kaleidoskoopiline arenemine läänerindel seab nüüd terve maailma küsimuse ette, kas suudab Saksamaa arendada oma senise välksõja põhimõtet Briti maailmariigi purustamiseni, mis seisab tema kavas, või tuleb käimasolevaist heitlusist pikk kurnamissõda, mille tagajärjed võivad kujuneda saatuslikuks ka ründajale endale. Kuigi viimaste operatsioonide käik näitab Saksa vägede suurt edu ja Flandria küsimus näib juba peagu otsustatud olevat, ei ole sõja võitmise küsimus täies ulatuses ometi kaugeltki selge, sest suuremad raskused näivad seisvat siiski veel alles ees. Briti maailmariik kujutab endast ikkagi vägevast impeeriumi, kes valitseb

maailmas ligi 500-miljonise rahva üle ja kelle territooriumides, nagu piltlikult üteldakse, ei lähe päike kunagi looja. Ka on Briti maailmariigil kasutada määratud ainelised varad, mida Saksamaal kasutada ei ole, ja just seepärast võib praeguse sõja pikale venimine tuua viimaks nii mõningaidki üllatusi. Küsimus seisab praegu nähtavasti ainult selles, kas Britile antakse üldse võimalusi oma määratud jõude ja varasid kasutama hakata või saab ta juba enne hoobi, mis otsustab kogu sündmuste käigu senistel välksõja põhimõtetel.

Saksa sõjavägede võimsus ja löögijõud ei ole jätnud oma senise tegevuse suhtes kahe-sugust arvamist: see on hävitav, tugev ja ülivõimas. Hitleri armee on viimaste võimalusteni moderniseeritud, ta on hea moraaliga ja nähtavasti veel parema kooliga. Löögid, mis Saksa sõjavägi on seni annud, on olnud järsud ning tugevad, nii et prantslaste sõjaväe senine kuulsuse oreool on pidanud selle kõrval tõsiselt kahvatama. Otsida siin põhjusi tähendaks tungida kõrgeima strateegia saladustesse, mis ei ole aga kaugeltki käesolevate ridade ülesanne. Me oleme võinud ainult tähele panna, et prantslaste sõjapidamise kaardid on juba senise lühikese sõjategevuse kestel mitmel korral segamini löödud, mis viib kindlale veendumusele, et liitlaste poolel on kusagil midagi katki, olgu see siis kas strateegia või jõudude tasakaalu osas. Hiljutised teated Prantsuse armee juhtide hulgas ettevõetud puhastusest ja ümberpaigutamisest kõnelevad aga siin omaette küllalt selget keelt.

Me ei taha järgnevaist sündmusist ette rutata hakata, veel vähem võtta endale julgust mingisuguste ennustuste tegemiseks, kuid ar-

vame siiski, et käimasolevate sõjaliste sündmuste otsustav päev ei tohiks olla väga kaugel. Kuid missugune see otsus ka ei tuleks, on selle tagajärjed ikkagi masendavad kogu maailmale, sest võitlustes hävitatud inimelusid ei saa enam keegi tagasi anda, kuigi hävitatud varasid võib luua uuesti, olgugi vahest ainult mitmete põlvede kannatuste hinnaga.

Me võime olla tänulikud saatusele, et meid on jäetud välja kõigist neist raskeist katsumisist, mida sõjakeerisesse kistud rahvad praegu peavad üle elama. Kuigi sellegi pärast ei tohi olla meie tuleviku pilk suunatud tühjusse. Lootuses oma kaljukindlale erapooletusele ja usus meie riigijuhtide tarka ning ettenägelikku poliitikasse peame me jätkama rahulikult oma igapäevast ülesehitavat tööd ning kandma südames usku oma rahulikku saatusse. Oskus kõiki ärevaid sündmusi rahulikult hinnata on üks suurimaid vourusi kriitilisel ajajärgul. Ja kuigi praegused sõjalised sündmused otseselt meie suhtes mingit ärevust ei tekita, peame me oskama vaadelda ka neid teatud rahulikkuse ilmega. Elavaks näiteks sellele on Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri sõnavõtt hiljuti tegev- ja reservohvitseride laskevõistluste puhul peetud kõnes, kus Sõjavägede Ülemjuhataja, hinnates praegusi Euroopa sõjalisi sündmusi, ütles järgmist:

„Veel Vabaduse Risti vendade päeva paraadil ma tähendasin, kuidas meil on raske ennustada, kunas algab ja missuguseks kujuneb läänerindele koondatud suurte sõjaliste jõudude võitlus. See võitluste möll algas õige lihtsalt — kaks väikest riiki purustati ja praegu jätkub määratu heitlus, mille lõpu kohta oleks enneaegne teha järeldusi.

Kõikide silmad on aga pöördunud läände. Meid, sõjaväelasi, huvitab see võitlus mitte üksnes poliitiliste tagajärgede poolest, vaid ka puht-sõjatehniliselt. Meile paistab silma, kuidas ühel poolel on olnud eriti suur edu, ja loomulikult selle juures kerkivad küsimused, mis on selle suure ja järsu kordamineku põhjastanud. Kuuldub mitmesuguseid hindamisi. Ühed ütlevad, et eduka poole kordaminekute saladus peitub tema ülekaalukates tehnilistes võimetes, tema lennava ja moto-mehhaniseeritud üksuste võimsuses. Paistab, et teistelgi pooltel on niisama võimsaid relvi, ja kinnitatakse, et Inglise lennukid on samuti väga tugevad.

Eriti rõhutatakse Saksa ülitugevaid soomustatud üksusi ja motoriseeritud väeosi, kuid ka teine pool on samuti oma väe mehhaniseerinud ja motoriseerinud.

Mõlemate poolte kahurvägi paistab olevat väga jõuline ja sõja algusest peale on kahurite suud paisanud välja tohutul arvul metalli.

Kerkib uuesti küsimus, miks ühel poolel on siiski suurem edu, nii et tema väeosad juba on suutnud välja tungida kanali rannikule, kuhu

möödunud maailmasõja võitlustes siiski ei jõutud. Siin Põhja-Prantsusmaal ja Belgia ühes osas on ümber piiratud prantslasi, inglasi ja belglasi, keda võib arvult olla miljoni ümber, — suur vägi, mis nüüd on surutud soppi. Et seda miljonilist väge ümber piirata, peab ka piirajaid olema mitte vähem.

Kõneldakse uuest sõjakunstist, uutest strateegilistest võtetest. Arvan, et strateegia ei ole nii väga muutunud ja et tema põhimõtted on jäänud samadeks, mida oleme võinud jälgida paljude sajandite jooksul. Eks kordu praegu sama, mis on toimunud eelmistes suurtes sõdades — vastase elava jõu ümberpiiramine ja siis selle hävitamine. Öeldakse veel, et see oli ootamatus ja üllatus, et Prantsuse kindlustatud liinid murti läbi. Aga missugused on need kindlustatud liinid, mida varemates sõdades ei ole purustatud? Me teame ajaloost vägeva Rooma riigi sõjalisi kindlustusi ja suure Hiina kaitsemüüre, mis rajati usus, et need jäävad vallutamatuks. Ometi murti needki.

Paistab aga silma, et Saksa armees töötavad suurepäraselt koos kõik väeliigid, et lennukid on väga heas kontaktis jala- ja suurtükiväega, samuti soomustatud üksustega ja merejõududega.

Arvan, et meie, sõjaväelased, ei tohi ülehinnata üht ega teist väeliiki ja kindlustusliinide tähtsust. Aga samuti me ei tohi hindamata jätta väeliikide koostööd. Eriti aga paistab silma, et Saksa sõjaväel on väga hea väljaõpe ja juhtimine. Nüüd otsitakse selle armee edu saladusi ja kiputakse selle juures unustama kõige lähedasemaid ja lihtsamaid tõsiasju. Kui sõjaväe väljaõpe ja juhtimine on hea, siis loomulikult on hea ka kõikide väeliikide koostöö. Muidu ei saakski olla edu.

Hoolimata määratu suurest tehnilisest arengust, hoolimata suurte väeüksuste motoriseerimisest ja mehhaniseerimisest, võib kordaminekuid olla ainult sellel, kes paneb neid tehniliselt viimistletud relvi käsitama väljaõpetatud inimmassid. Sest lõppeks ei võitle mitte relvad, mitte lennukid, tankid, soomusautod, kahurid, kuulipildujad, vaid inimesed, kelle käes on nende tehniliste saavutuste juhtimine. See on igavene tõde ja jääb selleks. Kõige suurem tähtsus sõjas on ka edaspidi hästi väljaõpetatud ja hästi juhitud inimesel.

Sõja ajal ei saa ega tohi olla improviseerimist. Kõik, mis ette on võetud, see tuleb ka teostada. Need ettevõtmised on pika ja järjekindla ettevalmistuse vili. Selleks ettevalmistamiseks on vaja koondatud võimu mitte ainult sõja puhkemisel, vaid juba rahu ajal. Öeldakse, et raha on see tegur, mis võib lõpliku võidu määrata. See ei ole vist täieliselt nii. Raha võib olla, kuid selle eest ei suudeta igal momendil relvi muretseda, kuna neid teatud olukorras ei suudeta nii ruttu valmistada kui tarvis. Kui

keegi tahab sõjas olla tugev, peab ta olema ette valmistatud juba rahu ajal.

Jätame kõrvale poliitilised hinnangud ja vaatame käimasolevaid võitlusi ainult sõja-tehniliselt seisukohalt. Nende vaatluste tagajärjel me võime öelda: hea ettevalmistus, hea juhtimine ja koondatud juhtimine juba enne sõda — need on tegurid, mis annavad ühele poolele edu ja asetavad teise raskesse olukorda, kuigi see ei pruugi veel tähendada katastroofi. Kordan veel — meil, sõjaväelastel, tuleb neid dramaatilisi sündmusi tahes või tahtmata hinnata ja me teeme seda puht sõjaliselt seisukohalt. Mida rohkem üks armee omab uusi tehnilisi abinõusid, seda raskemaks muutub sõjaväe väljaõpe ja tema juhtimine, mis toob pidevalt juure järjest uusi nõudeid. Sellelt seisukohalt on meie ohvitserkonna, nii tegevväe ohvitseride kui ka reservlaste, väljaõppe määratu suur tähendus. Mass üksinda ei sõdi, teda on vaja juhtida. Eriti keeruliseks on muutunud juhtimistegevus praeguses sõjas, kus sõjatehnika on võtnud mitmeti keerukad vormid ja viisid. See esitab juhtidele järjest uusi nõudeid. Selleks pakub praegune heitlus läänerindel kujukaid näiteid. Kui komplitseeritud ja siiski täiuslik peab olema see juhtimisaparaat, et kõiki neid määratud tehnilisi ja inimjõude liikuma panna, kes praegu seisavad üksteise vastas! Kõige selle tehnilise edu juures inimene jääb inimeseks ja tema tähtsus ka tulevikusõjas samaks mis praeguseski heitluses.“

*

Vahepeal on kevad jõudnud juba oma ilusaimasse ja õilmeterohkeimasse ajajärku, kus maal on alanud looduse haljendaval taustal viljakas põllutöö ja kogu riigis jätkub uute väärtuste loomine ja rahva elustandardi kindlustamine praegustel erakorralistel aegadel. On ju päris loomulik ja arusaadav, et meie kui väikeriigi majandus oleneb suurel määral väliturude seisukorrast, nii et meie kõiki sealseid kõikumisi, eriti praeguses sõjaolukorras, paratamatult peame kaasa tegema. Nagu vastav statistika näitab, veame me veerandi oma toodangust aastas välja, samuti peame me katma veerandi oma tarvidustest välismaa kaupadega, missugune asjaolu normaalsetes oludes on võrdlemisi kergesti lahendatav, kuid erakorralistes oludes esitab mõningaid raskusi, mille tagajärgi, olgu küll seni tühiseid, oleme me seni juba tunda saanud. Meie mõningaid elumugavusi häiriv elukalliduse tõus pole meie üldises majanduspoliitikas aga siiski veel esmajärgulise tähtsusega küsimus, sest, nagu majandusminister L. Sepp oma hiljutises kõnes tähendas, on palju olulisem, kas ei suru elukallidus meie niikuinii madalate sissetulekute juures korrastamiseks, investeerimisteks, tootmisaparaadi laiendamiseks ja tootmistegevuse arenda-

Saksa parašütist, nagu neid lastakse moodsas sõjas tuhandeid vaenlase tagalasse

miseks kuuluvat sissetulekute osa täielisest nulliks ja kas ei jää seega meie majanduselu areng seisma ning kas ei too erakordsed olud kaasa ülesaamatuid häireid meie tootmisaparaadile, seda osaliselt halvates ja seisma sundides. Kui see teostuks, arvas majandusminister, kahaneks vastavalt sellele meie niikuinii minimaalne toodetavate varade ja väärtuste üldkogus ja siis langeks meie jalgade all seegi, olgugi kitsas, kuid ometi kindel põhi, millel me nüüd seisame. Igapäevaste eluvajaduste paratamatu piiramine elukalliduse tagajärjel on ka meil äärmiselt ebamugav, tülikas ning tujuhäiriv, kuigi see meil suhteliselt palju väiksemal määral teostub kui seda koguni praeguse momendi rikkaimad ja võidukaimad riigid oma kodanikele on sunnitud peale suruma.

On selge, et tootmistasemest oleneb kogu rahva elutase ja et põllumajanduse intensiivsuse tõstmine on meie rahvamajanduse tähtsaimaks probleemiks. Seepärast oleme me paratamatult sunnitud oma tööviljakust, mis on siiski seni võrdlemisi loid, tõstma. Üksi palkade tõstmisega, kuigi see erakorralistes oludes on osaliselt paratamatu, ei jõua me kaugele.

Majandusminister tähendas väga õieti, et mustakunstiga ja palkade nõidumisega ei saa suurendada tarbimiseks kuuluvate ainete hulka ning kogust, sest rahva tõeline elutaseme tõus on ainult see, kui rahval on tarbimiseks kasu-

Saksa tangitõrje kahureid Brüsseli tänavail

tada rohkem toidu- ja tarbeaineid, rohkem elukortereid ja kõiki teisi mugavusi rohkem kui praegu. Selleks on aga tarvis ka kõike seda rohkem toota, valmistada ning ehitada.

Eeltoodust peaks päris selge olema, et selle ülesande täitmine nõuab meilt kõigilt erilist energiat ja tublidust niihästi oma igapäevaste ülesannete täitmisel kui üldse meie ühiskondlikus ja riiklikus loovas töös. Me peame jõudma veendumusele, et meie saatuse on meie endi kätes. Kui me tõstame oma tootmistaseme kõrgemale, siis loome me endile ka uusi mugavusi oma igapäevases elus. Ainult töö, loova ning viljaka töö, kaudu jõuame me haljale oksale.

Varasuvine tööperioodi algus on haaranud juba ka Kaitseliidu tegevusalasid. Juba kogunevad mehed sirgetes ridades võistlusteks ja õppusteks, naised arutavad suviseid toitlustamismuresid ning noored valmistuvad suvisteks matkadeks ja laagriteks. Võidupüha lähene mine on toonud Kaitseliidule terve rea igaaastasi traditsioonilisi ülesandeid, millede täitmisele mehed, naised ja noored asuvad alati suure innuga ning armastusega. On jälle aeg kätte jõudnud, kus tuleb oma kodude korrastamisele mõtlema hakata, sest läheneval Võidupühal peab kogu meie riik olema päevakohaselt pidulikus ehtes. Nüüd, nagu ka alati, näitab Kaitseliit oma valmisolekut isamaa kasulikuks teenimiseks, mis seisab praegustel erakorralistel aegadel eriti ühtekuuluvuse tunde hoidmises ja kindla meele kasvatamises meie kodanikkonnas.

Seda kindlat meelt Kaitseliidu liikmetes on hinnanud ka meie riigi kõrgeimad juhid. Hiljuti toimunud KL Tallinna Maleva Toompea malevkonna traditsioonilise kontrollkogunemise ja esinemise puhul Vabariigi Presidendile pöördus Vabariigi President K. P ä t s Kadrioru lossi rõdult malevkonna poole südamliku kõnega, milles ta ütles järgmist:

„Kaitseliitlased! Me elame niisugustel aegadel, kus rahvaste ja riikide saatused sagedasti

ühe ööga ära otsustatakse. Me näeme, kuidas riigid kokku on langenud, kuidas rahvad kannatavad ja varandused kokku varisevad ja kuidas haavad, mis praegu lüüakse rahvastele, on valusad ja hirmsad.

Kui me kõike seda võrdleme oma eluga siin meie armsal kodumaal, siis me võime öelda, et taevast on seni küll meie vastu armuline olnud ja me oleme võinud igauks rahulikult oma tööd teha. Me oleme kõikidel aladel praegu harilikus seisukorras ja me oleme tänu võlgu sellele, et meie kaine rahvas oma rahuliku meeleoluga, valmisolekuga ja kohusetundega kõige raskematel momentidel on riiki toetanud kõlbeliselt.

Ka meil on raskeid aegu olnud ja oleme raskeid minuteid läbi elanud, mis teinekord meie hinge on värisema pannud. Me oleme aga neist üle saanud seepärast, et meie rahvas on kaine olnud, et ta on oma valitsuse selja taga seisnud ja usaldanud teda ning uskunud oma õigusse. Kui me tahame rahulikku elu edasi elada, siis peab meie rahvas kogu oma jõu kokku võtma, et lahkkelisid ei tekiks, ja oma riiki ja oma riigikorda hoidma ühel meelel ja ühel teadmises, et kui meie riik kokku variseb, siis on meie rahulik ja õnnelikul elul lõpp peal pikemaks ajaks.

Kaitseliitlased! Teie olete vande annud igal ajal valmis olla. Me teame, et meie jõud on väike sõjaliselt. Praeguses sõjas suured rahvad sagedasti langevad sõjariistade all kokku. Kui teil, kaitseliitlased, on sõjariistad käes, siis kõigepealt kaitseme nendega oma kodust korda. Katsume mitte üksi sõjariistadega seda teha, vaid püüame ka sõnadega üksteist niikaugele viia, et meie rahvas aru saaks, et praegu ei ole aeg lahkuminekuteks, vaid nüüd peame mees mehe kõrval seisma ja oma riiki toetama ja kaitsma.

Kui see meeleolu edasi kestab, siis, usun, me jääme sellest hirmsast verevalamisest kõrvale ja võime sõja järele rahulikult oma tööd edasi teha. Meie kõigi soov ja tahe on, et saatuse seda meile ka võimalikuks teeks.

Täna teid Eesti vabariigi nimel teie ausa ja suurepärase valmisoleku ja teenistuse eest. Lootan, et need, kelle käes meie riigi kõrgeimate asutuste kaitse seisab, ikka valmis on ja et meil seda valmisolekut ei tule rakendada. Soovin teile teie teenistuses ja kõiges muus ettevõtmises palju edu ja õnne!“

Neid Vabariigi Presidendi sõnu mees ja südames kalliks pidades, loovad tööd tehes ja kindlat teadmist oma südames kandes, et usk oma heasse saatuse, oma töösse ning elujõusse viivad meid kõikidest muredest ja raskustest läbi, võime me minna rahulikult vastu oma tulevikule.

Tee noorkotkluseni

Kui varemalt pidulikel aktustel pidukõnelejate poolt lasti lendu hüüdeid: „Noorte päralt on tulevik!“ — siis tundus see nii paljudelegi ilusa ja pidurüüs iraasina, mis oli öeldud meelituseks valmi-vale noorsoole.

Tänapäeval pole aga sel ütlusel seljas säärast pidurüüd, vaid nüüd tunnetavad kõik selle ütluse tõelist ja suurt sisu ning karmi kohustust, mis lasub tänapäeva noorsool. Selle mõtte sisu paneb esijoones noorte õlgadele suure vastutuskooorma: säilitada oma riigi iseseisvus ja vabadus niisama puutumatuna nagu seda on kätte võidelnud ja hoidnud nende vanemad. See on suur ülesanne, ja et seda teostada, selleks tuleb end ette valmistada juba maast-madalaist.

Kuidas peaksid noored end ette valmistama raskete tulevikukohustuste kandmiseks?

Patrioodina ei sünni maailma ükski laps, kuid selleks tuleb teda kasvatada. Ja kasvatamine toimub niihästi vanemate, kooli, ühiskonna kui ka lapse enda kaas- ja koostegevusel. Seega, kui soovime näha oma noorsugu isade kohustuste ja ideede kandjana, peame neile pärandama sedasama rahvuslikku võitlusvaimu ja sitkust, mis on julgustanud nende vanemaid eiu raskemal silmapilgel.

On endastmõistetav, et ükski riigivõim ei saa tänapäeval ükskõikseks jääda oma noorsoo meelsuse suhtes, vaid ta peab tarvitusele võtma kõik abinõud, et noorte idanev vaim leiaks küllaladast toitu ja võimalusi arenemiseks. Samuti ei ole ükskõik, kas soodsaid arenemisvõimalusi on ainult üksikul või suurtel hulkadel.

Kui meie suurim riiklik kaitseorganisatsioon Kaitseliit kümme aastat tagasi hakkas organiseerima ja enda ümber koondama noori, et neist luua noorkotkaste ja kodutütarde organisatsioonid, siis ei toimunud see mitte seepärast, nagu ei oleks olemasolevad skautlikud organisatsioonid midagi teinud, vaid selleks, et Kaitseliit oma laiaulatusliku organisatsioonivõrguga oli võimeline organiseerima noori igas kodumaa nurgas. Seni olemas olnud skautlikud organisatsioonid — skaudid ja noorsepääd — olid seni suutnud organiseerida ainult väikese arvu noori, ja sedagi peamiselt linnades. Hulk maad oli veel söödís.

Kui kutsuti ellu Kaitseliidu noorte eriorganisatsioonid, siis olid endastmõistetavalt väga tähtsaks küsimuseks need eesmärgid, mida nad kavatsesid taotella. Avameelselt peab nüüd tagantjärele tunnistama, et skautlikes ringkonnis suhtuti sellele algatusele õige umbusklikult ja juba „avansina“ kuul-dus sääraseid etteheitvaid ekslikke arvamisi ja oletusi, nagu taotleks Kaitseliit ainult noorsoo militariseerimist, ilma tõsiste kasvatuslike

eesmärgideta, mis oleks seniste organisatsioonide töö lõhkumine.

Nüüd aga, kümne aasta möödudes, võib rahuldustundega tagasi vaadates tunnistada, et need eelarvamised on osutunud ekslikeks. Niihästi noorkotkad kui ka kodutütred on teinud tõhusat kasvatuslikku tööd ja seejuures on tekkinud tihe organisatsioonide võrk üle kogu maa. Nii on viljeldud seni söödís olnud alasid.

Kuna Kaitseliidu noorte organisatsiooni tegevuse kohta leidub pikem ülevaade teisel, siis peatume nende ideoloogiliste aluste juures, millele on rajatud skautlikud, eriti aga noorkotkaste ja kodutütarde, eriorganisatsioonid, ja heidame ülevaataliku ajaloolise pilgu tagasi ka neile skautlikele organisatsioonidele, mis olid olemas varemalt ja seega praeguse noorkotkluse eelkäijaks.

Esijoones peatume selle juures, mis on skautlus.

„Skautlus on mäng, mis kasvatab iseloomu ja vaimu,“ nii ütles selle iseloomustamiseks skautluse looja inglise kindral sir Robert Baden-Powell. See lause ütleb meile peagu kõik selle kohta, mida taotleb skautlus ja missugused on ta meetodid. Eesmärgiks on iseloomu ja vaimu kujundamine ja vahendiks — noortele nii meeldiv mäng.

Esimese skautrühma asutamisest Inglismaal on möödunud kolmkümmend seitse aastat. Seega on skautlus jõudnud keskikka. Et ta oma tegutsemisaja jooksul on üle elanud mitmesuguseid kujunemise ja otsimise ajajärke, on loomulik.

Kuna skautluse algkodu on Inglismaal, siis on ka loomulik, et selles riigis vaitsev kord ning rahvuslik koosseis vajutas oma pitseri ka skautlikele organisatsioonidele. Inglismaa impeeriumi koosseisu kuulub väga palju eri rahvusi — küll valgeid, küll värvilisi. Seepärast pidi äsjaasutatud organisatsioon oma ilmeil olema rahvusvaheline, et skautlikust liikumisest võiksid ja saaksid osa võtta kõik rahvad. Pole siis ka ime, et kasvatuses eesmärgina rõhutati peamiselt hea ja tubli riigikodaniku kasvatamist. Tubli rahvuslase kasvatamise eesmärgist vaigiti targu, kuna inglasi on teiste rahvustega võrreldes suhteliselt vähe ja riigipoliitiliselt ei oleks rahvusliku vaimu külvamine olnud kuigi tark samm, arvestades riigi konglomeraatset struktuuri.

Kuid inglise skautluse omapärasuseks oli ka see, et ta ei surunud oma eri rahvustele peale üht kindlat ettekirjutatud tegevust, vaid jättis igale asumaale ja seal elutsevatele eri rahvustele avara võimaluse kohandada oma tegevust vastavalt oma rahvuslikele kombeile, arusaamadele ja traditsioonidele. Ses mõttes olid Inglis-

maa skautlikud organisatsioonid ka rahvuslikud. Ja kui sealsed skautlikud organisatsioonid laenasid üksteiselt mitmesuguseid mängu ning kombeid, siis tundsid nad sellest ka rahvuslikku uhkust, et kõik see on pärit nende impeeriumi rahvastelt. Seega internatsionaalsuse harrastamine oli ühtlasi ka üheks abinõuks inglaste rahvustunde kasvatamiseks ning neile niisama palju mõistetav kui meil näiteks Saarevõi Võrumaa rahvuskommete harrastamine.

Kui maailmasõja algpäevil skautlus tungis vastava kirjanduse kaudu ka Eestisse, siis õpiti tundma ja aru saama ainult skautluse üht palet — nimelt selle internatsionaalset ilmet, kuid jäeti hoopis tähele panemata selle rahvuslik ilme ja võimalused skautlust kohandada oma oludele. Meie skautlus ei julgenud siis taotella selle kohandamist meie omapärasustele, vaid kopeeriti täpsel kujul Inglismaa eeskujul.

Nii ei julgetud muuta isegi „boy-skauti“ nime, ehkki selle esimene silp venekeelse sõnasõnalises tähenduses tekitas rohkesti arusaamatusi ja ebaõigeid etteheiteid noorsoo militariseerimise kohta. Hoolimata sellest, et meie kliimas on mõnikord kuni nelikümmend kraadi pakast, ei julgetud kohandada vormi vastavaks meie kliimaoludele, vaid võeti omaks buuride sõja oludes loodud lühikesed püksid ja lai kaabu, mis on sobivad vaid päikesepaistelise või pehme kliimaga maa- des. Ja samuti ei julgetud skautliku kasvatuspeavahendis — mängus — tarvitada teissugust teed kui Inglismaal. Kui inglasile on indiaanlase tants, neegri laul ja tootemid nende valitseda olevate rahvuste tõttu nii-ütelda impeeriumi omakultuurilisteks harrastusteks, siis ei julgenud meie skautluse pioneerid otsida ega leida meie kodumaalt omapäraseid mängu, laule ja tantsu, vaid harrastati samuti totemismi, indiaanlaslikkust ja neegri- likkust.

Nii võib ütelda, et skautlus meie iseseisvuse algpäevil sammus täpselt Inglismaa jälgedes. Ja et see on õige, selles ei kahelnud keegi. Pealegi oli see kooskõlas selle inglisesõbraliku mee- looga, mis valitses pärast Vabadussõda Inglise tõhusa toetuse eest.

Murrang ja lõhenemine meie skautlikus peres tekkis siis, kui 1920. a. juulis saadeti Inglis- maale kümme skauti, nende hulgas ka venelaste ja sakslaste esindajad, kes tollal töötasid koos eest- lastega ühises malevas.

Jamboreel olles tutvusid eesti skautid esmakord- selt teiste riikide skautidega ja avastasid oma üllatuseks, et igal pool oli skautlus kohan- datud vastavaks oma maa omapärasus- tele ning oludele. Nii oli peagu igal maal skautlikel organisatsioonidel oma rahvuslik nime- tus. Erinev oli ka munder, erinevad mängud ja isegi skautide sümbol — liilia. Ja peagu igal pool moodustasid skautlikud esindused kompaktsed terviku. Ainult Eesti esindus koosnes kolmest eri rahvusest skautidest, ja meie vähemusrahvuste esindajad hoolitsesid isegi selle eest, et tutvustada Eestit kas ainult

endise Vene riigi või Saksa okupatsiooni all olnud Balti provintssina. Ning meie skautide esinduses valit- seva korra kohaselt tuli üks umbkeelne vene skaudi- juhtidest, kes sel päeval vahetuse korras käsutas esi- dust, sellega toime, et Eesti esindusele anti käsklusi vene keeles! Ja kui siis kõrvalt tähendati, et eesti keel kõlab väga slaavi keelte moodi, siis oli eesti rahvusest skautide meel muidugi mõru ja rah- vustunne solvunud.

Jamboreel käimise tagatipuks oli see, et osa eesti skaute eesotsas esindusse kuulunud G. Poomiga kut- sus kokku eesti rühmade esindused nõupidamistele, seletas Inglismaal nähtut-kuuldut ning esitas hil- jem skautide maleva koosolekul reformeerimise ettepanekud. Esimeseks nõudeks oli, et Eesti skautide malev tegutseks rahvuslikul alusel, teiseks, et malevasse kuuluksid ainult eestlased, kuna saksa ja vene rühmad tuleks eraldada, ja kolmandaks, et maleva ametlikuks kee- leks oleks eesti keel. Ettepanekuile vaidles vastu tolleaegne maleva staap eesotsas maleva vane- ma kapt. L. Tõnsoni ja vähemusrahvuste esindaja- tega, leides, et skautlus ei tohi lahkuda seniselt inter- natsionaalselt aluselt, kuna siis ta kaotaks oma mõtte, ning staabi koosolekul räägiti endiselt kõigis kolmes keeles.

Leides vastuseisu konservatiivselt ja skautluse tuuma mitte tunduvalt vanemalt juhtkonnalt lahkusid tolleaegsed „revolutsioonilised“ eesti rühmad skautide malevast, et asutada uus, puht-eestlasist koosnev ja rahvuslikul alusel tegutsev skautlik organisatsioon. Hümniks valiti G. Suitsu laul „Noored sepad“, mille järgi uus liikumine sai ka endale nime. Eesti skau- tide malevasse jäi peale saksa ja vene rühmade ainult osa eesti rühmi.

Eesti skautide eraldumine iseseisvasse rahvuslikku organisatsiooni leidis soodsat kõlapinda rahvuslikes noortes ja peagi paisus liikmete arv mitme tuhan- deni. Noored kutsusid endale vanemaks kindral Lai- doneri, kelle keeldumisel aga asus sellele kohale ad- miral J. Pitka. Uus organisatsioon võttis endale uue eestipärase nime ja üldmärgi, kohandas ümber eksami- kavad ja skautivormi vastavaks meie oludele. Ja ametlikuks keeleks oli endastmõistetavalt eesti keel.

Olukorda tõi uue pöörde kapten L. Tõnson, kel läks korda hankida Ameerikast meie sõjaväele saa- detud kõlbmata kaitsevärvi frentšide, kalifeede ja tanksaabaste andamist soodsatel tingimustel skauti- dele, kellele see oli ühtlasi skautivormiks. Kuna tol- lal oli raske saada riidekraami ning saapaid, siis teki- tas soodustatud tingimustel varustuse saamine otse sensatsioon ja peatselt valgusid noorseppade male- vasse läinud noored skautide malevasse tagasi. Kui varemalt jäi skautide malevasse järele üksikuid, siis ilmnes nüüd samasugune nähtus noorseppade male- vas. Rohkearvulised liikmeskonnast jäi sinna ainult mõni sada, kuid see oli siiski küllaldane kahe skaut- liku eriorganisatsiooni olemasoluks.

Kahe organisatsiooni olemasolu kutsus esile om- vahelise võistluse ja sellega ühenduses algas peatselt ülemaaline organiseerimine. 1921. a. märtsis

kutsuti kokku esimene üleriiklik skautide kongress, millest võtsid osa ka noorseppade esindajad, kellele anti võimalus pidada referaate. Kongressi tulemuseks oli see, et skaudid löid kindlakujulise üleriikliku organisatsiooni. Kuid samal ajal levis ka noorseplus üle riigi, sest mitmed kongressist osavõtnud skautide malevad (Viljandi, Võru, Põltsamaa j. t.) läksid täies koosseisus üle noorseppadeks. Hiljem tekkis ka teisi uusi malevaid.

Eespool esitatud ajalooline ülevaade annab meile selge kujutuse neist põhjustist, miks ja kuidas tekkis lõhenemine meie üldises skautlikus peres.

Nüüd tagantjärele sellele vaadates peab tunnista, et sel lõhenemisel olid ka omad suured positiivsed tagajärjed. Kahe organisatsiooni olemasolu tekitas omavahelise võistluse. Ja tulemuseks oli seejuures, et Inglismaalt meile toodud skautlus leidis otsimisajajärgus ümbertöötamist ja kohandamist meie oludele. Järk-järgult jõudsid seejuures skaudid ja noorsepad üksteisele lähemale, ehkki omavahelises võistluses ilmnest ka asjatuid teravusi ning takistuste etteveeretamist. Kuid ka nendest saadi üle „kodurahu lepete“ loomisega. Nii sõlmiti 1921. a. detsembris Eesti skautide maleva peastaabi ja Harju noorseppade vanematekogu vahel vastav koostöö-kokkulepe. Ja 1928. a. veebruaris oldi juba niikaugel, et skautide ja noorseppade esindajad pidasid omavahelisi nõupidamisi selleks, et ühendada mõlemad organisatsioonid üheks tervikuks.

Aeg oli tasandanud mõlema organisatsiooni vahelisi erinevusi ja nad olid jõudnud üksteisele õige lähedale, olgugi et lahkulöömise silmapilgul põhimõttelised erinevused olid õige suured. Skautjuhtide koosolekuil Narvas võeti vastu põhimõtteline seisukoht, et skautluse aade ja kasvatusüsteem tuleb kohandada vastavaks Eesti oludele ja rahvuslikule omapärasusele. Noorsepad konstateerisid, et loomimata nende rahvuslikust platvormist pole neil midagi selle vastu, et harrastada ka internatsionaalset tegevust ja kuuluda ülemaailmalse skautide liitu, kuna nad olid rahvusvahelises läbikäimises teiste maadega ka varemalt. Liitu ei saanud nad kuuluda seepärast, et statuudi kohaselt võis igast riigist kuuluda liitu ainult üks keskorganisatsioon.

Nii jõuti omavahelistel nõupidamistel mitmes küsimuses kokkuleppeni. Kuid tegeliku ühinemiseni ei jõutud peamiselt seetõttu, et skaudid ei kiirustanud uue ühisorganisatsiooni loomisega, vaid eelistasid jääda äraootavale seisukohale.

Kuna skautide ja noorseppade ühinemise kavatsustest ei tulnud paari aasta jooksul midagi välja ja meie noorsugu oli endiselt organiseeritud ainult vähestes kohtades, siis asus Kaitseliit looma uut skautlikku organisatsiooni, mis pidi haarama seni söödis seisnud piirkondi. Algul suhtusid niihästi skaudid kui ka noorsepad sellele kavatsusele umbusklikult, kuna polnud selge, kas see tuleb sõjaväelise või kasvatusliku ilmege organisatsioon.

Kaitseliit kutsus uue organisatsiooni põhimääruste väljatöötamise koosolekule ka skautide ja noorseppade esindajad. Neil koosolekuil ilmnestid uue organisatsiooni struktuur ja põhimõttelised alused. Kuna Kaitseliit lähtus seisukohalt, et noorkotkaste organisatsioon kohaldab skautluse eesti rahvuslikele omapärasustele, siis võisid noorsepad rõõmuga konstaterida, et neil pole noorkotkastega mingit põhimõttelist erinevust ega ole ka vaja taotella kompromisse, nagu skautidega ühinemisel. Pealegi kannatas ühinemise ootusel organisatsiooni töö. Seepärast otsustati Kaitseliidu noorte organisatsiooniga liituda ja selle asutamise eeltöödest aktiivselt osa võtta. Nii kutsuti noorseppade juhtkonna esindajad noorkotkaste peastaabi organiseerimistoimkonna liikmeiks. Ühtlasi korraldati noorseppade maleva juures noorkotkaste juhtkonnale esimesed kursused ja laagrid. Ja uute põhimääruste elluviimisel astusid kõik noorseppade malevad Tallinnas, Tartus, Viljandis, Võrus, Põltsamaal ja Türil täies koosseisus ühes oma varandustega noorkotkaste ridadesse ja olid noorkotkluse esimesteks organiseeritud üksusteks.

Kuna skautide malev jäi äraootavale seisukohale ega teinud põhimõttelist otsust ühinemiseks, siis hoiduti nende üksuste vastuvõtmisest, et ära hoida etteheited, nagu lõhuks Kaitseliit skautlust. Küll aga tuli ette individuaalseid lahkumisi skautide ridadest ja ühinemisi noorkotkastega. Eriti tuli üle juhtkonda kuuluvaid isikuid, kes oma kogemustega osutusid kasulikuks noorkotkaste kasvatusliku töö viimistlemiseks.

Nagu eeltoodud ajaloolisest ülevaatest näeme, on Eesti skautlus elanud üle mitmeid arengujärke, enne kui puhtakujulisest inglise algupärasest skautlusest pärast pikki otsinguid ja võitlusi kujunes omapärane ja rahvuslik skautlus. Kuna skautlus oma algpäevil tuges ainult üksikuile isikuile ja hiljem suutis moodustada juba suurema arvulisi toetajaid vanematekogusid, siis Kaitseliidu juures organiseerudes sai ta endale kindla ning laiaulatusliku seljataguse. Selle tulemuseks oli skautluse tungimine maale ja ka nisse kohtadesse, kus skautlikud organisatsioonid kas puudusid või kus skautlus oli nõrgalt organiseeritud.

Noorkotkaste ja kodutütarde organisatsioonide loomisega näitas Kaitseliit, et ta pole mitte üksikõikne selle vastu, kuidas ja missuguses vaimus kasvab Eesti noorsugu. Skautlus on heaks kasvatusüsteemiks, kuidas noortest kasvatada „mehi meeste ning naisi naiste ridadesse“, kes oma sisetundes pole mitte ainult tulised isamaalased, vaid ka veendunud rahvuslased.

Kui tänava noorkotklus pühitseb oma põhimääruste 10. aastapäeva, siis meenutame seejuures tänu mees ka neid noori, kes on viljelnud skautlust paarkümmend aastat enne seda ja kelle kogemustest, omavahelisest võistlusest ja otsinguist on nüüd kasu paljudel.

K. Teder.

MEESE MEESETE RIDADESE

Mõiste „mees“ ei ole mitte ainult soolise kuuluvuse määramiseks, vaid väga sageli mõistetakse selle all inimese tublidust, tema kindlat iseloomu, julgust, otsekohesust, ausust, sõnapidamist ja teisi hinnatavaid omadusi, lühidalt inimese mehisust, tema sisemist kõlbelist distsipliini. Igapäevases elus kuuleme üsna sageli antavat ühe või teise isiku kohta lihtsa ja lühikese hinde: „on tubli mees“ või „pole kellegi mees“. Sellast hinnet kanname vaikivalt igäüks eneses kõikide inimeste suhtes, kellega meil on kokkupuutumist või kelle tegevust me jälgime. Hindame ikka hingelt tugevaid ja mehiseid inimesi, tunneme sugestiivset alistumist seesuguste inimeste suhtes, laseme end tõrkumatult nende poolt juhtida ja valitseda. Kuigi alati mitte ilmselt, siis ometi alateadvuses järgime neid.

Selles „mehe“ mehisuse tähenduses on võetud ka Noorte Kotkaste organisatsioonis noorte kasvatusjuhtimõtteks: mees meeste ridadesse. Noortest kotkastest peavad võrsuma väärilised liikmed, mehised mehed tublide meeste kõrvale. See põhimõte tahab, et igäüks ise oleks mees, et tema tegevust juhiks põhimõte — ise mõtlen, ise teen, ise korraldan, ise vastutan.

Noorkotklus on poiste kasvatuslik organisatsioon, kus püütakse noori rakendada maast-madalast isetegevusele, kus noorte eneste tegutsemisind võetakse selleks algjõuks, mis viib neid nende eneste tähele panemata isikuväärtuste omandamiseni. Selleks on noorkotkluse tegevusprogramm koostatud võimalikult laiapiirilisel poiste huvide kohastest tegevusaladest ja nende viljelemiseks on rakendatud poiste isetegevuslikule põhimõttele rajanev meetod.

Noorte Kotkaste põhimäärustes on fikseeritud noorkotkluse tähtsaima ülesandena üksikasjalises loetelus kasvatuses eesmärgid, üldliigitusena vaimse kasvatuses ja kehalise kasvatuses aladel.

Lühidalt kokku võttes on eesmärgiks kasvatada noortest tublid, täisväärtuslikud riigi kodanikud.

Mainitud eesmärk on püstitatud rahva tuleviku kindlustamise seisukohalt. See nõuab iga indiviidi kasvatamist tugevaks, et iga üksik võiks väärtusliku lülina rakenduda riiklikku tervikusse, et iga isik oleks suuteline ise oma elu korraldama ja täitma riiklike ülesandeid.

Rahva kasvatuses eesmärk seega on riigi kodanike kasvatamine tugevateks ja terveteks vaimsel, kehalisel ja kõlbelisel.

Seejuures riikliku kaitse seisukohalt peab iga kodanik olema küps riiki kaitsma oma kõlbelise jõuga ja oskuste kaudu.

Vaimne, kehaline ja kõlbeline tasakaal on see, mis on määrava tähtsusega tubli kodaniku olemusele ja mõistele.

Selle eesmärgi taotlus läbib kogu noorte kasvatuses korraldust nii koolis, kodus kui ka organisatsioonides. Praeguses koolikorralduses jääb aga paratamatult esiplaanile õpetuslik osa, seepärast on noorteorganisatsioonide esmajärguliseks ja peamiseks ülesandeks pühendada otsene tähelepanu noorte iseloomu arendamisele ja kehalisele kasvatussele.

Seda on erilisel silmas peetud noorte kotkaste tegevussuuna määramisel, kus kasvatuses põhipunktidenäna on esile tõstetud 1) iseloom, 2) tervis, 3) oskused ja teadmised, millele vastavalt on koostatud kogu noorkotkluse tegevusprogramm.

Iseloomu ideaal, mida noorkotklus püüab kasvatuses saavutada, on lühidalt ja selgelt väljendatud noorkotka seaduses, kombeis ja töötuses. Neis esinevad iseloomu määravad põhimõtted, nagu ausus, usaldatavus, otsekohesus, kodu- ja isamaa-armastus, julgus, lahkus, seltsimehelikkus, viisakus, elurõõm, töökus, kokkuvõtted, puhtus jne.

Kogu noorkotkalik tegevus ja töö oma õiges vormis on eelkõige selle rakendamine noorte iseloomu kujundamise teenistuses. Iseloomu kasvatus toimub algul heade harjumuste loomise kaudu tegevuses. Seejuures on aluseks seadused ja kombed, mis peavad muutuma kindlateks elujuhisteks. Harjumuste kasvatamine toimub noorkotkluses just elu ja tegevuse kaudu, mitte jutluste ja fraaside abil.

Rühmamängud, võistlused, vastutuslike ülesannete usaldamine poisile jne. arendavad tema vastutustunnet ja ausust, kindel kord koondusil ja laagris, tseremooniad, riviline esinemine, tervitamine, kokkuvõtte teostamine, valveteenistus laagris, signaalseerimine, mängud jne. tema enesevalitsemise, püsivust ja ühistunnet; koonduste tseremooniad, jutustused ajaloo ja Vabadussõjast, kodukoha ja kodumaa tundmaõppimine matkadel, kodu korraldamine ja kaunistamine, sõja- ja vaimusangarite elulugude õppimine jne. süvendab kodu- ja isamaa-armastust; jälgimine, kaardilugemine, mälumängud, sideteenistus jne. arendavad vaatlus- ja järeldusvõimet; laul, naljad, lõkkeõhtud, omavaheline huumor loovad elurõõmu; käsitööd, pioneertööd, mängud, võistlused, tervishoid, matkamine, katsete sooritamine jne. karastavad poistatavate jõudu.

Tegevus salgas ja rühmas on otseselt ühiskondliku kasvatuses teenistuses. Üksteise mõistmine ja austamine, teise arvamistest lugupidamine, vastastikune abistamine, korra tähtsusest arusaamisele jõudmine ja sellele alistumine — kõik see muutub ühiste ülesannete täitmisel harjumuseks. Vastavate nõuete väljendamine sõnades seaduste ja kommete näol toetab harjumusi ja aitab jõuda neist

teadvusele. Teadlikult suunatud tegevus on aga tahte kasvatamisel väga suure väärtusega.

Tegevuskavva saab võtta seaduste ja kommete õpetamist nende sõnaliselt osas ja nende sisulises mõistmises, kuid seaduste kujunemine elamise vormiks, eluväärtuseks — iseloomu lahutamatuiks omadusi —, võib toimuda ainult sobiva tegevuse, hea ümbruse ja väärika eeskuju kaudu.

Noorkotkalikus kasvatuses iseloomu kõrval järgmise rõhutatud alana esineb kehaline tublidus ja tervis.

Noortel puudub otsene huvi oma tervise vastu, kuid seda saab äratada kaudsel teel, esijoones just mängude ja võistluste abil. On hulk tegevusalasid, millega noorkotklus edendab kehalise tubliduse ja tervise arengut: sportlikud mängud, kehalised harjutused, matkamine, laagrielu, kergesport, suusamine, ujumine, aerutamine, õpetused tervishoiust, isikliku puhtuse nõudmine jne.

Loomulikum tee kehalise tubliduse ja tervise saavutamiseks ning säilitamiseks on tegevus väljas värskes õhus. Noorkotkluse tegevusprogramm ongi suhteliselt koostatud 75% välitegevusena.

Oskuslikud alad ja nende rakendamine noorte kotkaste tegevuses evib esmajärgulise tähtsuse noortes töötahte ja -huvi äratamiseks, noorte vastuvõtlikuks tegemiseks töösuhetes.

Peame hindama aga kõrgelt ka neid eluliselt tähtsaid algelisi oskusi, mida noorkotklus arendab mitmesuguste käsitööde, pioneertööde, mudelite, aiatöö, kodukaunistamistöö, kollektsoonide ja kogude korraldamise jne. alal.

Erikatsed ja mitmesugused süstemaatilistelt korraldatud erikursused vastavatel aladel annavad noortele võimaluse — eriti vanematele poistele — süveneda jõukohaselt neid rohkem huvitavatesse aladesse, mil juba on tähtsus edaspidise elukutse valiku määramisel. Näitena olgu sel alal nimetatud mõned erikatsed, nagu köitja, meremees, põllumees, aednik, fotograaf, elektrimontöör jt.

Algul rõhutatud riiklikuks kaitseks valmisoleku kasvatamine on tihedasti põimitud kogu noorkotkluse tegevusse. Isamaalise meelsuse arendamiseks evivad selles kaaluva väärtuse tegelik kodumaa tundmaõppimine selle poliitiliste, kultuuriliste ja majanduslike saavutustega, rahva ajaloolise kangelasikkuse esiletõstmine, riiklike ja rahvuslike tähtpäevade puhul vastavasisuliste koonduste pidamine, pidulik tootuse andmine, korra austamine — juhi korralduste täitmine ja sõnakuulmine, ühishvaim — salga või rühma koostöö tulemusena jne.

See on kõik noortes vaimse valmisoleku baasi ehitamiseks isamaalisele meelsusele.

Oskuslike võimete arendamiseks riikliku kaitse seisukohalt evivad suure tähtsuse noorkotkluse tegevusaladest: sideteenistuslikud alad — suuline ja kirjalik teadete edasiandmine, teejuhatamine, telefoni kasutamise oskus, signaliseerimine jne.; jälgimine

ja luure; topograafia ja orienteerumine — kauguste hindamine ja mõõtmine, ilmakaarte määramine loodusmärkide järgi, kodukoha ümbruse tundmine, kaardilugemine, orienteerumine kaardi ja kompassi abil jne.; kodumaa tundmaõppimine matkadel; valveteenistus — korrapidaja, öövalvur jne.; rivikord ja esinemine, laskespordi harrastamine, juhtimisoskuse ja -võime arendamine, harjutused tuletõrje alal, gaasikaitse, esmaabis ja paljudel muudel aladel.

Kõigest eeltoodust nähtub, kuivõrd eluline, noortekohane ja rahvakasvatustlikust seisukohast püstitatud nõuetega kooskõlas on noorkotkluse eesmärk ja tegevuse põhialused.

Võime julgusega loota, et nendes ridades sirguvad poisid tublideks meesteks, et need poisid kord meestena meeste ridades suudavad kindlalt täita endale võetud ülesanded ühiskonnas ja riiklikus elus.

*

Kümme aastat on möödunud noorkotkluse põhialuste rajamisest.

27. mail 1930 kinnitati Kaitseliidu vanemate kogu poolt Noorte Kotkaste põhimäärused ja seejärel alustati eeltöödega noorte üksuste organiseerimiseks: moodustati peastaap, leiti ning kinnitati kohtadele juhid malevais ja korraldati juhtidele vastavaid instrueerimiskursusi.

Organisatsioon on algusest peale pidevalt samunud tõusuteed, olles käesolevaks ajaks kujunenud arvuliselt suurimaks meesnoorte organisatsiooniks. Käesoleval hetkel sammub ligi 20.000 noort nende ideaalide lipu järel. 1800 vanemat noortjuhti on pühendunud tööle nende noorte kasvatamiseks, üle 2500 vanema sõbra on noorte töö toetajaina organiseerunud vastavatesse seltsidesse ja kogudesse.

Organisatsiooni kujunemine aasta-aastalt pideva tõusuga sellaseks suurearvuliseks koondiseks pole läinud iseenesest. Siin on rakendatud palju jõudu, head tahet ja armastust noorte juhtimiseks ja nende tegevuse toetamiseks; siin on tegevus innustanud noori endid pidevale rühkimisele paremate tulemuste saavutamiseks.

Kümnelt tööaastalt on mõnedki lootnud tulemusi vahest rohkem kui on saavutatud, kuid me ei tohi unustada, et need on siiski esimesed kümme aastat ja et kasvatustöö tulemused ei peegeldu üle päeva ega ole kokkuvõetavad statistiliste arvudega. Kümme aastat on suurel määral kulunud organisatsiooni kujunemiseks, juhtidel tööga vilumiseks, noorte eneste hulgast juhtide võrsumiseks ja üldise töömeetodi arendamiseks.

Uus aastakümme on selles mõttes kindlasti palju viljakam, kuna omandatud töökogemused, väljakujunenud juhtide kaader, laiemas avalikkuses võidetud poolehoid ja toetus loovad selleks kindlaid eeldusi.

Kümnendat aastapäeva tähistatakse peagu kõigis malevais ülemalevaliste kokkutulekutega ja pidustustega, samuti ka kohtadel väiksemis üksis vastavate pidulike koondustega.

K. Liping.

Maa tänab harijat

MATKAMÄRKMEID KÜLASKÄIGULT NÕMME MALEVKONNA PEALIKU K. REINASTE TALLU

Kevad on jõudnud juba oma ilusaimasse ja õil-meterikkaimasse ajajärku. Juba haljendab ja õitseb kõikjal, mets on tulvil värskaid aroome ja põldude roheline samet mõjub kevadiselt tärkava looduse taustal kunstiliselt kauni maalinguna.

Järgides kevadise looduse ürgsele kutsumisele, tegime neil päevil matke maale — meie igapäevase leiva varajaste varasalvede juure, kus elab nüüd loodus üle oma varajast kevadist tärkamist. KL Nõmme malevkonna pealiku K. Reinaste lahkelt vastutulekul oli meil võimalik tutvuda ta talumajapidamisega Läänemaal, veendudes sealjuures veel kord, et eeskujuliku harimise ja püsiva hoole tagajärjel on võimalik muuta ka Läänemaa kivist ja kidurat maapinda eeskujulikuks viljasalveks.

Vaevalt kilomeetiline matk Ellamaa jaamast viib meid Lepasto külla Hanso-Jakobi talu põldudele, kus lokkab juba põlvepikkune talirukis, tänulik selle vihma üle, mida hakkab meie käigu ajal piserdama taevast alla.

Aga see vihm ei heiduta meid kuigi palju. Taevast näitab korraks küll päris kurja nägu, kuid hoiab end siis parajasti niikaua kuivana, kuni me jõuame oma paaritunnilise ringkäigu põldudel lõpetada, et siis uuesti sadama hakata ja sadada juba päris korralikku, kevadistele põldudele nii tarvilist vihma.

Meie lahke peremees ei tea küll esialgu, kas selle üle kurvastuda või heameelt tunda, sest Nõmme malevkonna pealiku on ta tõsiselt mures oma malevkonna loterii pärast, mille vihm nüüd ähvardab nurja ajada, kuid põllumehena ei saa ta küll teisiti kui peab sellest elustavast ja värskendavast sajast tunda tõsisest rõõmu.

Ja vihma on ka põldudele tõepoolest tarvis. Tärkav suviviljade oras otsekui ootab taeva heldimust sooja vihma näol ja avarad heinamaad tahavad kiiresti senist kulu uue rohelise kuue vastu ümber vahetada, ja selleks kõigeeks on tarvis enam kui kunagi vihma ning sooja, milles peitub looduse kasvava puhkemise elustav jõud.

Pealik Reinaste on asunud peremehena oma praegusse tallu alles kolme aasta eest, kuid töö, mis selle aja jooksul siin on tehtud, mahuks väga hästi ka talu korrastamise kümneaastaku raamidesse. Kolme aasta eest oli talul põldu ainult 12 ha, nüüd on seda 35 ha, seega on 23 ha uudismaad juure rajatud. Kogu see töö on pidanud sündima rasketes võitlustes maaga: on tulnud metsa ja võsastiku maha võtta, kände juurida, kraave kaevada — aga, näe,

nüüd on kõigea ometi hästi toime tulnud ja uudismaa-põldudel lokkab juba haljendav oras.

Põllud on kivised, nagu Läänemaa põllud tavaliselt ikka, kuid selle üle ei tarvitse palju muret tunda, sest kivikesed annavad põldudele nii tarvilist lupja ja hoiavad isegi niiskust. Pealegi vähendab iga maaharimine kive tunduvalt ja nii võivad põllud üha enam korrastatud ilmet.

Veendume peatselt, et pealik Reinaste talu on üks eeskujulisemaid kogu ümbruskonnas. Siin on hulk tööd tehtud ja antud naabreile palju häid eeskujusid. Meie külaskäigu ajal tuleb K. Reinaste talus kokku kohaliku veeühingu juhatuse koosolek, kuhu koguneb ümbruskonna ärksamaid talumehi. Üks neist tuleb kaasa meie matkale põldudele ja ta ei suuda varjata oma imetlust siin tehtud töö üle.

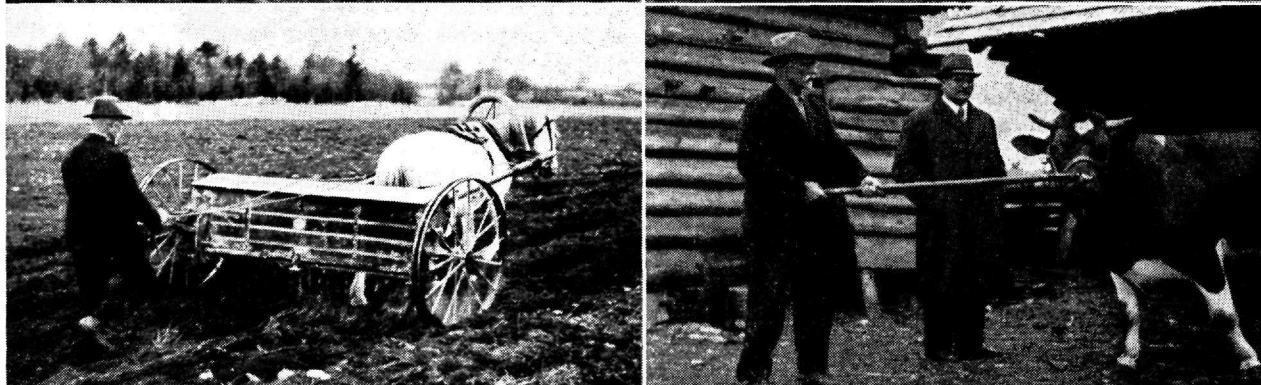
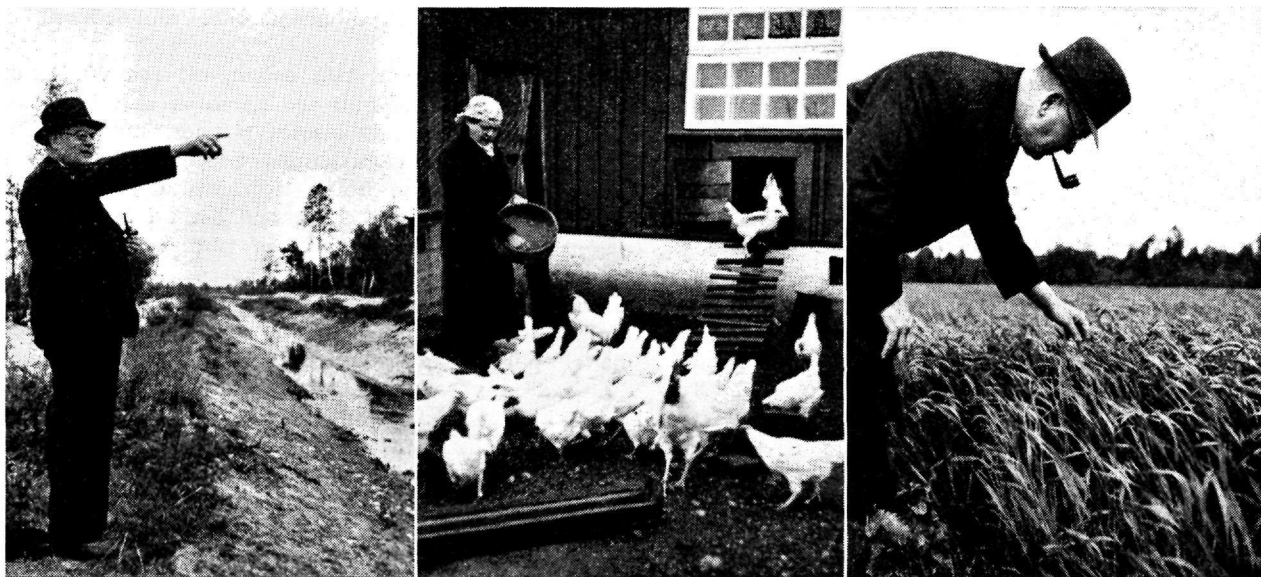
„Minu isa,“ jutustab jutukas mees, „ütles ikka ja alati, et see peab ikka julge kurg olema, kes julges siia soo peale alla laskuda, aga, näe, nüüd lokkab siin kõikjal juba aastaid lopsakas vili. Ja kui siin veel vanasti heina tehti, kuidas see küll sündis! Oli siin üks vana Kustas, omamoodi naljamees, kes tõrvas end igakord põlvist saadik tõrvaga üle enne, kui läks soosse heinale. Ja kui siis hein kuidagi maha saadi, siis tuli see süles eemale kuivama kanda, muidu oleks ta sinnasamasse ära mädanenud.“

Nagu kuuleme ka, ei ole pealik Reinastet kui talupidajat võetud ümbruskonna poolt algu kuigi tõsiselt. Kui uus Hanso talu peremees saanud esimesena kohale mõnikümmend kotti kunstväetist, siis vangutanud naabermehed sellest kuulda saades pead ja küsinud, et mis sellega teha. Niivõrd võõras oli siis veel ümbruskonnale kunstväetise tarvitamine põlluharimisel.

Kunstväetise tarvitusele võtmise tagajärjed kujunesid aga uuele peremehele endalegi üllatuslikuks. Vili tõusis mis mühises ja pani ka naabermehi juba tõsiselt pead kratsima. Polnud siis ka ime, et kui pealik Reinaste järgmisel kevadel oma tallu tuli, kogunes kogu talu õu külamehi täis, kellel kõigil oli üksainus kibelev küsimus huulil: „Kas te ei juhataks ka meile, kust saab säärast head põllurammu tellida?“ Muidugi oli K. Reinaste sellega otsekohe nõus ja nõnda telliti nüüd juba ühiselt terve vagun kunstväetist. Järgmisel aastal tõusis kohalik kunstväetise tarvidus juba ligi kahe vagunini.

Samasugune lugu oli algul ka uudismaa harimisega ja magistraalkraavi kaevamisega, kus kõigea kaasa tuldi alles pärast otseste tagajärgede nägemist.

Pilte suvimaikalt pealik K. Reinaste tallu Läänemaal

Esimene rida vasakult paremale: 1) oleme jõudnud suure magistraalkraavi juure, mille kaldalt pealik Reinaste osutab eemale karjamaale, mis tuleb veel põlluks muuta; 2) pr. Reinaste oma tibudekarja keskel, kes ei tahtnud vihmase ilma tõttu kanalast enne välja tulla, kui neile oli õues kaetud rikkalik söögilaud; 3) rukkioras on uudismaal paks ja tore ning nüüd imetleb seda isegi peremees ise. Teine rida: 1) virgad näitsikud tipivad sordikartuleid vagudesse, millede 2) ... lahtiajamist toimetab tööroõmus muhelev sulane. Kolmas rida: 1) kartulipõllu väetamine kunstväetisega sünnib masina abil; 2) talu tööjuhataja ja peremees püüavad mõista pull Antsu pettumust, kui see fotoaparaadi ette poseerimiseks laudast välja toodi

Siit selgub veel kord, et hea ja elav eeskuju on rohkem väärt kui igasugune sõnaline või kirjalik propaganda ja et konservatiivseid tõekspidamisi saab pigalt nihutada ainult elava ja parema eeskuju hoova abil.

Ja seda head eeskuju leidub siin kõikjal õige palju, kuhu me ka ei vaata. Uudismaad kasvatavad head tõuvilja ja talu laudas uhkeldab eeskujulik tõukari. Eeskujulik kanala on nagu väike suvila, mille ees siblib hulk virku munejaid, kuked nende ümber oma punaste harjadega nagu iseteadvuse kehastajad. Sigalas rõhivad oma mõnusat rõhkimist „peekonimasinad“, jämedad ja laiad nagu pekimäed. Siin on varsti peenikest peret oodata. Peremees laseb tuua laudast välja noore kaheaastase pulli „Antsu“, kes ronib keelt limpsates oma kõrge talvise aseme otsast alla — nähtavasti on tal selle välja-toomise suhtes, nagu alati, oma õndsad eelaimused. Kohates aga õues ainult trobikonda inimesi ja meie fotoreporterit apraadi helkivat fotoläätset, ta teeb pettunud näo ja tahab kohe tagasi pöörduda. Nii vastumeelne kui see talle ka on, peab ta neile siiski enne pisut poseerima, alles siis võib ta oma sõime juure tagasi minna.

Põllul on parajasti käimas kartulipanek. Me ruttame sinna ja näeme, kuidas vagusid lahti aetakse, kuidas nendesse vagudesse külvatakse masinaga kunstväetist ja kuidas siis virgad neitsikud tikivad vagude vahed seemnekartuleid täis. Kõik see sünnib teatud kerguse ja ladususega — üks töö ajab teist taga.

Vahepeal hakkab aga uuesti vihma sadama ja me oleme sunnitud otsima varju talu katuse all.

„Teil on võimalus nüüd põllumehe rõõmule kaasa elada,“ naeratab peremees, kui me kurval pilgul aknast välja vaatame. Väljas sajab kõvasti ja sajab tõesti põllumehe suureks rõõmuks. Kui nüüd ainult veel soojale pöörduks, küll siis kasvaks hein ja lokkaks varsti vilil põldudel!

Kasutame nüüd parajat aega ja palume peremeest jutustada oma muredest ja muljetest selle eeskujuliku talu rajamisel. Süüdanud piibu, jutustabki pealik K. Reinaste meile vihmasaju rütmi saatel oma talu rajamise loo.

„Mul on põllumajanduse vastu isesugune kihk veres,“ algab ta kindla sisemise veendumusega. „Sel ajal, kui teised igasuguseid teisi kõrvalisi huvialasid leiavad, on minu huvi väljaspool oma igapäevase kutsetöö ja Kaitseliidu tegevuse piirkonda kandunud põllumajandusele. Olles palju reisinud, olen ma kõikjal olnud huvitatud ikka põllumajandusest. Sel ajal, kui teised välismaal käies muuseumi ja linnu

külastasid, olen mina igal võimalusel pagenud linna-dest maale. Olen matkanud küladesse ja õppinud tundma kõike, mis põllumajanduse alal võõrsil on õppida.

Kui ma praeguse talu ostsin, oli see võrdlemisi laokil. Võib-olla polnud see korratus siin just suurem kui teistes samalaadsetes taludes, kuid puudusi oli siin igal juhul väga palju. Seepärast tuli hakata kohe algusest peale kõike korrastama ja talu eest tõsiselt hoolt kandma. Esimene asi oli kohe uudismaad juure soetada. Senised põllud asusid kõige kõrgemal maal ja seepärast kartsid nad ka väga kuiva. Madalamad maad olid aga kõik täiesti kasutamata seisukorras. 16 ha karjamaad, kus isegi loomad polnud tõesti midagi võtta, kujutas endast puudega ja võsastikuga läbikasvanud džunglit. Eriti palju kasvas siin leppi, kuid ka kuuski ja kaski. Minu kogemused ütlesid mulle, et maa, kus kasvab valge lepp, võimaldab ennast harida ja töötab anda ka head saaki. Seepärast asusin ma ka kahekordse huvi ja hoolega selle džungli ümbertöötamisele viljakandvaks maaks.

Talu kari kannatas esialgu rängalt punatõve all. Selle põhjuseks olid just need paksud lepavõsastikud, sest punatõve tekitajad tõugud asuvad teatavasti just peamiselt lepalehtedel, kust nad kanduvad edasi lepikus karjatavatele loomadele. Selle vastu tuli kohe energiliselt võitluse astuda.

Alguses oli tarvis kohe uut põldu rajada, maad kultiveerida, kive ära vedada ja kraave kaevata. Siis asus traktor tööle ja kündis uudismaa põlluks.

Suurt hoogu andis tööle see asjaolu, et juba esimese aasta töö tulemused osutusid kõigiti headeks. Esimesel aastal kolmehektaarilisele uudismaa pinnale külvatud talivilil kasvas hästi, mis julgustas juba uudismaa rajamise laiendamisele. Järgmisel aastal hariti üles 5 ha, möödunud aastal koguni 15 ha uudismaad, kusjuures kogu senine karjamaa (järele jäi ainult paar ha metsa) muudeti põlluks. Ühes sellega võeti kultiveerimisele ka madalamad heinamaa osad, ja hein hakkas kohe andma tunduvalt paremat saaki.

Koos senise karjamaa kultiveerimisega tuli asuda ka kohaliku veeühingu ellukutsumisele. Vajalise selgitustöö tagajärjel õnnestuski see viimaks, nii et 1938. a. kaeveti magistraalkraav, mis on 2½ kilomeetrit pikk ja läbib 19 talu maa, valmis 1939. a. asusin juba heinamaa kultiveerimisele ja nüüd on juba ligikaudu 8 ha heinamaad kultiveeritud, osa sellest on kultuurheina, osa vilja all. Ühes sellega tuli hakata mõtlema põldude paremale väetamisele. Et saada rohkem sõnnikut, selleks tuli muretseda

KAUBANDUSE KONTOR

„BALTA“

Tallinn, Pärnu mnt. 27, tel. 421-39

Igasugused masinad

Keemiaained

Smirgel- ja liivapaberid

Auto- ja mootoriõlid

Riidekarvastamise käbid

Asbestist ülikonnad, kindad jne.

Trükivärvid

Metallid jne. jne. jne.

NKK töörohked päevad

29. ja 30. mail s. a. korraldas NKK Keskjuhatus NKK keskkogu, ringkondade esinaiste, ringkondade toitlusvanemate, ringkondade kultuurvanemate ja ringkonna arstide ja sanitaarvanemate koosolekuid, kus tehti kokkuvõtteid möödunud aasta töötulemustest, kuulati ära referaate mitmesugustelt NKK tegevusaladelt, arutati käesoleva aasta töökaavu ning püstitati sihte ja mõtteid eelolevaks tööhooajaks. Keskkogu koosolekul kuulati ka ära Kodutütard vanema poolt esitatud ülevaade kodutütard tegevusest möödunud aastal ning tutvustati koostöölisi Kodutütard k. a. tegevuskavaga. Kõigist koosolekuist võeti suurel arvul osa ning kõik sõnavõttud olid elavad ning asjalikud.

Meie pildil Kaitseltdu ülem kindral J. Orasmaa kõnelemas NKK koosolekul

aluspõhuturvast, millest endal oli puudus. Siin tuli kasutada naabrite lahet abi, kellel oli turbamaad ja kelledest enamik aluspõhuturvast ise ei kasutanud. Tuli asuda ka karja suurendamisele ja tõu parandamisele. Möödunud aastal avaneski selleks soodsu juhuse, kuna oli võimalik osta 7 head tõulooma. Parandatud maatõugu sead soetatati juba esimesel aastal. Praegu leiduvad talus parandatud maatõugu kuldijaam ja pullijaam. 1938. a. ehitati ka uus moodne kanala koos tööliste korteritega ja uue talliga. Ehitati ka uus viljaküün ja silohoidla ühes betoonkeldriga. Siinkohal võib märkida, et talu on silo valmistamise alal kogu Läänemaal üks esimesi.

Ka viljade alal on täieliselt üle mindud sordiviljadele. Rukist on külvatud praegu kaht sorti — Sangaste rukist ja Jõgeva nr. 1. Kumb nendest sortidest lõplikult püsima jääb, seda ei tea veel praegu ütelda, praegu ei ole veel selge, kumb neist on parem. Odraseemet kasutame Jõgeva nr. 453, mis on üks parimaid Eesti odrasorte, siis Luunja talniseemet ja kaerasortidest „Kotkast“ ning „Kuldvihma“. Vilja ülejääkidest pole seni riigile midagi müüa suudetud, sest kogu ülejäägi on naabrid seemneks ära ostnud.

Ainuke koht talus, kus seni pole suudetud midagi nimetamisvärset ära teha, see on aed. Siingi oli küll mõningaid kavatsusi, kuid möödunud talve külmakahjud rikkusid sellegi, mis oli, ja nüüd tuleb mõelda siin täieliselt ümberkorraldamisele.

„Kuidas on lood tänavuse saagilootusega?“ esitame peremehele vahepeal küsimuse.

„Tänavune kevad jäi teatavasti hiljaks ja siis oli kaua kuiv. Nüüd on tulnud aga paar nädalat parajat vihma ja see on olukorda palju parandanud. Igal juhul võib tänavuste talviljadega jääda täiesti rahule. Ka suviviljadest on kõik külitu üles tõusnud. Ka siin ei saa just nuriseda. Külma kevade tõttu jäid külvitööd tänavu küll pisut hiljaks, kuid see ei tohiks erilisi pahandusi tekitada. Küllap kasvab kõik, kui ainult vihma ja sooja tuleb.“

„Kuidas on tänavu lood põllutöölistega?“

„Jaa, see on tänavu põllumeeste suurim mure, kuigi me tööliste puudust eriti kurta ei tarvitse. Praegu on talus 4 meest ja 3 naist, kaasa arvatud tööjuht ja perenaine. Kuigi aia peale pole tänini suuremat rõhku pandud, täidab üks meestest ka aedniku kohuseid, sest talus on rajamisel õige rohkesti juurviljamaad.“

„Kuidas on lood talu põllutööriistade mehhaniseerimisega — kui kaugemale on siin juba jõutud?“

„See on väga tähtis, kuid ühtlasi ka väga kulukas küsimus. Põllutööriistade mehhaniseerimine on üksiktalule kaunis lõbu ning nõuab suurte kapitalide investeerimist. Palju otstarbekohasem oleks osta suuri masinaid mitme talu peale ühiselt, kuigi seda pole siin tänini korda läinud läbi viia. Lootusi siiski on, et see küsimus leiab kõige lähemas tulevikus lahendamist. Käesoleval aastal asutati kohalik põllumeeste selts ja selle eriharuna kohalik masinatarvitajate ring. Sel aastal kaugemale ei jõutud, kuid loota on, et juba tuleval aastal saab siin nii mõndki ära teha. Seni oleme püüdnud saada põllutöömasinate puudusest üle nende vahetamise teel omavahel. Traktoritejaamad on koha peal olemas, ja nõnda saame traktoreid kündmiseks ja randaalitamiseks võrdlemisi hõlpsasti kasutada.“

Selle jutuajamise kestes on ka vihmase lakaanud ja me kasutame soodsat juhust, et talus veel pisut ringi vaadata. Teeme jalutuskäigu õunapuuaeda — kuid, paraku, õunapuuaia ei saa seda enam kuidagi nimetada, kõik õunapuud on raagus ja mustendava koorealusega, möödunud talve pakane on sooritanud siin oma töö põhjalikult. Ainult üksikutel puudel on ladvas pisut rohelist määrgata, kuid needki kasvud on nii viletsad ja vaevalised, et puust endast veel vaevalt saagiandjat võib loota.

Kõnnime veel kanalasse, vaatleme uut küüni ja silohoidlat, ning siis on varsti aeg hakata ruttama õhtusele rongile, mis viib meid sellelt õpetlikult matkalt Tallinna tagasi.

L. S.

ASTUGEM

VÕITLUSSE

KAHJUTULEDEGA

Tänavune üldiselt kuiv ja vihmavaene kevad on põhjustanud jälle üle maa määratul arvul kahjutulesid, eeskätt metsade ja taluhoonete põlemisi, milledest saadud kahju ulatub suurte summadeni. Kuna siin on etendanud suurt osa tulega hooletult ümberkäimine ja puudulik järelevalve tulepesade ning korstnate suhtes, siis võib selles süüdistada ennekõike kodanikke ja kahjusaaajaid endid, kellele puudulik hool on põhjustanud nii mõnegi raske õnnetuse.

Lugedes iga päev ajalehtedes ilmuvaid teateid sagedaste kahjutulede põhjuste kohta paneb otse hämmastuma, kui suur protsent kahjutulesid sünnib laste käe läbi. Kahtlemata langeb siin süü raskuspunkt laste vanemaile, kellele sallivus või puudulik järelevalve on muutnud tulitikud laste mänguasjaks. See asjaolu nõuab veel kord lastevanemate südametunnistuse pihta koputamist — asetatagu tulitikud lastele kättesaamatusse kaugusse ja keeldagu lastel valjult tulitikke üldse puudutamast. Siis kaovad ka tuleõnnetused laste käe läbi, nagu nad kaine mõistuse juures üldse ei tohiks esineda.

Kuid täiskasvanud inimesed — ka nemad pole vabad tulega hooletust ümberkäimisest. On vastuvaidlematu tõsiasi, et suurem osa meie metsade põlemisi sünnib hooletuse tagajärjel. Enamasti on see hooletult mahavisatud põlev paberossi- või tulitikuots, mis on hooletu jalutaja selja taga süüdanud kuiva kulu ja viinud kuivade ilmade juures lühikese ajaga mõnehektaarilise maa-ala leekidesse. Sageli ei aimatagi, kui suurt kahju võib sünnitada näiliselt kustunud paberossiotsa mahaviskamine metsas. Alles siis, kui tuli on juba lõõmamas ja suitsusambad taeva poole tõusevad, — alles siis mõistetakse olukorra tõsidust, kuid siis on juba, paraku, hilja. Veel kurvem on lugu sel juhul, kui isik, kelle hooletuse tagajärjel tuli metsas tekkis, ümbruskonna ja tuletõrjujate alarmeerimise asemel hoopis sündmuspaigalt

eemale pageb, et oma halb südametunnistus viia väljapoole enda reetmise piirkonda. Seesugused juhud on kurvad näited inimeste hooletusest ja argusest, mille tagatipuks võib olla kaaskodanike arvel sünnitatud määratu majanduslik kahju.

Hooletuse kõrval, mis on, nagu juba mainitud, üks suurimaid kahjutulede põhjustajaid, esineb veel kahjutulede tekkimise põhjusena puudulik järelevalve küttekollete suhtes, mis-sugune nähtus vajab samuti täiel määral hukkamõistmist. Vigased korstnad figureerivad meil nii sageli eluhoonete mahapõlemise põhjusena, et oleks tõesti tarvis kurte kõrvu, et selle küsimuse ümber pasundatavat hädakisa mitte kuulda. Ja kui vigaseile korstnaile seltsib külmadel aastaagadel veel liigkütmine, siis saame selge pildi, miks meil esineb nii palju vigaste küttekollete ja korstnate kaudu ettetulevaid kahjutulesid.

Igale arusaajale inimesele peaks vist olema selge, et tarviline ettevaatus ning hool päästab meid nii mõnestki õnnetusest. Mispärast ei peaks me siis olema ettevaatlikud ka tulega ümberkäimisel ja oma küttekollete hooldamisel, teades väga hästi, et kahjutuli on meie isikliku heaolu kui ka ühiskonna suurim vaenlane. Ütleb ju eesti vanasõnagi, et „varas jätab varna seina, tuli ei jäta sedagi“. Nõnda on siis kahjutuli suurim röövik meie ühiskonnas ning tema vastu peame agarasti ja aegsasti võitlema.

Kui me võtame kokku need kahjud, mis kahjutuli igal aastal meile on sünnitanud, siis saame masendava pildi. Meil peaksid veel selgesti meeles olema möödunud aastased laastavad kahjutuled Petseris, Võõpsus ja Vasknarvas, kus tuli üheainsa inimese hooletusest tekkinuna hävitas korruga sadade perekondade eluasemed ja vara. Kuna me teame väga hästi, et südasuvel, palaval ajal, on kahjutulede rünnak kõige ägedam, siis on meil nüüd viimne

aeg hakata mõtlema vastavate ettevaatusabinõude tarvitamisele võtmisele.

Heites pilgu möödunud aasta kahjutulede statistikale avaneb meile võrdlemisi masendav pilt. Nii on meil 1939. a. ligikaudu 1200 kahjutule juhtumit. Kahjutulede läbi sai surma 27 inimest, neist 2 last, ja hävis 447 elumaja, 78 ühe katuse all olevat talu, 278 mitmesugust kõrvalhoonet, 53 sauna, 51 lauta ja talli, 17 tööstust, 10 saeveskit, 9 veskit, 11 kauplust, 9 meiereid ja koorejaama, 22 rehehoonet, 3 seltsimaja, 3 kirikut, 2 koolimaja ja 1 palvemaja. Pealeselle hävis tules veel 8 rehepeksugarnituuri, 33 autot, 3 omnibust, 36 põhukuhja, 41 heinakuhja ja hulk peksmata vilja põldudel ning puid laoplatesidel ja saeveskeis. Loomadest sai tules surma 13 hobust, 88 karilooma, 11 lammast, 120 siga ja 316 kana. Aasta jooksul on olnud 142 metsapõlemist, 72 heinamaa- ning 65 rabapõlemist. Kahjutulede tagajärjel tekkinud aineline kahju tõusis 1939. a. ca 5 miljoni kroonini, millest pool langes üksinda Petseri suurkahjutule arvele. Aga Petseri suurkahjutule arvele üksinda langes ka kümme inimest... Kahtlemata on need arvud, mis meid sunnivad mõtlema, ja mitte üksnes mõtlema, vaid ka midagi tegema, et võimalike kahjutulede läbi edaspidi esinevaid õnnetusi ja kahjusid ära hoida.

On ju tõsi, et meil on loodud üle maa tihe tulekaitsevõrk tuletõrje üksuste näol, kes kodanikele ja nende vara päästmisele tuleohu puhul viivitamata appi tõttavad, mille läbi hoitakse ära nii mõnigi suurem õnnetus, kuid tuletõrje tööst üksi kahjutulede vastu võitlemisel on siiski veel vähe. Kahjutulede vastu peab võitlusse astuma kogu meie teadlik kodanikkond ühiselt. Vähe on sellest, kui püütakse lahtipääsnud kahjutulele piiri panna ja selle edasikandumist tõkestada. Tähtsam on leida abinõusid, kuidas ära hoida kahjutulede tekkimise põhjused üldse. Kui väljuda sellest seisukohast, siis on meil veel palju ära teha, eeskätt tulehädahoitu propageerivas ja selgitavas osas.

Hoiduge hooletusest tulega ümberkäimisel. See deviis olgu kõikjal ja alati rõhutatud, kuni see kulub igale kodanikule pähe. Ühestainsast tulitikust võib süüdata terve alevi majad või kümned ruutkilomeetrid metsa, kui see tulitikk on hooletu inimese käes. Kuid ka ühestainsast õpetlikust sõnast, kui see on õigel ajal ja õiges kohas käiku lastud, võib kasvada laiades massides õige arusaamine kahjutule hädaohust, mille vastu me peame igal ajal kindlasti võitlema. Kunagi pole üleaarne manitseda kaaskodanikke tulega ümberkäimisel ettevaatusele, kasvatades seda põhimõtet eriti lastesse juba maast-madalast. Tuli on jõud, mis meile elu annab,

kuid tuli võib meie hooletuse läbi meilt ka elu võtta. Ühe tunniga võib tuli hävitada rohkem meie vara kui me seda kogu eluaja jooksul oleme suutnud koguda. Meie eluase pakub meile rõõmu, kui me oleme ta jõudnud püstitada, kuid ta toob meie silmi pisaraid, kui ta on ahervartes. Seepärast valvakem hoolega selle järele, et alati ja igas olukorras oleksid kõrvaldatud kõik võimalused kahjutule tekkimiseks, sest kui põhjus on kõrvaldatud, siis kaob kahjutule tekkimise võimalus iseenesest.

Laialdane selgitustöö on igale heale ettevõttele alati kasuks. Loogem seepärast siis ka võimalusi, et kahjutulede vastu võitlemise selgitustöö pääseks kõige laiematesse hulkadesse ja looks endale seal vajalist kõlapinda.

Meil on palju kõneldud tulekaitseädalate korraldamisest. Miks peaks see mõte jääma ainult mõtteks ja kavatsuseks, sest tulekaitseädalate tähtsust ei saa me teiste vastavate ädalate kõrval kuidagi alahinnata. Me teame väga hästi, missugust kasu on toonud meile näiteks liiklemisädalate korraldamine ja kui palju on vastava selgitustöö tagajärjel vähenenud liiklemisõnnetused. Miks ei peaks sama katsetama ka tulekaitseädalaga, mil oleks ometi samaväärne ja ühiskondlik tähtsus. Kui liiklemispropaganda õpetas meie linnakodanikke kõndima parempoolsel kõnniteel, siis ei kõnnita nüüd seda teed mitte enam korra mõttes, vaid juba harjumusest. Ja õiged harjumused omandanud kodanik ei saa enam ka parima tahtmise juures liiklemismääruste vastu eksida. Tekib küsimus, miks ei saaks sama harjumust tulega hoolikalt ümberkäimises istutada kodanikesse tulekaitseädalate korraldamisega, kus kavakindla propagandaga otse istutataks inimeste mällu võimalik tulehädahoitu.

Pealeselle tuleks meil hakata arendama mõtet, kas poleks võimalik kutsuda igas vallas ametisse vastav ametiisik — pottsepp-korstnapühkija, — kes toimetaks oma piirkonnas küttekollete ja korstnate järelevalvet. Temale peaks antama õigus nõuda elanikelt vigaste küttekollete ja korstnate parandamist, keeldes vastasel korral neis tuletegemise, ja parandades need ise, kusjuures vastavad kulud tuleksid kas või administratiivkorras sissenõudmisele.

Igal juhul aitaks vastav propaganda ja küttekollete järelevalve paljugi kahjutulede vältimiseks, kusjuures pearõhk langeb siin aga siiski meie laialdasele kodanikkonnale, kes peab varitsevast hädaohust ise aru saama ja kõik ära tegema selleks, et kahjutulede põhjused kaoksid juba nende algeos. Haiguse põhjuse kõrvaldamisega on ka iga haigus välditav. Sama on maksev üldjoontes ka kahjutulede kohta.

—d.

Asume arvult seitsmenda Vöidupüha pühitsemisele, seega edasi kandma ja süvendama neid traditsioone, mis Vöidupüha endaga on kaasa toonud. Ainult pealiskaudne vaatleja võib meie Vöidupüha kõrvutada teiste pidustustega. Sisult ja vormilt on see niivõrd erinev, et me julgesti võime selle püha iseärasustist kõnelda ja nüüd, kus pidupäev juba on võtnud kindlakujulise ilme, selle traditsioone fikseerima hakata. Iga algatus, mis selle päevaga seotud, on põhjendatud ja läbi proovitud. Selle juures võib eriliselt märkida veel üht: Vöidupüha ei ole rahvuse, vaid riigi traditsioon ja see kujutab lisajärku 24. veebruari pidustustele, selle vahega, et kui veebruari pidustused, mis langevad külmale aastaajale, võimalusi annavad pidupäeva märkida riigi kontsentreeritud jõudude demonstreerimisega, siis 23. juunil rahvas väljendab end ise ja otsekoheselt.

Kui algul nii mõnigi avaldas arvamist, et Vöidupüha pühitsemine võib kujuneda kahvatuks, sest jaanipäev oma vanade traditsioonidega püüab hõlmata rahvahulki, siis nüüd, kus ei ole möödunud rohkem kui mõni aasta hästi läbimõeldud korraldusega Vöidupühade pühitsemisest, näeme, et Vöidupüha on jaanipäeva võitnud. Nii sisult kui ka vormilt. Öigupoolest oligi jaanipäev juba kaotamas seda võlu, mis sellele pühale isegi mõnikümend aastat tagasi andis külgetõmbejõu. Noorpõlv oli jaanipäevast üle kasvanud. Isegi jaanituli oli paljudes kohtades juba haruldus. Kuid peaasi — jaanipäeval puudus meie aja kohane sisu: need meeleolud ja väljendused, mis olid vastuvõetavad endisele põlvele, ei olnud enam tajutavad praegusele. Ei ole hea, kui tekivad tühikud. Siin seda ei tekkinud, sest Vöidupüha astus asemele, ja seda suure sisuga ning põlise eesmärgiga.

Niipalju kui kohtadelt saadud ametlikud aruanded ja, veel enam, kodanike omad meeleolud kõnelevad, on Vöidupüha palju andev nii vanadele kui ka noortele.

Käesolevate ridade ülesanne on tähistada mõnivaid Vöidupüha traditsioone. Üldtraditsioonid, mis kõikidele on omaseks saanud, on segunenud kohtadel loodud omapäraste kohalike traditsioonidega. Paistab, et mida aasta edasi, seda väljapaistvamaks ja kindlammaks muutuvad kohalikud traditsioonid, ja nii saamegi rikkamaks uute traditsioonide võrra, neid nimetades ühe maakonna või veel vähemate piirkondade järgi.

Pidupäevade ettevalmistus.

Nii nagu iga suure püha eel käib kodudes ja ümbruskonnas ettevalmistus, nii ka Vöidupüha eel. Tähendab, see on püha, mida rahvas peab suurpäevaks. See püha on aga veel rohkem: selle pidupäeva ettevalmistused ulatuvad ka väljapoole oma kodu, mis lubavad tööle rakenduda kõigil — meestel ja naistel, noortel ja vanadel.

Pidupäeva-eelsetel päevadel seatakse korda peale kodu langenute mälestussammaste ümbrused, korras-

tatakse lahingukohtade mälestusmärke ega unustata langenute haudu ega suurmeeste mälestusmärke ja haudu. Nii on see korraldatud üle riigi.

Omapärase traditsiooniga algavad Vöidupüha eelpäeva Harjuma noorkotkad. Nimelt pannakse kõikidele Harjuma linnustele välja noorkotkastest koosnevad sümbolised garnisonid. Noorkotkad kogunevad linnustesse ja kl. 19 heisatakse rahvuslipp lipumasti ning süüdatakse lõkketuli. Laagris jutustatakse lugusid vanade eestlaste võitlustest, ajaloo, Vabadussõjast jne. Tihtipeale on Vabadussõjast vestlejaiks Vabadussõjast osavõtnud mehed, kes elava mälestusena suudavad noori köita. Jutustused vahelduvad isamaaliste lauludega. Valitseb väärikas tõsidus. Aast-aastalt rohkem on niisuguste lõkketulede ümber hakanud kogunema ka ümbruskonna rahvast, vanu ja noori, kes suure huviga noortele kaasa elavad. Neid õhtuid oodatakse kohtadel suure huviga.

Kui päikese vari on läinud kahe mehe pikkuseks, langetatakse lipp ja kaks poissi jäävad lõkketule juure, keda teised öö kestel vahetavad. Hommikul heisatakse jälle lipp ja noored on linnusel, kuni õhtul tuleb võidutuli kohale. Siis on laagriolukord kadunud ja noored võtavad nendest pidustustest osa juba pidulistena. 23. juuni hommikul tulevad linnustele ka kodutütred ja nii veedetakse omapärase traditsiooniga vanal linnusel Vöidupüha.

Vöidupüha hommik.

Vöidupüha algab 23. juuni hommikul orkestri te mänguga kirikute tornidest, rahvamajade või teiste kohapealsete kooskäimiskohtade rõdudelt ning ajaloolistelt kohtadelt ja kõrgendikelt. Veel on traditsiooniks sarvepuhumised linnustel (eriti Harjumaal ja Tartumaal). Nendes kohtades, kus ei ole orkestreid, on antud signaale tuletõrjesignaalidega.

Lippude heiskamine on kujunenud jõuliseks. Koos Vöidupühaga on kaasas käinud ka elav rahvuslipu propaganda. Nüüd on püütud sinnapoole, et lipu heiskamine ei oleks harilik tarviline toiming, vaid pidulik sündmus. Seepärast on lippude heiskamine ette nähtud ülერიigiliselt kell 6 homm. Seega on toiming iseenesest kujunenud pidulikuks ja pakub võimsat pilti, kui kogu maa korraga kattub rahvuslippudega. Rahvuslippe ei heisata ainuüksi majadele linnades, vaid ka väärikatesse lipumastidesse taludes, ajaloolistes kohtades ja kirikutele. Kirikute kaunistamine rahvuslipu kangastega on uuem üritus ja on kujunenud väga nägusaks ning meeltülendavaks.

Ajaloolistel kohtadel lippude heiskamine sünnib väljakujunenud kombe kohaselt. See sünnib pidulikult. Vähem pidulik on see toiming olnud taludes. Kuid viies lipuheiskamise ühele ajale, ja nimelt hili-semale ajale, kella 8-le, on kogu pere selleks juba ette valmistatud. See peaks kujunema perekonnale ja kogu leibkonnale ilusaks kombeks — tulla lipu-

masti ümber, paljastada pea ja hetkeks mõelda minvikule, olevikule ja tulevikule. Olen näinud ilusast silmapilku Tartumaal, kus kogu pere pidulikult koos oli, kui vana premees lipu tõmbas kõrgele lipumasti. Hallid juuksed lehvimas tuules, nägu pidulik-tõsine ja noored — pojalapsed — seismas tulevikukandjaina vanaperemehe kõrval.

Võidutule väljasaatmine.

Võidutulede saatmist praeguses ulatuses ja kujul saame arvata kolmandast Võidupühast, s. o. 1936. aastast.

Võidutule saatmise ja toomise mõte Eestis on pärit Põltsamaa malevkonnalt, kelle traditsiooniks see on 1927. aastast alates. Nimelt töid Põltsamaa malevlased tule Põltsamaa linna Aidu lahinguväljaldelt. Tuli toodi Põltsamaale Vabadussõjas langenute mälestussamba juure. Sellega taheti tähistada sidet langenute ja elavate vahel.

Sealt alguse saanud komme rakendati 1936. aastal üleriigiliselt. Nimelt saadetakse Võidupüha hommikul võidutuli mootorratturiga laiali üle maa. Tuleviijaid nimetatakse tulekandjaks. Vabariigi President, kui riigivõimu kehtastaja, astub sümboolse võidutule näol ühendusse kogu maaga.

Samal aastal loodi ka traditsioon, et koos tulega saadetakse kohtadele Presidendi läkitus, mis peab samuti kui võidutuli kohale jõudma võidutule süütamise ajaks. Kogu riik on jagatud osadeks vastavalt malevate arvule ja igasse osasse läheb välja patrull. Seni on tule laialiviijaks olnud Tallinna maleva mootorratturid.

Kuidas sünnib võidutule laialisaatmine?

23. juuni hommikul rivistuvad mootorratturid Presidendi asukoha ette, milleks on olnud Kadrioru loss. Jalarivis üksus orkestriga toob kohale Kaitseliidu lipud ja rivineb koos mootorratturitega. Saatetsere-mooniast võtavad osa ka seltskondlike organisatsioonide esindused oma lippudega. Rahval on vaba juurepääs. Rivi ees on laud, mis on kaetud eestimustrilise linaga ja ilustatud rohelisega. Laua keskel on urn, milles põleb tuli. Samuti on laual torbikud Presidendi läkitusega, mis Presidendi poolt on isiklikult alla kirjutatud ja riigivapiga märgitud. Need paketid on adresseeritud linnade ja maakondade Võidupüha komiteedele.

On kõik ettevalmistused tehtud, vaatab Kaitse-liidu ülem mootorratturite rivi üle ja kohaletulnud Võidupüha keskkomitee liikmed ja ametiisikud esitatakse Presidendi lossis Presidendile. See sünnind, ilmub Vabariigi President rivi ette, kus teda vastu võetakse Presidendi vastuvõtu tseremooniaga. Tervitused ja käsklused sooritatud, pöördub Kaitseliidu ülem Presidendi poole teatega, et kogu Eesti on end ehtinud järjekordseks Võidupühaks. Ühtlasi annab ta edasi rahva tervituse ja palub Presidendi süüdata sümboolsed võidutuled.

Seejärele pöördub President lühikese sõnavõtuga koosolijate poole, mille lõppedes mängitakse ja lauldakse hümn. Järgneb tulede süütamine. Mootorratturite rivi juht toob Presidendi kätte peatõrviku. President süütab laualolevast urnist peatõrviku. Sel ajal, kui President süütab peatõrvikut, tulevad rivist välja fanfaristid ja puhuvad iga nelja ilmakaare poole Võidupüha fanfaare. See toimunud, saab mootorratturite juht ka läkituspaketid. Mootorratturite juht, hoides tõrvikut, annab töötuse, et ta tule ja paketid viib määratud sihtkohtadesse.

Selle järele pöörab mootorratturite juht ümber ning astub mootorratturite rivi ette. Tema käskluse järele astuvad patrullide vanemad ette ning patrullide tõrvikud süüdatakse peatõrvikust. Peatõrvik ise viiakse jalaväerivi paremale tiivale eriassistendide vahele.

Mootorratturid sõidavad pärast sellekohast käsklust välja. Väljasõitu jälgib Vabariigi President. Selle järele võtab President vastu lipukompanii ja peatõrviku paraadmarsi.

Lipukompanii läheb peatõrviku ja lippudega läbi linna n.-n. tuleruumi, kus tuli kuni õhtuni alal hoitakse. Tuleruum on pidulikult dekoreeritud rahvuslippude ja rohelisega. Ruumis on vastav altar, kus tuli põleb. Tule juures on auvalve, tavaliselt ratsamehed paljastatud mõõkadega.

Presidendi raadiokõne.

Täpselt kl. 9 h. peab President rahvale raadiokõne. Kaitseliit on propageerinud mõtet — kuulata raadiot ühiselt. Linnadesse on üles seatud valjuhääldajad ja paljudes kohtades on kõnet kuulamas suur rahvahulk. Maal kogunevad need, kel endal raadiot ei ole, rahvamajadesse või naabrite poole.

Pidulikud jumalateenistused.

Võidupüha puhul on kõikides kogudustes peetud pidulikke jumalateenistusi. Võidupüha korraldajate poolt on propageeritud jumalateenistuste pidamist vabas looduses. See on paljudes kohtades ka läbi viidud ja on leidnud märksa suuremat poolehoidu kui jumalateenistus kirikuis. Piduliku jumalateenistuse pidamine vabas looduses on kokku toonud tuhandeid kodanikke. Tartu linnas näiteks korraldati ühine jumalateenistus Tähtvere pargis, kus teenisid kõik õpetajad korraga. Selle mõju oli suur. Tavaliselt on nende jumalateenistustega ühendatud ka lippude õnnistamis, eriti rahvuslipu propaganda esimesil aastail. Mõnel pool on pidulikud aktused, mida päeval peeti, ühendatud jumalateenistusega, teisel on jumalateenistusi peetud langenute mälestussammaste juures jne.

Tänavu on eriti propageeritud mõtet jumalateenistustel tarvitusele võtta ühine laul, mis kõikidele usutunnistustele oleks ühine. Viisiks on võetud „Ma kummardan sind, armuvägi“ viis, kuid sõnad on Võidupüha kohaselt õpetaja Kivistelt.

Langenute mälestamine ja austamine.

1936. a. tõstis Kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa üles mõtte tähistada linnused metallplaatidega, millel oleks muinaslinnuste asetuskaart. Nende plaatide juure seati ka üles vitriinid kohaliku linnuse kaardiga ja seletustega. See algatus on kannud vilja. Paralleelselt sellega hakati koguma ka linnuste kohta käivaid muistendeid ja andmeid. Linnustele viivad teed tähistati. Koos sellega tõsteti linnused muinasloost uuesti esile ja need on nüüd saanud võidutulede süüteohtadeks ja rahva kogunemiskohtadeks ka teistel sündmustel. Kuid mitte ükski linnused, vaid ka Vabadussõja lahingukohad, mälestussambad ja mälestusmärgid on Võidupüha tähelepanupunktideks. Eelmistel päevadel korraldatud sambad, tähised ja hauad leiavad Võidupüha hommikupoolikul erilist tähelepanu pargadega ehtimisega, lilled toomisega ja pidulike kogunemistega. Mõnel pool ei too nendes kohtadesse pärgi ja lilli mitte ükski korraldajad, vaid ka suur hulk kohalikke kodanikke, vanu ja noori.

Siin on jälle huvitav märkida Harju noorkotkaste omapärast toimingut.

Harju noorkotkad, olles valvel linnustel, piirimärkide ja lahingukohtade juures, ootavad kella 12-eks endi juure kodutütreid, kes tulevad ühiselt rongkäiguga ja toovad kaasa pärgi ja lilli. Pärjad asetatakse mälestussammaste ja mälestusmärkide jalale. Tavaliselt liituvad nendega teised ümbruskonna kodanikud.

Harju noorkotkaste ja kodutütarde mererühmadel on kombeks igal Võidupüha hommikul kl. 11 sõita mitmes kohas merele ja heita vetel võidelnud kangelaste auks pärgi merre.

Varemail aastail peeti Võidupühadel ka paraade. Nüüd on need ära jäetud. Küll on aga soovitatud sel

päeval tähistada mitmesuguseid teisi sündmusi, nagu: nurgakivide asetamist, mälestussammaste avamist jne. Muidugi kõlbaksid sellesse raamistikku väga hästi ka teised üldist tähelepanu vääriavad kombid, kas või näiteks töösangarite austamised jne., mida mõnel pool on soovitatud.

Päeva kestel on paljudes kohtades, eriti aga Tartumaal ja Saaremaal, kombeks dekoreeritud vankritel orkestriga ringsõite teha, nii et orkestri mängu kuuleksid võimalikult laiad ringid. Mõned orkestrid on päeval mänginud kuni kümnes kohas.

Võidutuli teel.

Mootorratturid-tulekandjad, saanud tule Presidendi poolt süüdatud peatõrvikust, algavad teekonda ettenähtud marsruudis nii, et nad ettenähtud kella-aegadel oleksid teatud kohtades. Teel on ette nähtud peatused nendes kohtades, kus ümbruskonna elanikud tahavad võidutulul otse tulekandjailt. Tule ülevõtmine peab toimuma kiiresti.

Üldiselt on propageeritud, et neid punkte, mida läbitavad mootorratturid, ja eriti kohti, kus peatatakse, ka väärikalt dekoreeritaks ja et tule võtmine sünniks pidulikult.

Rannarahva juures on kombeks tuld edasi kanda piki randa paatidel.

Sihtkohtades.

Iga linn ja maakond on kindlaks määranud koha, kuhu tuuakse Presidendi poolt süüdatud võidutuli. Määratud kellaajaks, kui on oodata tule kohalejõudmist, kogunevad kodanikud eesotsas komiteedega ja ametiisikutega tule vastuvõtmise kohta. Tavaliselt saadavad ringkonnad omad mootorratturid kas linna või maakonna piiridele vastu, kust siis tulekandjad, saadetuna kohapealseist kaitseliitlastest, jätkavad ühist teekonda kuni sihtkohani. Sihtkoha juure on ehitatud võiduvärvad.

Võidutulede jõudmine sihtkohtadesse ja sealt nende maakonda laialisaatmise tseremooniad on kujunenud huvitavaimateks ja pühalikemateks momentideks, mida jälgivad tuhanded kodanikud. Relvastatud ratturid, kes on ära sõitnud sadasid kilomeetreid, näivad tõsiste kangelastena, kelle sihisaavutamist ei ole miski võinud takistada. Tavaliselt tolmused, hästi riietatud, relvastatud, kuid sõjameheliku pilguga tuletoojad on võidutahte kehastuseks.

Maakonnalinnaedest viiakse tuli laiali juba kohale tulnud kaitseliitlaste poolt. Mõnel pool on tule kohtadele viijad ratsanikud, teisel mootorratturid ja erijuhtumel on kasutatud ka teisi sõidukeid.

Kohtadel, kuhu tuli tuuakse, on samasugune pidulik tule vastuvõtt kui linnadeski. Tavaliselt on tule ülevõtmise kohtadele ehitatud võiduvärvad, mida hea eduga eriti rohkesti on kasutatud Tartumaal.

Üldse näib Tartumaal suurt rõhku pandavat dekoratsioonile, sest seal on väga paljudes kohtades ka elumajad Võidupühadel dekoreeritud pargade ja lilledega.

Õhtused pidustused.

Õhtused pidustused või, õigemini, õhtune pidu on kujunenud täieliseks rahvapeoks, mis on tasuta ja kuhu on kõik kutsutud. Õhtune pidu ise jaguneb kahte ossa: aktus ja tulepidu kitsamas mõttes. Tulepeo paigaks valitakse ajaloolised paigad. Kus neid ei ole, seal kõrgendikud.

Paljud vallad on selleks planeerinud vastavad väljakud ja need korrahanud. Neid nimetatakse, näiteks Tartumaal, „Võidupühahiieks“, „Võiduväljakuks“ jne.

Kohtadele on püstitatud võidualtarid. Iga maakohalt on näidanud siin oma algatust ja leidlikkust.

Mõnel pool on võidutule altariid ehitatud kividest, teisel mullast, mis on kaetud mätastega, kolmandad on kõrgendikku kaevanud lõhu jne.

Võidutule süütamise osas on jälle iga maakohalt püüdnud leida algupära ja seda süvendada. Kõikjal on loodud traditsioon tulevane instituudivõidutule n ä o l, kes läbi viib n.-n. rituaalse külje. Kõige selle juures on otsitud sugemeid vanast ajast (tulesüütajad, sõdurid) ja see ühendatud uuega (orkestrid, laulukoorid, kõnekoorid, vabaõhuteatrietendused).

Tule toomine võidutulealtarile on samuti mitmesugune. Mõnel pool (näit. Pärnus) tuuakse tuli kohale olümpia tuletoomise kombel, kus läbi spaleeride tõrvik tuuakse joostes.

Tartumaal tuuakse tuli kohale ratsa, kus valge hobuse seljas vana sõjamehe mundrit kandev mees sõidab keskel ja teda saadavad mundris praeguse põlve ratsamehed. Tuletooja sõidab üle risti üle tee tõmmatud lillevaniku, mida ühest otsast hoiab naine ja teisest noor tütarlaps. Tule süütamisel on koostööl vanad ja noored. Vana annab tule üle noorele, kes selle süütab. Sellega tahetakse tähendada, et elu kestab pidevalt edasi noorte kaudu.

Tartus viidi võidutuli raekojast noorte kotkaste poolt, saadetuna fanaaridest ja trummidest, Toomemäele, kus see tulevane tseremoonia järele süüdati.

Saaremaal on propageeritud järgmist tuletoomise viisi: tulevane (vanaks maskeeritud mees) peab kõne; siis tuleb noorkotkas ja teatab, et võõras saadik on tulega tulnud. Tulevana laseb saadiku enda juure tulla. Saadik on ratsa ja ohvitseri (pealiku) mundris. Ta teatab, et Vabariigi President on võidutule saatnud. Tulevana tänab saadikut ja palub teda olla selle koha külaliseks. Siis minnakse tulega altari juure ja süüdatakse võidutuli, kusjuures rahvas ja kõnekoor hüüab: „Sütti, sütti, püha tuli!“

Võrumaal on mitmes kohas võidutule kohale toonud saatkond, kelle liikmeist üks on ehitud muistse eesti sõjamehe kuuega ja teda saatvaist üks on Vabadussõjaaegses mundris ja teine Kaitseliidu mundris.

Ka on seal tähelepanuvaks kombeks olnud, et eesti sõdur tuleb valgel hobusel käskjalana, sõites läbi linna, maleva pealikule teateid tooma.

Pärnumaal Taalis on eriliseks kombeks Pärnu-Paide maantee äärtel süüdata tuled. Seda teeb iga krundi omanik. Seega särab maantee õhtul kaunis tulemeres.

Muidugi on igal pool õhtu tulipunkti võidutule süütamine ja Presidendi läkituse ettelugemine. Kuna varem aastail Presidendi läkitus ajakirjanduse kaudu varem rahvale teatavaks sai, kuuleb tänavu rahvas Presidendi läkitust esmakordselt võidutule juures.

Võidutule juures on alati lühikesed kõned, laulu- ja muusikakoori ettekanded, ühislaulud ja rahvalikud lõbustused rahvatantsude ning ringmängudega. Ei puudu ka tants.

*

Need on üldjoontes võidupüha üldtraditsioonid.

Kuid nendele lisandub see, mida tavaliselt tähele ei panda, kuid mida sisuliselt tuleb võtta veel enam traditsioonina, ja nimelt:

1. Võidupüha on rahva pidu, kus rahvas ise pidutseb, kus ei ole ettekandjaid ega kava tavalise pidupäeva mõttes, vaid kõik on rahva looming ja rahva algatus.
2. Sel pühal on ka politseinik piduline, rahvas ise peab korda.
3. See on ka karske pidu.
4. Täpselt peetakse kinni kellaagadest. Eks see aita kaotada iganenud viivitusi.
5. Hoolikus ümbruse, enda ja kaaskodaniku suhtes.

Kõik need siin loetletud ja niisama palju veel lugemata peeneid niite ja niidikesi hargneb välja üldisest suurest Eesti riigi võidupäevast, mis ühendades rahvast seob neid pidupäeval sõprusega ja rahulikuks koostööks argipäevadel.

A. Peel.

ÕPPIGEM

tundma kodumaad

Kiirel sammul on liginemas suvi. Mägede harjad ja metsade sügavused, mis olid alles natuke üle paari kuu tagasi kaetud ühtlase pehme valge lumivaibaga, on oma talvise katte vahetanud värviküllase ning varjunditerohke rohelise rüü vastu. Seal, kus talvel kajasid suusatajate rõõmuhüüded ning suhkrupeadena näivad kuused ja männid raputasid lund nende riideile, rulluvad nüüd lained kaldale ja soe lõunatuul paitab õrnalt puhkenud pungi. Looduses on teostunud suur võidukäik vastu vabadusele ja päikesele, ja ükski võim ei ole suutnud seda pidurdada. See suur kevade võidukäik looduses ei jäta oma mõju avaldamata ka inimestele. Nagu mingi seletamatu jõud kutsus kaasa elama seda kevade võidukäiku, kutsus välja argipäeva ühetoonilisusest vaatama suve liginemist.

See kaasaelamine kevade võidukäigule annab juba ise uut julgust ja energiat aktiivseks tegutsemiseks, kuid paneb ühtlasi ka mõtlema, kuidas kasutada kõige otstarbekamalt eelolevat lühikest suvepuhkust maksimaalselt.

Palju on muutunud viimase aasta kestel. Suuremas osas Euroopast möllab sõda, mis sunnib kõiki veetma oma suvepuhkust peaaegu ainuüksi kodumaa kaunimates kohtades. See ei oma aga meil mingisugust murrangulist tähtsust. Need ajad, kus ainuüksi õigeks puhkuseks loeti välismaa kuurortides viibimist, on meil õnneks vajunud juba ajalukku. Kui seda tahetakse siduda kuidagi keskmise eestlase majandusliku kandejõuga, siis ei ole see õige. Statistika näitab, et välismaal puhkeajaga veetjate arv ei ole palju langenud, küll on aga eesmärgid selle juures peaaegu diametraalselt muutunud. Kui varem oli eesmärgiks enamasti mugav aja n.-ü. surnuks löömine, siis tänapäeval kasutatakse puhkeajaga välismaale õppereiside sooritamiseks. Püütakse tutvuda lühikese ajaga niipalju kui võimalik teiste rahvaste elu ja tööga ning nende saavutustega. Säärased õppereisid välismaale teevad ka meie oma kodumaa elu tundmaõppimiseks küllalt palju ära, sest püütakse kõrvutada kõike kuuldut-nähtut kodumaa oludega ning oma teadmiste lõppedes hangitakse viimase juures lisa kirjandusest. Säärane kirjanduse kaasabil võrdlemine võimaldab saada väikese ülevaate nende maade majandusest ning ta rahva elust, kuid mida sel kujul üldse ei saa võrrelda, see on maa ilu, ta looduse pildirikkus ja värviküllus. Siin saab võrrelda ja otsustada ainult see, kes on näinud kõiki neid kohti oma silmaga. Paljud, kes on viibinud varem Haanja kõrgustikul või kõndinud Põhja-Eesti pankrannikul, on hakanud nende kohtade suurt ilu ta täies väärtuses mõistma alles siis, kui nad on näinud ka teiste maade paljukiidetud kohti.

Kui meie suur naisluuletaja Lydia Koidula tegi

pikema ringreisi läbi Soome, siis ei suutnud ta küllalt imetleda selle maa kaljude- ja veerohkust. Hiljem aga, kui ta tegi ringreisi läbi kodumaa, nägi ta, kui kaunis on Eesti oma õrna iluga, ning ta kirjutas professor Yrjö Koskisele, et meie maa ei ole küll nii kaljune, kuid siiski ilus oma metsade, mägede ja järvedega.

Eeloleval suvel kasutagem iga vaba hetke selleks, et õppida tundma oma kodumaa ilu. Mida rohkem me seda tunneme, seda rohkem me teda ka armastame. Kõige paremaid võimalusi selleks pakub matkamine. Kuigi see ala ei ole meile uudne, sest igal suvel võime kohata skautlike organisatsioonide noori — kodutütreid, gaide, noori kotkaid ja skaute — matkamas mööda kodumaa, siiski on sel alal meil veel palju tööd ees, et matkamine kanduks kõikidesse rahvamassidesse, oleks n.-ü. rahvasport.

Siinkohal tahaksin eriti peatuda just jalamatka korraldamise küsimuste juures. Liiklemisvahendiga, olgu see jalgratas, mootorratas või auto, matkamine aitab küll suuresti võita aega, kuid vähendab ka saadavate elamuste ning muljete hulka. Säärast matkamist võib võrrelda ilusaid maastikupilte sisaldava fotoalbumi vaatamisega. Iga pilt (matka peatus) on omaette tervik, omaette pärl, kuid side, mis ühendaks need üksikud pärlid ilusaks keeks, puudub. Seepärast ei ole soovitatav korraldada säärast matka, mis oma sisult ei ole muu kui tormamine ühe ilusa eseme juurest teise juure, ilma süvenemata, ilma selle kohaga ligemat kontakti loomata. Säärase matka lõpul ei suuda ükski matkaja enam ütelda, mida ta kusagil ilusat nägi, sest üksikute muljete kuhjumise tagajärjel on üldmulje segane ning pinnapealne. Küll võib

Noored matkajad puhkavad reisiväsimust

aga liiklemisvahendite abi kasutada selleks, et kiiremini läbistada neid kohti, kuhu juba varem on matku teostatud. Uute kohtadega tutvumine aga sündigu ikka võimalikult jalamatka kaudu.

Väga laialt on levinud arvamine, et matkamine ja puhkus on kaks täiesti erinevat asja. Sellest lähtudes öeldakse ka, et matkamine on ainult noorte asi. Need vaatekohad on aga väärad. Kui matk on korraldatud kõigile tervishoiu nõudeile vastavalt, siis on ta isegi parem puhkus kui magamine päikese paistel kusagil kuurordi lamamistoolis. Möödunud aastal sooritasid pikema matka Lõuna-Eestis noorte kotkaste vanemad juhid ning vastavaist kaalumistest selgus, et pärast 4 päeva kestnud ca 110-kilomeetrilist matka oli iga matkaja umbes ühe kilogrammi juure võtnud. Hoolimata sellest, et suurem osa nendest oli alles esmakordselt pikemal matkal, on nad nüüd kõik veendunud matkajad. Prantsusmaal ja Saksamaal võib püha-päevadel kohata tuhandeid perekondi matkamas, kus emad ja isad sammuvad kõrvuti tütarde ja poegadega. Kõike seda, mida matkamine pakub nii noorele kui ka vanale, ei ole võimalik sõnades väljendada, seda peab ise läbi tegema, ise kaasa elama.

Jalamatka täieliseks õnnestumiseks on vajaline põhjalik matkatervishoiu ja -varustuse tundmine. Iga matk, mis ei arvesta neid nõudeid, on juba ette määratud ebaõnnestumisele ja matk ise muutub kõigile sellest osavõtjatele piinaks.

Matkama ei tohi viia neid, kes põevad südame- või kopsuhaigusi. Matkamine on ikkagi seotud teatud kehaliste pingutustega ning need pingutused võivad nende tervisele saada saatuslikuks. Teiseks peab arvestatama matkajate vanadusega. 10—12-aastased noored ei tohi matkata kiiremini kui 3—4 kilomeetrit tunnis ning nende päevase teekonna pikkus peab piirduma ca 20 kilomeetriga. 14—16-aastasil võib suurendada päevase teekonna pikkust kuni 25 kilomeetrit. Vanemal võib juba keskmine kiirus olla kuni 5 kilomeetrit tunnis ja päevase teekonna pikkus kuni 30 kilomeetrit. Nende arvude käsitlemisel peab aga muidugi tingimata arvestama ka noore üldist kehalist arenemist. Noore pikkus ei tohi aga milgi juhul olla ainukeseks faktoriks ta kehalise arenemise üle otsustamisel. Peab arvestama seda, et eriti 15. eluaasta paiku on noortel intensiivne pikkuse kasv, millega ei suuda süda sammu pidada, ning seepärast ei tohi neid noori koormata ka kestvate kehaliste pingutustega. Otstarbekohane on, et matkagrupp koosneks võrdlemisi ühesuguse vanadusega matkajaist. Kui aga matkagrupperi kuuluvad väga mitmekesise vanusega noored, siis tuleb liikumist tingimata korraldada vastavalt kõige nooremate võimeile. See, et võetakse nende varustus enda kanda jne., ei luba veel kiirust lisada. Noortest (alla 17-a.) koosnevat matkagrupperi peab tingimata juhtima täiesti vilunud vanem juht.

Iga tunni matkamise järele tuleb ette näha 10—15-minutilise puhkus. Puhkekohaks on kõige sobivam kuiv metsaalune, mis võimaldaks matkajail selili heites asetada jalgu kõrgemale, et veri voolaks jalgadest ühtlaselt laiali. Kõige sobivam on matkata hommikul pärast päikese tõusu ning õhtupoolikul, kuna lõunane palavus võib esile kutsuda päikesepesteid ja

soojuslööke, eriti just lagedal maastikul matkamisel. Päevase matka lõpul ja lõunasel puhkeajal tuleb jalad matkasaabastest vabastada, neid pesta ning jalga panna kerged kingad.

Toitlustamine matkamisel peab sündima kindlatel kellaaegadel. Soovitav on hommikul kerge eine, lõunaks tugev toit, millele järgneks vähimalt 2—3-tunnine puhkus, kuna täie kõhuga matkamine kutsub esile puhetusi ja kõhuvalu, ning õhtuks samuti tugev toit. Täiesti lubamatu on matkamisel teel tarvitada maiustusi. Viimased suurendavad janutunnet, mille kustutamine aga suurendab omakorda higistamist ning põhjustab seega kiire väsimise.

Kuna naha funktsioonid on matkamisel eriti intensiivsed, siis peab ka selle puhtuse eest eriti hoolt kandma. Soovitav on vähimalt kord päevas keha üleni pesta. Kõige parem on, kui see sünniks õhtul pärast päevase matkateekonna lõppu. Täiesti on keeldud ujumaminek higise nahaga. Järsk temperatuuri muutus on põhjustanud nii uppumisi kui ka igasuguseid raskeid haigestumisi, nagu kopsupõletik, liigeste põletik jne. Samuti peab olema ettevaatlik külma allikavee joogiks tarvitamisega. Üldse tuleb matkal joomist piirata niipalju kui vähegi võimalik, selle asemel on palju parem janu kustutamiseks kasutada sidrunilõike.

Matkavarustuse alal ei ole meil veel välja kujunenud standardtüüpe. Põhinõudeks on, et varustus oleks kerge ning mugav. Eriti sobivad peavad olema jalanõud. Matkaking peab olema tugeva tallaga, et kõik teekonarused ei oleks läbi talla tunda, veekindel ega tohi jalga hõõruda. Tingimata tuleb kanda pakse villaseid sokke (suusasokid), mis aitavad suurel määral vältida jalgade hõõrumist. Sokid peavad olema alati puhtad ja terved. Kunagi ei tohi täiesti uute jalanõudega asuda pikemale matkale, jalanõude sobivust peab enne lühikestel retkedel mitmekordselt ja igakülgset katsetama.

Matkaja riietus koosnegu lahtisest lühikeste käis- tega bluusist, mille all on õhuke villane trikoo, ja lühikestest pükstest. Säärane riietus on kerge ja võimaldab kehal kokkupuutumist välise õhuga. Kõik muu vajaline varustus peab olema säärane, et see mahuks ära seljakotti. Matkamisele võetakse kaasa ainult need asjad, mis on hädavajalised. Siia kuuluvad pesemisvahendid, tagavarapesu, sokid, treeningriided, kerged kingad, õhuke tekk, linad, vihmamantel, kerged keedu- ja sööginõud jne. Seljakotti taskuisse tuleb asetada kirjutusvahendid, matkapäevik, kaart jne. Seljakott ise peab olema säärane, et ta ei sooniks kandmisel sisse. Palju vigu tehakse just noortele seljakotti ostmisel. Püütakse osta seljakott nii suur kui neid üldse on olemas, arvestamata selle juures noore õlgade laiust. Säärane seljakott ei püsi aga kuidagi ta kandjal seljas, kitsas seljakott hõõrub aga rihmadega kaela.

Peale matkatervishoiu ja -varustuse omab väga olulise tähtsuse ka öökorterite küsimus. Sel alal on eriti tõhusat ja tänuväärset tööd teinud sihtasutus „Turismi Keskkorraldus Eestis“. Üle riigi on moodustatud tihe öökorterite võrk, kus vähese tasu eest on kõigil matkajail võimalik ööbida.

Noortel kotkastel seisab ees tegevusrohke suvi

Suvel pidi tulema II üldlaager, aga olud ja aeg sundisid selle teostamise jätma edaspidiseks. Selle teostamisel oleks kogu organisatsiooni töö eeloleval kevad- ja suveperioodil läinud üldlaagri tähe all.

Nüüd on — kui laseme täpsusel kannatada riimilise väljenduse tõttu — olukord niisugune, et üks suur üritus langes ära, aga üheksa väiksemat tegevust astub asemele.

Nii üleriigilises ulatuses kui ka malevais ja üksusis on valminud kavad suviseks tegevuseks. Suvises kavas jäävad ära tavalised koondused, kuid selle asemele tulevad suuremad üritused — laagrid, matkad, rännakud, välitegevuse päevad, pidustused, mitmesugused võistlused nii noorkotkalikel kui ka kergespordi j. t. aladel. Tähtis on, et need üritused, eriti laagrielu ja matkad, tõmbaksid kaasa kõiki noorte kotkaste ridadesse koondunud noori. Et saavutada suurem laagriskäijate arv, on tähelepanu pöördud eriti rühmalaagrite korraldamisele, mille läbiviimine on nii aja, kestuse kui ka kulude suhtes mitmeti paindlikum kui suuremaulatuseliste laagrite juures. Ja need põhjused on just olnud ühel või teisel kujul paljudele noortele laagrissemineku takistuseks.

Väikesed laagrid evivad ka poiste isetegevusliku rakendamise ja õppetegevuse korraldamise suhtes rohkem paremusi. Seal langevad poistele enestele kõik laagri ettevalmistuse ja korraldamise ülesanded: kes hoolitseb varustuse hankimise eest, kes valmistab toidukavad, kalkuleerib toidunormid ja -hinnad, kes täidab laagris ehituspealiku ülesandeid, kes on korrapealik, kes sanitar; kokkadena tuleb tegutseda peaaegu kõigil vaheldumisi, kuna seesuguseis väikesekoosseisulises rühmalaagris peaaegu kusagil ei kasutata enam naiskodukaitsjaist keetjaid. Laagri õppetegevusegi saab korraldada seal nendest aladest ja ülesannetest, mis otseselt huvitavad vastava rühma poisse ja mis on loomulikuks jatkuks ja täienduseks nende senistele teadmistele ja võimetele. Vanem juht toimib seejuures täiesti õieti ja targasti, kui ta kõiki neid ettevalmistusi omalt poolt vaid hea nõuandega jälgib ja ergutab ega kipu kõike ise poiste eest ära tegema.

Rühmalaagrite kõrval on malevais ette nähtud hulk laagreid ka malevkondade ulatuses, kohati aga löövad paar-kolm väiksemat naaberrühma kokku ühise laagri pidamiseks. Üldiselt näib, et laagrielu on hakatud rohkem hindama ja mõistma selle õiges

kujus. Kui möödunud suve võib täie õigusega nimetada üldlaagrite suveks, kuna 8 malevat korraldas maleva üldlaagri, siis eelolev suvi kujuneb rohkem üksuste laagrite suveks. Ainult 3 maleval on ette nähtud üldlaagri korraldamine.

Sisulise töö seisukohalt on tähtis raskuspunkti asetamine just väiksemaulatuselisele laagreile, kuigi pidulikkuse, efekti, suure ulatuse ja laialdase massi esinemise tõttu kiputakse hindama, nägema ja lugema vaid suurettevõtteid. Julgen väita, et 100% rühmade iseseisvaid laagreid on 100% väärtuslikum kui üks maleva üldlaager. Üldlaagril on kindlasti täita ka oma ülesanded ja väga suurelki ülesanded, kuid see jäägu harvaks sündmuseks, 4—5 aasta tagant korduvaks. Siis evib ta õigustatud koha üldises tegevuses.

Teiseks suureks välitegevuse alaks suvel kujuneb matkamine. See ala on senini üldiselt leidnud vähe harrastamist, kuid ta leiab järjest suuremat tähelepanu. Eriti on püütud vanemaealiste noorte kotkaste tähelepanu ja huvi keskendada matkamisele. Matkamine pakub hulga rohkem elamusi kui laagrisolek: iga käidud kilomeetriga muutuvad maastikupildid, muutuvad külad, muutuvad talud, elanikud ja — muutub ka matkaja ise. Kes juba mõne matka on kaasa teinud, sel on huvi tingimata jälle soodsal juhul mõni retk ette võtta. Matka ettevõtmine on mitmekordselt raskem kui laagrisseminek, muidugi aga ka niisama palju huvitavam. Pikemate matkade korral tulevad seepärast arvesse ainult vanemad ja kehaliselt tugevad poisid. Need matkasalgad ei või olla suured — 6—8 poissi moodustavad paraja grupi. Eriti on kavastatud matku piiriäärseile maile — Narva, Petseri ümbrusse, Võru- ja Valgamaale jm. Lühemaid matku, 2—3-päevase kestusega, oma kodukoha ligema ümbruse tundmaõppimiseks, on kavastatud ka suuremakoosseisuliste gruppidega ja nooremate poistega.

Matkamise elustamiseks on mitmes malevas välja kuulutatud üksustevahelised ja ka individuaalsed matkavõistlused, mõnedes malevates üritatakse üksustevahelisi külastusmatku. Matkamisviisidest leiavad kasutamist mitmed moodused, peale jalamatkade on mitmel pool ette nähtud matkad jalgratastel, saarlased lähevad paadimatkaile ja organiseerivad laiemaulatuselisi rännakulaagreid.

Kõik malevad valmistuvad kibedasti ka üleriigiliste võistluste vastu. Paljudel on selleks korralda-

Kui siia veel lisada matkakava, kuhu on märgitud matka täpne marsruut, ööbimis- ja toitlustamiskohad ja vaatamisväärsuste nimistu, siis oleme saanud selle, mida iga matkaja ja matka juht matka korraldamisel peab arvestama.

Kõik kodumaa kenamad kohad ootavad juba matkajaid. Kasutage oma puhkeaega matkamiseks kodu-

maal. Matkake Karksi mägedel, kõndige Rõuge imeilusas Ööbikuorus, vaadake Ontika kaldalt, kuidas päike ehitab kuldset hõimusilda üle lahe, ronige üles suurele Munamäele jne. Siis tunnete seda suurt ja sügavat mõtet, mida sisaldavad luuletaja M. Veske sõnad: „Kas tunned maad, mis Peipsi rannalt käib Läänemere rannale!“

J. L.

Noorte tervitusrongkõik Presidendi juure. 28. mai õhtul korraldasid Noorte Kotkaste ja Kodutütarde Tallinna malevad ja Skautide ja Gaidide Tallinna ja Nõmme malevad ühise tervitusrongkäigu Vabariigi Presidendile Kadrioru lossi juure. Tervituskäiku esindas noorteorganisatsioonide peavanema abi kol. Vellerind. Rongkäigust võttis osa üle pooleteise tuhande noore. Meie pildil Kaitseliidu noori esinemas tervitusrongkäigus Vabariigi Presidendile

misel ülemalevalised võistlused nii spordi- kui ka noorkotkalikel aladel, mis toob võistluspäevadeks kokku sadasiid noori.

Peale laagrite, matkade ja võistluste kavastamise on üksustel suvises programmis hulk muid tööülesandeid. Kevadise hooaja tööna on käsil koduümbruse korrastamine ja kaunistamine. Aed, õu, park, avalikud väljakud ja teed nõuavad puhastamist, aedade parandamist ja palju muid välistöid ootab korraldavaid käsi. Kõige seesuguse kodu nägususe eest hoolitsemise tööga rakendavad noored tegelikkusse oma põhimõtte: noorkotkas armastab oma kodu.

Varsti on käes jälle Võidupüha. Võidupüha pühitsemine on mälestuste elustamine kõikidest eesti rahva kangelaslikest võitlustest, võitudest ja püüetest ning austuse avaldamine võitluses varisenud sangaritele — mitte ainult vapraile sõdalasile, vaid niisama palju kõigile suurtele võitlejatele vaimumõõgaga ja töövasaraga. Elavate pühaks kohuseks on seada korda selleks suureks mälestuspäevaks nii langenute kui ka rahvategelaste mälestussammaste ümbrus, nende hauad, lahingu- ja teised mälestusmärgid. Palju leiud neid korratusse unustatuina, kuhu on vaja esiteks reha, luuda, labidat, siis kaunistuseks lilli. Nendeks töödeks rakenduvad noored kotkad kas rühmade enesealgatuslikus korras või tublide abilistena teiste organisatsioonide kõrval.

Kindla eriülesandena Võidupüha pidustustel sobib noortele kotkastele just tuletseremoonia ettevalmistamine ja läbiviimine, alates põletusmaterjali eest hoolitsemisega, tuleriida korraldamisega ja süütamistsere-

Juhtide salk matkal olles peab varajast hommikueinet

moonia läbiviimisega ning lõpetades järgneval päeval võidutule altari taaskorrastamisega. Küllap nad seisavad ka spaleeridena tuletoojate vastuvõtul, esinevad ettekannetega ja täidavad võimete kohaselt muidki ülesandeid.

Ilusaks kombeks on kujunenud Harju Maleva noortel igal Võidupühäl linnuseile laagrigarnisonide väljapanek, kus noored tunnevad endid muistsete maalinnade valvureina, samuti mereäärseis üksusis vastava pidulikkusega korraldatud mälestuspärgade heitmist merre kõikide meres hukkunud sangarite austamiseks.

Peale malevais ja üksusis kavastatud kohaliku ulatusega ürituste suvises tegevuskavas on ette nähtud rida üritusi ka üleriigilises ulatuses. Need on peamiselt võistlused mitmesugustel aladel. Nii algab see võistlusteseeriya laskemeistrivõistlustega 11. aug. Tondil Kaitseliidu Peastaabi korraldusel. Siis on 15. ja 16. augustil ujumisvõistlused Kotkakodu ujulas. Need toimuvad 3 klassis, nii et osa võtta saavad noored 13—19 (inkl.) aasta vanuseni; igal klassil on võistlused 3 alal: rinnuli, selili ja vabalt ujumises. 17. ja 18. augustil on samas kohas kergejõustikuvõistlused 2 klassis. Võistlused toimuvad 5-võistluse süsteemis. 20.—22. augustini toimuvad „Alati valmis!“, patrulli- ja pioneerivõistlused osaliselt ühises korralduses Kaitseliidu patrulli- ja sidealavõistluste teostamisega. Kõik need võistlused toovad üle riigi kokku üle 600 noore.

Vanematele juhtidele on üleriigilises ulatuses ette nähtud pikem õppematk juulikuu 12.—20-ni Narva ümbruse rajoonis. Sellest võtab igast malevast osa 2 juhti, kokku 30, kes hiljem malevais hakkavad matkamist suuremal määral organiseerima ja korraldama.

Huvitavat ja mitmekesist tegevust leiavad suvel paljud noored kotkad oma suvikodus — Kotkakodus — Võrumaal, Kubijal. Elu Kotkakodus toimub kindla päevakava alusel, kus poiste tegevuses on ette nähtud kehakasvatustilid alad, matkamine, mitmesugused noorkotkalikud oskusalad, välistööd, meelelahutuslik osa jne. Kotkakodu pakub selleks kõige suurepäraseid võimalusi nii oma ilusa loodusliku ümbruse kui ka sisustuse ja vastavate abinõude tõttu. Poiste tegevust seal korraldavad ja organiseerivad vilunud noortejuhid.

Kõiki kavastusi arvestades peab märkima, et noorte kotkaste eelseisva suve tegevus on organiseeritud suuremal määral kui kunagi varem.

K. Liping.

Noorte Kotkaste instruktorite õppe- ja nõupidamispäevadelt

20. ja 21. mail olid Tallinnas koos kõikide malevate instruktorid. Seekordsete õppepäevade kavast langes peamine rõhk suviste tegevusürituste korraldamise küsimustele.

Peatuti pikemalt laagrite ja matkade organiseerimise ja juhtimise küsimuste juures. Leiti olevat loomulik, et iga laager peab olema poiste oma töö korralduse poolest teataval määral õppelaagriks. Kogu laagri tegevus ja juhtimine peab olema niimoodi korraldatud, et poisid õpiks otsest juba vajalisi töid sooritades kõik laagritarkused: kuidas paigutada telgid, lipumast, värav, köök, kuidas ehitada voodid, vajalised alused, keedukolded, söögilaud ja kõik muud esemed ja ehitused, samuti harjuda laagri korruga, tavanditega ja kommetega normaalse tegevuse kaudu, ilma et selleks kõigeks korraldataks õppetunde ja loenguid, mis poistele kaugele ei paku seesugust huvi. Nende tegelike tööde kaudu omandatud oskused on küllaldased ka salga-pealikuile ja seepärast neile erioõppelaagri korraldamine oleks asjatu. Rühmajuhtidel on aga vajaline saada laiemat ettevalmistust, eriti just laagri juhti-

*Noorte Kotkaste instruktorite õppepäevad
20.—21. 05. 1940. a.*

mise oskuste alal. Siingi tuleb piirduda kõige olulisemaga — nende oskuste ja teadmiste andmisega, mis poistelaagri korraldamisel on kasutatavad.

Matkade alal arutati matkasalkade koosseisu, juhi ja marsruutide valiku, sõidusoodustuse kasutamise, matkamärkmike pidamise j. m. küsimusi ning nõudeid.

Üleriigiliste võistluste juures kaaluti peamiselt nende hindamise aluseid.

Pikemaidsõnavõtte kutsus esile noorte hoiutegevuse korraldamise küsimus, milles noorteorganisatsioonide vahel on Riigihoiukassa poolt välja kuulutatud võistlus. Kuigi seni on olemasolevail andmeil hoiuraamatuid noorte poolt omandatud võrdlemisi tagasihoidlikult, sest suurem tähelepanu on koondunud just mitmesugusteks suvisteks üritusteks raha hankimiseks, on siiski eeldusi, et sügisese tööperioodi alguses see aktsioon võtab suuremat hoogu. Ka pole hoiutegevuse mõte leidnud kõikjal veel vajalist selgitamist, milleks aga suvised noorte kokkutulekud annavad rohkesti võimalusi.

Sügisel kavatsetava üleriigilise noorte kotkaste tööde näituse jaoks tööde valmistamise ja kogumise küsimus nõuab malevais suuremat tähelepanu ja aktiivsust. Näitus peab kujunema väljapanekute poolest mitmekesiseks, seepärast on vajaline saada igast malevast eksponaate väga paljudelt noorte kotkaste tööaladelt.

Üksikasjaliste võimalusteni arutati ka noorte ülesandeid ja osavõttu Võidupüha pidustustist kohtadel, kus noored peaksid aktiivsust näitama mälestusmärkide, kangelaste haudade ja sammaste, samuti ka koduõue ja -ümbruse korraldamises. Öhtusel tuletseremoonial on noortel kotkastele palju ülesandeid. Ühtlasi esitati mõtteid, kuidas noored peaksid rakenduma mitmesuguste jätmete kogumiseks Omakaitse Sihtkapitali jaoks. Seal on noortele palju jõukohaseid võimalusi.

Arutati veel organisatsiooni aastapäeva tähistamise küsimust nii üleriigiliselt kui ka malevais, samuti Kotkakodu tööga seoses olevaid küsimusi ja poiste osavõtu organiseerimist sellest.

Instruktorite esimesest tööpäevast võttis osa ka organisatsiooni vanem kolonel A. Balder. **K. L.**

Noorte Kotkaste instruktorite õppepäevade töökoosolekul

Kehaline kasvatus ja kaitseorganisatsioonid

Sisemise distsipliini ja moraali kasvatamine kaitseorganisatsioones ei vaja esijärjekorras ei suuri summasid raha ega ei tea missuguseid kulukaid korraldusi ja võimalusi. Seepärast peaks olema see küsimus meie oludes kergesti lahendatav.

Küll aga vajab selle probleemi käsitlemine juhtkonnalt:

- 1) täit selgust oma sihtidest,
- 2) asjatundlikkust ja laiaulatuselisi teadmisi muus maailmas olemasolevate abinõude ja meetodite kohta, mida võiks samaks otstarbeks käsitada meie oludes.

See on ala meie kaitsekorralduses, milles võime vabalt võistelda suurrahvastega.

Kui vaatleme suurriikide kaitseorganisatsioone, siis näeme, kui suurt tähelepanu osutatakse üksikvõitleja kehalisele ettevalmistusele. Tekib küsimus, missuguste abinõudega saavutatakse sääraseid tulemusi.

Mõninga riigi noorsookasvatuse süsteem on välja kujundatud nii, et see kujutab endast peagu kogu ulatuses üht terviklikku ahelat riigikaitsele ettevalmistuses. Sõjavägi ja kaitseorganisatsioonid saavad koolidelt ja noorsoo-organisatsioonidelt tõhusa ettevalmistuse saanud inimmaterjali. Kaitseorganisatsioonide ülesandeks jääb vaid kohandada seda inimjõudu eeskätt tehnilise väljaõppega tugevaiks riigikaitse jaoks. Teiseks, sõjaväeteenistus säilitab ja arendab edasi moraalseid jõude, mida vajab iga meeskodanik riigikaitse mõttes.

Seepärast on ettevalmistus kehalise kasvatusel näol võetud kõikjal tarvitusele abinõuna rahvaste üldkui ka riigikaitsekorralduses. See on olnud igivana tõde Spartast alates.

Küll on kehalise kasvatusel rakendamine riigikaitse aparati teinud läbi mitmesuguseid huvitavaid ajajärke.

Missuguseks kujuneb meie kaitseorganisatsioonide kehaline kasvatus edaspidi, see oleneb meie juhtkonnast ja rahva üldisest arusaamisest kehalise kasvatusel otstarbest ja ülesandest.

Tarvitseb vaid pilku heita N. Vene, Saksa, Itaalia ja teiste rahvaste kehalise kasvatusel kindlakujulisel korraldusel kaitseorganisatsioonides, samuti ka kogu rahva noorsoo-kasvatuse süsteemis, et jõuda selgusele, mida tuleks ka meil korda saata sel alal.

Soome, põhjendades oma spordiliikumise tõusu ja sellele osutatud suurt ja erakordset tähelepanu, väidab, et nad pole mitte suur ega küllalt rikas rahvas, kes suudaks pidada suurearvulist sõjaväge kui ka pikendada sõjaväeteenistuse aega, et sõdurid omandaksid küllaldase moraalse ettevalmistuse riigikaitseks.

Selle ettevalmistuse peavad andma vabatahtlikul ja seltskondlikul alusel töötavad spordiseltsid ja teised kehalise kasvatusel tegelevad organisatsioonid. Sõjavägi suudab lühikese aja jooksul anda vaid puhttehnilise väljaõppe.

Nii mõistab ja hindab soome rahvas kehalist kasvatusel ja selle erilist tähtsust oma kaitsekorralduses.

Ja peame vist küll nendega nõustuma, sest sama nähtus kordub ka hulkade teiste rahvaste ja riikide juures üle kogu maailma.

Kehalisel kasvatusel on seega riigikaitsele mõttes suur tähtsus.

Meie kui väikerahvas, kes sugugi ei saa uhkustada jõukuse ega ka moodsa varustusega kaitse mõttes, peame erilist tähelepanu osutama kõrvalabinõudele isamaakaitse võitlusvõime ja moraali tõstmiseks. Nagu eespool mainitud, on üks kõrvalabinõudest meeskodaniku ettevalmistus kehalises kasvatusel.

Laialdasimad võimalused selle alaga tegelemiseks on Kaitseliidul. Ta haarab neid, kes on astumas sõjaväkke, kui ka neid, kes sealt tulevad.

Seega on Kaitseliidu ülesanne osaliselt ettevalmistada ja säilitada kauge vanuse piirini noorusvärskest ja kehalist tublidust oma liikmete ridades.

Palju tõde on Rousseau väites: „Mida nõrgem keha, seda rohkem ta meid käsutab, mida tugevam, seda kuulekam ta on.“ Sõduri ja kaitseliitlase juures omab ülaltoodud väide erilise kaalu.

Kujuteldagu endale kas või luuresalka, kus üks liige väsib enneaegselt, teine ei oska ujuda, et vaja-

duse korral võita pisingi takistus, rääkimata suusata-
misest või muust säärasest oskusest, mis oleks kasu-
lik teada igal kodanikul ja liiatigi isamaakaitsjal.
Säärasel juhul võib üks ära rikkuda teiste mängu.

Sellest veel vähe, ta asetab oma saamatusega tei-
sed teatud korral hädaohtu. Pealegi ei suuda säärane
„võitleja“ mingit initsiatiivi üles näidata lahinguolu-
korras. Temale tekitab raskusi oma füüsilise isiku
asetamine argielust sõjalisse olukorda. Mis jääb temast
aga järele siis, kui kergivad üles raskemad moraal-
sed katsumised?

Ka seda oleme lugenud ajalehtede veergudelt,
mida suudab lahinguolukorras ära teha mõnemehe-
line, kuid moraalset tugev ja sportlikult igakülgset
arenenud, salgake. Ja kes meist ei tahaks riigikaits-
jana vajaduse korral ise kuuluda säärasesse salka või
seda juhtida? Üksuse moraalitõstmine sellasele tase-
mele pole sugugi võimatu. Tuleb senisest rohkem
tähelepanu pöörda kavakindla kehalise kasvatuses töö-
viisi läbiviimisele meie kaitseorganisatsioonides.

Kaitseliit on sel alal juba õige tõhusat tööd tei-
nud. Erilisel võiks mainida just suusatamist ja lask-
mist. Nii et algus on hea. Nüüd aga rohkem järje-
kindlust ja süsteemi.

Ärgem piirdugem vaid teatud esivõistluste korral-
damisega või jälle mõnekordse osavõtuga üleriigilis-
test Kaitseliidu võistlustest, sest nendele pääsevad
vaid üksikud ja parimad. Kaitseorganisatsioon peab
valima endale tööviisi, mis tõstab terve üksuse keha-
lisi ja moraalsete võimeid. Alade valik peab vastama
eeskätt praktilisile nõudeile. Harrastatavad alad pea-
vad andma kaudselt ka neid omadusi, mida üks võit-
leja vajab lahingus, s. o. meelekindlust, julgust, enese-
usaldust, otsustamisvõimet jne. Kui meil on selge,
milleks ja missugusena vajame kaitseüksust lahingu-
olukorras, siis on meile ka selge, milleks me teda
peame kasvatama.

Mõnes riigis on üles seatud vasta-
vad normid keha arenemise katseiks. Neid norme peab täitma iga sõdur ja vastavas vanuse-
järgus olev kaitseorganisatsiooni liige. Ka meil võiks
kaaluda seda küsimust kaitseorganisatsioonide seis-
kohast. Spordiliikumises kui ka laskealal on meil
maksvad teatud klassikatsed ja see on innustanud
nimetatud aladel poisse ja mehi teatud piire saavu-
tama. Samasugused normid oleks soovivat maksta
panna ka kehalise kasvatuses alal ja teha nad kohu-
tuslikuks pealikule kui ka malevlasile, samuti sõja-
väes sõdureile. Neid norme tuleks korrata ja nendeks
harjutamine põimugu kaitseorganisatsiooni kehalise
kasvatuse kavva.

Kui jõuaksime niikaugele, et Kaitseliidu üksus
tervikuna ujub, suusatab, on tugev laske alal, ei
kohku jalgratta ees ega hirmuta teda pisike kraavike
või mõni väike ronimise tarvidus, ja kui selle juures
jatkatakse senist puht-tehnist väljaõpet, arendatakse
rahvustunnet, traditsiooni ja rikastatakse ühtlasi ka
maa seltskondlikku elu, nagu see kõik praegu toimub,
siis saame küll vabatahtliku kaitseorganisatsiooni, kes

veel tõhusamini suudab täita oma rasket ülesannet.
Selleks on vaid vaja vastava juhtkonna head tahet ja
innukat algatust. Kuid esialgu läheb tarvis ka suurt
kannatust selgitustöös. Siin võidakse tulla väidetega,
et laskurikatsed on arusaadavad, neid läheb ikka vaja.
Et aga mõni tegelane peab hakkama ujuma, suusa-
tama või koguni hüppama ja kargama, kui ta seda
ennem pole teinud, vaat see on juba liig!

Need teadmised ja oskused pole mitte seljakotti
laotava kraami, mis kandami raskust tõstab, vaid, vas-
tuoks, praktilised teadmised kergendavad võistlejail
lahinguolukorras säästa moraalset jõudu otsustavateks
silmapilkudeks.

Ma ei saa siinkohal esitada mingeid konkreetseid
näpunäiteid ega lahendusviise. Nendega võiks esineda
edaspidi. Küll aga sooviksin, et need küsimused tulek-
sid vastavas kohas lähemale kaalumisele ja, kui või-
malik, ka rakendamisele. Seejuures ei tohi lasta end
eksitada asjaolust, nagu oleks meil sport kaitseorgani-
satsioones küllalt kõrge, ja malevad osutavad võib-
olla liigagi palju tähelepanu spordile. Me ei tohi
unustada, et maleva, malevkonna ja
kompanii kehalise kasvatuses tase ei
tuge mitte üksikuile nimekamaile võist-
lussportlasile, keda nad evivad oma
ridades ja kes üksust teatavatel puh-
kudel esindavad. See oli vastuvõetav Koljati-
Taaveti ajastul, mitte aga praegusel modernsõja
ajajärgul. Praegune riigikaitses nõuab üksikute kaudu
hulkade suurt julgust ja moraalset valmisolekut kõi-
geks. Pealegi kui vaatleme oma nimekamaid võistlus-
sportlasi malevais, siis näeme, et nad esinevad võist-
lejaina ka teiste organisatsioonide ridades ja paljud
neist asuvad kaitseorganisatsiooni suhtes võistluste
mõttes nagu „ei kellegi maal“.

Kaitseorganisatsioon juhtigu rohkem tähelepanu
üksuste kui terviku kehalise kasvatuses taseme tõst-
misele. Üksikute pärast ärgu unustatagu hulki. Küll
üksikud kergivad hulkadest, et kaasa lüüa üldspordi-
liikumisele. Loodagu järjekindel ja pühjalik kaitse-
organisatsioonide kehalise kasvatuses süsteem ja nõu-
ded. Kui need on olemas, siis viidagu need ka läbi
järjekindlusega.

Igaüks hindab Kaitseliidu senist tööd kehalise
kasvatuse alal. Seepärast loodame, et Kaitseliit kui
vabatahtlik organisatsioon suudab ka sel alal midagi
põhjalikku ära teha. Rakendatagu iga võimalus ja
kõrvalabinõu tõhusaks ja kiireks ülesehitavaks tööks
riigikaitselises mõttes. Selle järele on tungiv vajadus.

Meil kõigil on täita igivana, esiisadelt isadele ja
neilt meile pärandatud eestluse testament, millest
kõneles peaminister prof. J. Uluots Vabariigi aasta-
päeval, kui ta ütles, „aastasadu on siia Läänemere
kallastele puhunud võõraid tuuli. Ja praegusel ajastul
oleme meie need, kelle ettevalmistus, valmisolek ja
moraal suudavad ütelda nendele võõrsilt puhuvatele
tuultele: „Siia maani ja seisata, siis edasi enam ei saa,
siin on vaba rahva vaba maa.““

G. Kalkun.

Omakaitse Sihtkapitali Komitee esimesest koosolekust 7. mail s. a. osavõtjad

Avagem käed ja südamed Omakaitse Sihtkapitali korjandusele

Omakaitse Sihtkapitali ellukutsumine, millest oli lähemalt juttu „Kaitse Kodu!“ eelmises numbris, areneb ettemääratud plaanikindlusega. Sihtkapitali komitee ja juhatuse valimisele on järgnenud kohalike toimekondade, abitoimekondade ja korjanduspunktide moodustamised, millise tööga hakatakse jõudma lõpule. Kõige lähemal ajal on oodata üle riigi vastavate korjanduspunktide avamist rahaliste annetuste ja rahvamajanduslikult kasutatavate jäätmete kogumiseks, millest saadav puhastulu läheb teatavasti relvade, eeskätt tangitõrjerelvade, muretsemiseks Kaitseliidule. Juba ongi saabunud Omakaitse Sihtkapitalile esimesi annetusi sissetulnud rahasummade ja vanametalli kogumite näol. Esimene rahaline annetus saabus Omakaitse Sihtkapitali juhatuse esimehele kontradmiraal Joh. Pitkale üleantud 50 krooni näol, missuguse summa olid kokku pannud Väike-Maarja gümnaasiumi õpetajad. Muide, olgu tähendatud, et Omakaitse Sihtkapitalile määratud rahaliste annetuste vastuvõtmiseks on nüüdsest peale avatud jooksvad arved järgmistes pankades: Eesti Pangas, Tallinna Majaomanike Pangas nr. 17.535, Krediit Pangas nr. 21.408, Põllumeeste Keskpangas nr. 2380 ning lõpuks posti jooksev arve nr. 955.

Hulgalised järelepärimised, mis saabuvad iga päev Omakaitse Sihtkapitali korjanduse algamise kohta, näitavad väga selgesti, et meie laialdases kodanikkonnas valitseb asja vastu suur huvi. See on ka täiesti mõistetav, sest me elame praegu üle erakordseid ja pingelisi aegu, kus meie saatust ja kaitset on esijärjekorras meie endi hool ja mure. Seetõttu on ka mõistetav, et Omakaitse Sihtkapitali siht on

kogu meie rahvale südamelähedane. Selle eeskujuliku ja õilsa algatuse kaudu on ka igal Eesti kodanikul paras koht ja aeg üles näidata oma ohvrimeelsust ja panna oma kaasatöötav ja kaasaabistav käsi asjale külge kas organiseerijana, kogujana või annetajana.

Kuna paljude järelepärimiste hulgas esineb ikka ja jälle küsimus, mida siis Omakaitse Sihtkapitali korjandusega kogutakse ja mida tuleks annetada, siis vastame siinkohal veel kord: eeskätt muidugi raha ja siis kõike, mis kodanikel endil paistab olevat jäätmeina, kuid mida siiski saadakse veel rahvamajanduslikult ära kasutada või mis tasub ümbertöötamist. Need ained oleksid: mitmesugused vanametallid, igasugused värvilised metallid, õldest ja määretest rikumata kaltsud ja vanapaber ning vanakummi.

Me teame, et igal kevadel, eriti veel säärase suure rahvuspüha eel nagu seda on eelolev Võidupüha, toimub meie majapidamistes põhjalik kraamimine, kus heidetakse sageli mõtlematult kõrvale nii mõnigi ese, mil on kas otseselt või ümbertöötatuna siiski veel teatav rahvamajanduslik väärtus. Kui palju näiteks põletatakse või hävitatakse meil iga päev ära vanu ajalehti, heidetakse kõrvale tühje pastatuube ning rändab kolikambrisse majapidamises tarvitamiseks kõlbmatuks muutunud metall- või riieesemeid. Säärased esemed paistavad meie silmale tihti väärtusetud, kuid just neis pisiasjus peituvadki need säästuvõimalused, mille kaudu, ilma endale otseseid lisakulusid tegemata, me võime ühisel hooel piskust kokku kanda neid lisatoetusi, mis on nii vajalised meie üldisele heaolule riigikaitse vajaduste tugevdamisel. Iga lisatoetus, olgu see nii pisike kui tahes,

Kunstiaasta

vanameister Kristjan Raua austamise tähe all

Peaminister prof. J. Uluotsa otsusega 3. märtsist s. a. kuulutati käesolev aasta meie kunsti vanameistri Kristjan Raua nimeliseks kunstiaastaks.

Eesti kunstiaasta tähtsaimaks ülesandeks on eesti kunstile tugevama aluse ja sideme loomine kogu eesti kultuuriga ja kunsti viimine rahva vaimsete ning aineliste huvide piirkonda. Ühes sellega kuulub kunstiaasta ülesannete hulka tõsta ja süvendada meie kunstielu ja kunstikultuuri üldist taset. Olenevalt sellest on kunstiaasta eesmärgiks süvendada meie rahva kunstilist vaimu tema loomingute kaudu ja tutvustada rahvale meie loova vaimu tõelist ning üllast palet.

Teatavasti saab meie kujutava kunsti vanameister ja käesoleva kunstiaasta ristisa Kristjan Raud 22. oktoobril s. a. 75 aastat vanaks. Ei ole seepärast midagi õiglasemat kui just selle vana kunstiveteraani nimega siduda käesolev kunstiaasta, andes talle seega tõeliselt väärrika ilme.

Seda kinnitas ka kunstiaasta kevadisel näitusel peetud kõnes haridusminister prof. P. Kogermann, kes ütles, et vanameistri Kristjan Raua 75. sünnipäeva tähistamisega on meie kunstnikud kunstiaasta korraldamisel väga õnneliku preteksti leidnud. Meie kunstiaasta loomingulisel küljel on seepärast teatud tendents selles mõttes, et vanameister Kristjan Raud, alates realistina ja tulles realistlikust koolist, varsti haarati eesti rahvuslikest motiividest ja mitte ainult kaasaegsetest, seni säilinud rahva kunstivara, vaid ta kandus juba kaugemale, arvestades meie mütoloogias neid ürgseid ja primitiivseid kunstimotiive, mida nüüd leiame tema loomingus. Selles mõttes on Kristjan Raud meie viljakaim ja tähtsaim rahvuskunstnik, kes tõesti väärrib seda, et meie esimene kunstiaasta kannab tema nime.

Et meie esimene kunstiaasta on võtmas sügavat ja väärilist ilmet, seda tõendab juba see asjaolu, et Vabariigi President K. Päts on nõustunud olema kunstiaasta patrooniks, samuti on lubanud kunstiaasta edukale läbiviimisele oma kõigekülgset kaasabi Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner, peaminister prof. J. Uluots ja mitmed Vabariigi Valitsuse liikmed. Märkida on veel, et peaministri poolt annetati meie kunstiloomingu edaspidise arendamise toetuseks ja kunstiaasta teostamiseks 20.000 krooni.

E. Viiralt: Kristjan Raua portree

Pühapäeval, 19. mail s. a., toimus Tallinnas „Estonia“ kontsertsaalis meie esimese kunstiaasta avamise aktus, kus esines pikema kõnega haridusminister prof. P. Kogermann, üteldes järgmist:

„Kui nädal tagasi meie suurima kunsti-kevadnäitusega ametlikult avati kunstiaasta, siis juhati tähelepanu sellele, et kas ei ole vahest ajad liig rasked sellase suure ürituse läbiviimiseks. Kuid siis tähendati ka, et meie rahva ellu on palju üritusi sattunud, mille läbiviimine on teostunud kõige raskematel päevadel, kas või näiteks meie teadusetempli,

mis saabub kodanikelt Omakaitse Sihtkapitalile, moodustab ühe lüli selles suure ahelas, millega me seome oma riigikaitse tugevust. Seepärast ärgu kõhelgu keegi ka piskut andmast, kui tal rohkema annetamiseks võimalusi ei ole, teades, et sületäitest kantakse kokku terve mägi ja et sent sendi kõrvale asetatuna võib moodustada suuri varandusi.

Nüüd, kus Omakaitse Sihtkapitali kogumissalved on oma uksi avamas, on meie kõikide ülesanne avada ka oma heldeid südameid ning käsi nende salvede täitmiseks selle piskuga, mis meil kellelgi on annetada. Selles mõttes läheme me uue üritusega kaasa täis sisemist veendumust ja usku selle õilsusse ja kasulikkusse meie kodumaa hüvanguks.

Tartu ülikooli, rajamine, mis toimus väga rasketes tingimustes. Nii kui nüüd kunstiaasta puhul kostsid ka tol ajal hääled, et kas suudab meie väike rahvas ülikooli ise ülal pidada ja oma poegadega varustada teaduse templit.

Kahjuks peab tähendama, et meie endi seast võrsunud väga lugupeetud tegelased avaldasid kahtlust selles, kas eestlase aju on küllalt võimeline abstraktse teaduse kõrgustesse küündimiseni. Ei ole möödunud rohkem kui kaks aastakümnet ja me näeme praegu, et need kahtlused on hajutatud õige tunduval määral. Meie teadlased on näidanud, et nad on võimelised teiste kultuurrahvastega ühele tasemele tõusma ja sellel tasemel püsima. Meie teadlaste nimed võime leida kõigi maailma teaduslike ajakirjade ja õpperaamatute veergudel.

Nii riik kui ka inivid on täiuslikud ainult siis, kui nad oma võimeid on arendanud igal alal. Sellest seisukohast lähtudes on ka meie ühiskonnas tekkinud voolusid, et ka teisi vaimualasid tuleb viljelda.

Kuid oli veel üks suur vaimne sektor, mis teatud mõttes jäi kõrvale ja mille säilitamisel, propageerimisel ning millele aineliste võimaluste soetamisel kogu raskus lasus üksikute õlgadel — see oli meie kujutavate kunstide sektor. Eelnimetatud lünkade täitmiseks ongi korraldatud, võib öelda, kunstnikkonna enda spontaansel algatusel, meie käesolev kunstiaasta.

Kui me siinkohal meenutame mõnd ala, näiteks teadust ja tema rakendust möödunud sajandi vältel, siis näeme, et juba meie keskmine ja vanem põlv oma elu kestes on võinud märgata suuri muudatusi ja tohutut tõusu nimetatud aladel. Samuti on ka meie noorem põlv kaasa elanud kas või näiteks lennu- ja raadiotehnika senitundmatu arengu.

Endiste põlvade kogemused on aluseks sellele, et nendele toetudes arendada teatud alasid üha kaugemale ja kõrgemale. Aga millal siis see piir kätte jõuab? Kellelgi ei ole võimalust ette mõelda!

Kuid minnes üle teistele vaimu-ala üritustele — meie kujutavate kunstide alale — tekib küsimus, kas siin on edu samalaadne kui tehnika alal. Peame aga tunnistama, et siin on areng hoopis teiselaadne. Kui tänapäeva suurtesse muuseumidesse läheme, kus on varjul vanade suurrahvaste vaimutooted kunsti alalt, siis imetleme samasuguse naudinguga vanade greeka ja rooma kujurite töid kui ka oma kaasaegsete kunstnike omi. Välises tehnilises oskuses vaevalt suudaksid meie kujurid ületada Praxitelese ja teiste tolle-aegsete meistrite teoseid nende alal.

Kui meie tehniliste teaduste alal võime võrdlemisi lühikeste aastate kestes teadmisi ja oskusi omandada, n.-ö. end meistrite õlgadele upitada, siis on see palju raskem kirjanduse ja kujutavate kunstide alal. Siis peab iga üksik inivid generatsioonide arenmise alad oma elus läbi tegema. Ainult üksikud on suutelised seda tegema. Sellest näeme, kui raske on ületada vanade meistrite skulptuure nende stiili alal, sest oma tehnikas nad jäävad surematuks, ületamatuks igavesti. See ei tähenda, et areng teeb siin seisaku, et moodsa skulptuuri areng on teisesuunaline.

Kui meie oma kunstnike töid leiame välismaa muuseumides ja näitustel, siis võime öelda, et oleme oma kunsti alal tunnustuse osaliseks saanud ja et sellega on nagu meie eesti haritlaskond ühe osa oma suurtest unistustest teostanud.

Meil seisab veel ees aga väga raske ja pikaldane töö — luua midagi omapärast. Selle omapärase loomine tavaliselt algab rahvuslike motiivide otsimisega. Kuid ka siin ei ole küsimus nii lihtne nagu esimesel hetkel vaatlejale paistab. Siiski on vanad eestlased osanud leida ka omapärast, mis puudub teistel, see on õieti rahvageeniuse ülesanne ja loomine. Kui elu sõeluda ja vaadata, mida ta on annud meile aastatuhandete ja aastasadade jooksul, mida on ületanud ürginstinkt ja ürg-vaimulooming, sellest välja otsida algvorm ja seda tehnika abil täiendada ja kõrgemale viia, see on rahvusliku kunstniku suur ülesanne. Seda võib teostada ainult see, kel on sisetuld, kel on intuitsiooni, kes rohkem võtab taibuga kui mõistusega. Kunstnik peab tundma, millised on need spetsiifilised jooned teatud rahvuse kultuuril, et tal oleks võimalik neid eraldada teiste loomingu liikidest ja teiste rahvaste vaimuloomingutest, siis, täiendades seda kaasaegse tehnika abil, avaneb kunstnikul võimalus luua omapärane eesti stiil, laiemas mõttes eesti kunst. On ju iga meie kunstniku teos, mida me vaatleme, eesti kunstniku silmaga tajutud, eesti kunstniku südamega ja vaimuga tunnetatud. Kunstiaasta üheks suureks ülesandeks ongi üles otsida neid ürgseid kunstitundeid ja kunstisugemeid — mida me leiame oma rahvakunstis — selles esimeses kunsti alusmüüris — ja sellele ehitada juba moodsa tehnika abil uusi kunstiteoseid.

Nendest motiividest lähtudes näemegi, et meie kunstiaastal on suur mõte ja ülesanne: esiteks — anda võimalust meie kunstnikkonnale end vabalt väljendada oma loomingu kaudu, ükskõik millisel alal nad tegutsevad. Kuid see loominguiline tegevus on paratamatult seotud aineliste kuludega ja seetõttu on ka vahest seletatav, et just väliselt kaunis rasketel aegadel, nagu käesoleval hetkel üle elame, on kogu riik ja ühiskond kutsutud aitama meie loovaid jõude. Peame, niipalju kuidugi kui meie kandejõud seda lubab, neid vabastama ainelistest muredest, et nad saaksid, igaüks vastavalt oma sisemisele kutsumusele, vabalt anduda oma loominguile, ainult siis võime loota tõhusaid tulemusi ja kestvaid töid.

Selleks aga, et neid ainelisi võimalusi muretseda, ei piisa ainult riigi heatahtlikust suhtumisest, vaid siin peab suurel määral kaasa tõmbama kogu meie ühiskonna. Käesoleva kunstiaasta ülesanne on õigupoolest tõuget anda selleks, et võimaldada kogu meie rahva ühe vaimse ala tõusu, mis on tuntud kujutavate kunstide nime all. Ka rasketel aegadel me võime siin väga palju ära teha.

Kristjan Raua nimeline kunstiaasta on nüüd avatud kõige paremate soovidega. Jääb vaid loota, et ka rahvas nüüd kunstile lähemale astub ja et niimoodi teostub viimaks kauaaegne õiglane ja üllas soov — kunst rahva sekka.

Siid õhust, veest ja kivisöest

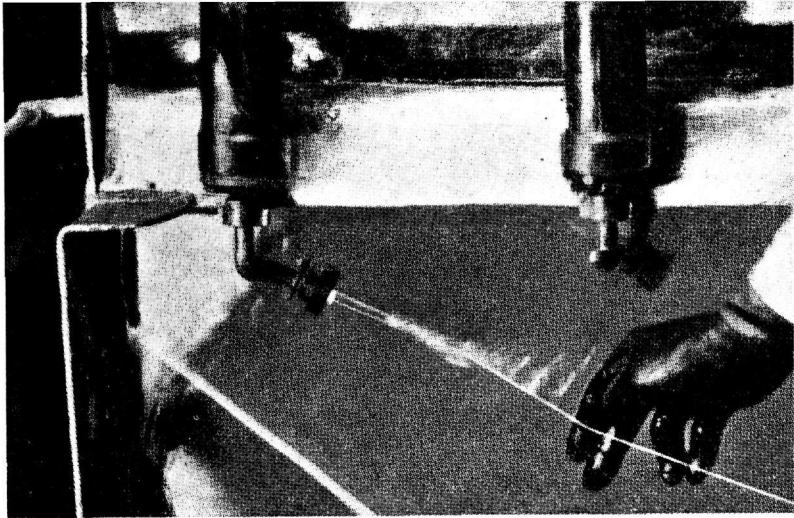
Maailm sammub vastu uutele
tehnilistele leiutustele

Meie sündmusterikas tänapäev ei kujuta endast mitte üksi haaravate poliitiliste ja sõjaliste sündmuste epohhi, vaid ka täielist ümberkujundamist majanduslikus elus. Tänapäeva materiaalse tsivilisatsiooni omadused ja pale muudavad end otse uskumatu kiirusega. Sealjuures ei leiutata mitte üksi uusi, veel eile utoopilistena tundunud, leiutusi, vaid luuakse ka hulk täiesti uusi esmajärgulisi tarbeaineid. Selle tagajärjel muudab end kogu elu ja muutuvad ka rahva omavahelised suhted ning läbikäimised.

Võtame ennekõike säärase põhjaneva tähtsusega aine meie majanduslikus elus nagu seda on kivisüsi. Veel mõni aeg tagasi kujutas kivisüsi endast liikumisenergia peallikat. See positsioon murdus aga järsku naftamootorite turule ilmumisega, kusjuures juhtiv osa liikumisenergia andmisel langes juba naftale. Kivisüsi astus tagaplaanile, kuid tõusis siis kohe esile teises aspektis — toorainena sünteetilise bensiini tootmisel, missugune moodus katab, muide, tänapäeval juba poole kogu Saksamaa bensiinitarvidusest. Viimastel kuudel on leidnud kivisüsi endale nüüd täiesti ootamatu ja uue kasutamisalala, muutudes üllatuslikult tekstiiltööstuse tooraineks.

Nimelt on Ameerika keemikuil õnnestunud leiutada täiesti uut laadi kunstiid, millele on antud nimeks *nilong*. See uus kunstiid ületab oma vastupidavuselt, omadusilt ja nägususelt kõik seni tuntud siidi sordid. *Nilong* saadakse, nii uskumatu kui see ongi, kivisöest, veest ja õhust. Tänapäeval on *nilong* juba reaalne fakt, mille majanduslik tulevik omab määratu suure tähtsuse. Tarvitseb vaid tähendada, et *nilong* annab surmava hoobi Jaapani ja Am. Ühendriikide peamise eksportaine — siidi — tootmisele.

Eespoolnimetatud uudisleiutuse tagajärjel on võimalik, et tekstiiltööstuse looduslikud toorained — vill, puuvill ja siid — asetatakse nüüd tagaplaanile, kusjuures käimasolev sõda annab selle uudisleiutuse arenemisele kindlasti suure tõuke. On ju päris loomulik, et koloniaal-toorainete saamisega ühenduses olevad raskused kutsuvad esile paljusid surrogaate, milledest mõningad jäävad kindlasti turgudele püsima. Kuid ärgegem rääkigem ainult sõjast haaratud riikidest — ka erapooletutes maades käib majanduslik evolutsioon tänapäeval pikkade sammudega oma kindlat teed. Tarvit-

Tehniline ime — udusarnane joon kraani pea ja inimkäe vahel, mis kujutab viskoosse vedeliku muutumist kunstiidiks

seb vaid tähendada, et näiteks Am. Ühendriikides kulutatakse viimasel ajal uute tootmismooduste leiutamiseks määratuid kapitale. Kõneldakse 750.000 dollarist päevas, kusjuures vastavates laboratooriumides töötab kogu aeg 300.000 eriteadlast, kellede ülesandeks on leiutada uusi tootmisvõimalusi. Iseenesest on see juba omaette iseseisev majanduslik haru, mille töö tagajärgedest oleneb tööstusliku arengu, järelikult ka kogu meie materiaalse tsivilisatsiooni, tulevik. Et loetleda sel alal ainuüksi möödunud aasta jooksul saavutatud töö tulemused, millede hulgas on kahtlemata ülemaailmalise tähtsusega uudisleiutusi, selleks oleks tarvis ruumi paljudeks lehekülgedeks. Siinjuures märgime ära vaid üldise suuna, mis ehk aitaks iseloomustada seniste monopoli seisukorras asuvate toorainete allikate emantsipeerumist. Näiteks oli kuni tänapäevani *mica* peamiseks allikaks India. *Mica* tähendab elektri-isolatsioonideks vajalist materjali. Toorel kujul, tähendab üksikutes tükkides, importeeriti *micat* Indiast, kusjuures selle aine ümbertöötamisel oli ka protsent seni väga suur. Nüüd õnnestus viimaks toota sünteetilist *micat*, mille ümbertöötamise juures ei ole enam ette näha mingisugust kadu. Ohukeste plaatide kujul *alsifilm*, s. o. sünteetiline *mica*, omab kahtlemata suure tuleviku, eeskätt kui esmajärguline aine metallesemete katmisel seniste kallite roostevabade katteainete asemel.

Puu ja metallide sünteetilise ühenduse kallal käib maailmas praegu leidurite pingutav töö. Fordi kontserni keemikud töötavad juba mõningaid aastaid uue piimast toodetava aine kallal, mis annaks võimaluse asendada autode konstruktsioonis üheaegselt niihästi puud kui ka metalli uue ainega.

Selles omapärase võistluses, mis toimub uute asainete leiutamisel, muutub üksikute ainete hind ja tähtsus väga kiiresti, kusjuures mõned ained kaotavad hoopis oma tähtsuse, teised tõusevad aga kiiresti esirinda. Nii on viimased aastad tõstnud piimanduse tähtsuse kiiresti esikohale. Piim on muutunud üle öö toiduainest tööstuslikuks tooraineks. Me teame, et Saksamaal ja Itaalias on toodetud juba mõningat aega kaseiinist, piima produktist, riiet. Ameerika Ühendriikides tuntakse selle vastu kaseiinist toodetavat n.-n. vedelat puitu, mis kujutab endast vees lahustamatu

Kivisõest, õhust ja veest valmistatud sukk

liimi ja sideaine vahelist ainet, millele võib hüübimisel anda soovitava kuju, ja seda mitte üksi sideainena, vaid ka igasuguste tarbeasjadena, alates nõopidest ja lõpetades autotiibadega. Kui nüüd on selle läbi avanenud võimalus konstrueerida lehmapiimast isegi autosid, siis on see suur võit, mis tõstab meie tavalise piimalehma meie koduloomade hulgas kahtlemata esikohale.

Vana ladinakeelne vanasõna ütleb: *bellum omnium rerum pater est* — „sõda on kõige isa“. See tõde leidis hiilgava kinnituse külmutusasjanduse ajaloos. Viimase maailmasõja ajal õnnestus Ameerika keemikuil, kes töötasid intendantuuri ülesandel, lahendada küsimus, miks kaotab külmutatud kala oma maitseomadused, tohletub ning muutub maitsetuks. Nagu selgus, kutsus külmutamine liha rakkudes esile kristallide kogunemise, mis purustas rakukeste seinu ja mille tagajärjel rakkudes leiduv vedelik valgus välja ning muutis liha loomulikku maiku. Nagu katsed näitasid, võis aga selle nähtuse ära hoida temperatuuri järsu alandamise teel, mille juures moodustuvad kristallid osutusid niivõrd väikesteks, et nad ei suutnud sünnitada mingisugust kahju. Uus järsk külmutamise meetod avas niimoodi suuri ja soodsaid väljavaateid mitte üksi kala, vaid ka liha ja aedvilja konserveerimiseks. Oluliseks küljeks osutus siin asjaolu, et säärane külmutusviis on tarvitav ka üksikus majapidamises. Tänu kodustele külmutusseadistele võis pool miljonit Ameerika farmereid elatada end oma majapidamise saadusist. Selle suure sammu astumine külmutusasjanduses tähendab süsivesiniku-lume (carbon dioxide snow) tarvitusele võtmist, mille peamine omadus seisab selles, et ta kuivab täiesti kuivalt, s. o. et süsivesiniku gaas lahustub sulamisel õhku ega moodusta vett. Tänu sellele on ka külmutusvagnid lakanud olemast raudteerööpmete roostetamise ja liiprite mädandamise põhjustajaks.

Rahvaste majanduspoliitilistes suhetes omab suure tähtsuse ka lõunamaa männi kõlvulisuse selgumine tselluloositööstuses. Seni oli selleks vaja vedada lõunasse Rootsi, Soome, Kanada ja Nõukogude Vene metsa. Sealjuures lõunas kasvab puu aga palju kiiremini ja on, nagu nüüd on selgunud, täiesti kohaldatav tselluloositööstuses. Tänu sellele võib mänd muutuda lõunas põllukultuuritaimeks. Teda hakatakse istutama juba põldudele, kusjuures umbes kümne aasta pärast on saak käes. See annab lõunas asuvaile pabertööstusile võimaluse luua kohe peal oma toorainete baasi.

Nagu sellest nähtub, hakkab põllumajapidamise üldine iseloom võtma üha enam tööstuslikku kuju. Eeskujulikuks näiteks on siin sojaubade võidukäik tööstusliku toorainena, kusjuures ei tohi unustada, et esimesed sojaubade saadetised saabusid Kaug-Idast kohale alles kümnekonna aastate eest, olles kujunenud nüüd paljudes riikides suure tähtsusega tooraineks. Selles mõttes võib ennustada ka meie kartulile suurt tulevikku.

Kõige suuremad investeerimised suunati tööstuslike uudismaade harimiseks just möödunud 1939. aastal. Nimelt kulutati sel aastal: 15 miljonit dollarit uute külmutussisseadete tootmiseks, 35 miljonit dollarit uute meetodite leidmiseks bensiini tootmiseks, 20 miljonit dollarit *nilongi* ja teiste kunstlike tekstiilsaaduste valmistamiseks, 12 miljonit dollarit piimast tootavate pakkimisvahendite valmistamiseks jne. See loetelu piirdub ainult ühe väikese osaga uute leiutuste ja uute tööstuslike meetodite vallast.

Maailma majanduslik struktuur vaheldub tänapäeval määratu kiirusega, mille tempot on isegi raske ära määrata. Milleni see meid ükskord viib, selle kohta ei ole meil praegu veel mingisugust ülevaadet. Üht võib aga kindlasti ütelda: maailma materiaalne ja majanduslik aspekt meie laste päevil saab erinema tänapäevast niisama palju kui erineb tänapäeva olukord meie vanaisade päevist.

Katse 100%-lt ärapäeva auto küttematerjali saamiseks. Ühest kraanist paisatakse suure surve all välja nafta, teisest õhujuga. Kokkupõrkel pihustub nafta tilk miljoniteks osadeks

Muinaskultuuri rakendamisesest linnades

Rahval, kes oma minevikust lugu ei pea, ei ole tulevikku. Hinnates kõrgelt muinaskultuuri saavutusi tuleks meilgi mõtelda küsimusele, kuidas neid mineviku saavutusi rakendada.

Vana kultuuri ei tule kaitsta üksi maal, vaid palju enam veel tuleks seda uuendada linnades. Meie nüüdisaja arhitektuuris on kahjuks sellelaadseid katseid vähe leida.

Põhjamaal, kus on hoogus talupojakultuuri liikumine, võime tabada väga kauneid ja õnnestunud uuendusi sel alal. Kas ei sobi siingi tarvitada ja meie olude kohaselt muuta nende maade eeskujul? Kultuurivormide üksikasjad leiduvad meie omas minevikus.

Uuema aja moodne tehnika ja muinaskultuur — kuidas võidakse üldse mõtelda nende kahe lahutatud elumõiste harmoonilist ühendust! Ometi on kontraste, mis võivad mõjuda üllatava põnevusega, ilma esteetilisi tundeid riivamata.

Sellane üllatus muinaskultuuri rakenduse alal leidub näiteks päris ameerikalise tempoga taeva poole kasvavas mägilinnas Göteborg'is ühel mitme saja meetri kõrgusel kaljumürakal (Stigbergs-turu lähedal), kus on väliselt päris kiviehitust meenutav kirik Masthuggskyrkan (vt. pilt 1). See 1916. aastast pärinev peaaegu uus ehitus on arhitekt Sigfrid Ericsoni poolt õnnelikult konstrueeritud nii, et see

Pilt 1. Masthuggs'kirik Göteborg'is

ühendab harmooniliselt nii muinaskultuuri kui ka moodsat ehitustehnikat (Axel Ramm, Göteborg, lk. 53).

Kivikirik, millele väliselt sarnleb Helsingi Kallionkirkko (kaljukirik), on seest aga vooderdatud palkidega vanas ehtsas norra stiilis, mis oma tiibkaarte võlvistikuga saavutab erakordse efekti.

Viljandi on meil haruldane selle poolest, et seal tuntud „Mulgi tare“ pakub ehtsaid mulgi rahvustoite: kama, järeleaimamatuid soolakorpe jne. Kahju on ainult sellest, et see „Mulgi tare“ paikneb päris tavalises tulitukarpi meenutavas linna majas. Kas poleks efektsem, kui ehitus väliseltki jätaks mingi tõelise või stiliseeritud tare mulje?

Vänerni järve edelakaldal umbes Viljandi suuruses Vänersborg'is leidub näiteks esteetiliselt suurepärase vanas stiilis kohvik (vt. pilt nr. 2), mida külastatakse eriti kevadel rohke-

Pilt 2. Maaliline kohvik Vänerni järve ääres Vänersborg'is

arvuliselt. See kohvik on nii seest kui väljast suitsuvärviline ehitus palkseintega, moodsate akendega ja maalilise rohtunud katusega. Kohviku laud ja pingidki on toredas järveäärses puiestikus kooskõlas endisaegse ehitusega!

Esitatud näited osutavad, et on võimalik ka linnas rakendada mõningaid muinaskultuuri vorme kõrvu päris moodsatega, ilma et see rikuks meie ilutunnet. Siin ei ole tahetud väita, nagu meil puuduks üldse igasugune algatus sel alal. Oleks aga tervitatav, kui meilgi enam katsutaks rakendada muinaskultuuri sobivaid vorme moodsas nüüdisaja ehitusstiilis.

E. Päss.

LAHINGUD ajaloolistel VALJADEL

Belgia, Holland, Luksemburg,
Põhja-Prantsusmaa

Mõtteid ja muljeid ajalooliselt lähtekohtalt — maist ja rahvaist

Lahingud, mis nii äkki ja ulatuslikult algasid kolme suurriiki eraldava kolme väikeriigi pinnal ja piirimal, on jälle kord juhtinud kogu maailma tähelepanu meie maakera ajaloo ainuliselt tähelepandavatele lahinguväljadele. Juba ürgajast saadik on siin nähtud lööminguid ja murranguid, mis on kajastunud järgneva il perioodidel laiemaski, üleeuroopalises, ulatuses. Seepärast pole praegustegi heitluste puhul asjatu, kui tutvume sealsete oludega ajaloolisest, rahvastikulisest ja maailmavaatelisest seisukohast, sejuures jäädes erapooletuks lubatud ulatuses nimelt selles, mis on põhjustanud praegused lahingud.

Ütlesin eespool: ürgajast saadik. Seda tahtlikult. Nimelt leidub Belgias õpetlasi, kes kinnitavad, et enne keltide saabumist, kes siis hiljem taandusid germaanlaste ja roomagi asunike eest, olevat see maa seal asustatud olnud mingi rahva poolt, „kes kuulunud arvatavasti samasse tõugu, millesse praegu veel kuuluvad soomlased, eestlased ja liivlased“. See fakt belgia ajaloolises kirjanduses, mis on jäänud kahe silma vahele mag. Gleyel ja meie Mägi Kurdlal, olgu sellega siin kinni naelutatud eesti lugejate meeleheaks, kuid ühtlasi näitena praeguse Belgia maa-ala kaugeist rahvastikulisist murranguist. Hiljem on võidukad keldid ruumi pidanud andma võidukamatele germaani suguharudele, kes siis võimsa lavii-nina võtsid enda alla kõik neli käesoleva artikli pealkirjas mainitud maad. Ja alles Rooma ekspansioonijastu äratas nii siin kui ka mujal metsade ja jõgede neitsilikuses uneleva rahvastiku — uuesti võitlusele olemasolu eest, suurelt osalt ka visale ja õnnestunudki vastupanule, teisest küljest aga ka alistumisele vägeva impeeriumi mõjudele ja tsivilisatsioonile suuremal või vähemal määral. Nagu Gallia keldid osalt taandusid kättesaamatuusse kaugusisse, kus nad Prantsusmaa merepiiridel ja Iiris osalt praegugi on säilinud, või siis alistudes rooma mõjudele roomastusid keelekaotamiseni, nii kordus sama lugu mõlemas variandis põhjapoolsemate (praegustele lahinguväljadele kuuluvate) germaanlastega.

Ajal, kus meie maa alles magas (ja veel ligi tuhat aastat) n.-n. eelajaloolises hämaruses, tegelikult küll nautides oma suveräänsuse unustatud ja puutumatu rahu, 3. ja 4. sajandil pärast Kristuse sündimist, oli Rooma impeerium oma kannal juba kaunis

kindlalt kinnitanud Euroopa loodeosas. Piki Reini jõge ulatusid üles põhja poole rooma leegionide kastellid, moodustades selles suunas tõelise sõjatee ja omaaegse maginot-liini. Rooma sõdurid ja kolonistid segunesid germaani suguharude liikmetega, asutades perekondi ja muidu ümbrust mõjutades. Vana Gallia läänepoolse osa keldid, idapoolse osa germaanlaste ja Põhjamere vetesse suubuvate jõgede germaanlaste kiroomastusid — suurte metsade piirini. Ülalpool säilis aga vana ehtne germaani tõug: praegu flaamideks ja hollandlasteks jagunev. Nii kummaline kui see tundubki pealiskaudsele vaatlejale, on praeguse Belgia prantsuslikku osa moodustavad vallooniid sama germaani päritolu kui seda on tänapäeva flaamid. Ja kummalgi (praegu üle saja aasta ühist riiki moodustanud) rahval on teatav moraalne õigus osutada teisele üleolekut. Valooni peenutsevat hinge toidab teadmine, et ta juba varakult alistus tsivilisatsioonile, võttis omaks rooma kombed, unustas oma keele, asendades selle mingi roomalise murdega, mis tänapäevalgi — hoolimata soovist olla prantsuslik ja prantsuse haritlaskeelt õigustav — pole kuigi lähedane prantsuse keelele. — Sellele vallooni vaatele räägib risti vastu flaamide tunne, et nad läbi sajandite on pühaks pidanud ja säilitanud oma kaugele esivanemate keele, päästnud keset ajaloolisi keerdkäike oma rahvusliku olemuse ja pühad pärimused. Seejuures peame me arvesse võtma, et tänapäevalgi veel tagasitõmbunud flaamide maa-ala Prantsusmaal moodustab kolmnurga Calais', Dunkerque'i ja Lille'i vahel, kusjuures eriti nendes linnades ja ka Roubaix's lööb flaamlaste rahvuslik elu aeg-ajalt õige suuri laineid. Ainult selle vahega, et siin flaamide naabreiks on juba pärisprantslased ja mitte vallooniid, kes kaldusid prantsustuma alles pärast iseseisva Belgia tekkimist (a. 1830) ja mitte juba varem — killustatud Prantsusmaa kuningriikide ja hertsogkondade koondumisel tervikuks.

Olulise tähtsusega mitte ainult siinsele segasele rahvastikule ülalmainitud nelja maa, vaid ka külgneva puht-saksalise frankide maa piirides oli Pipin Väikese poolt ettevalmistatud ja ta poja Karl Suure (Carolus Magnus, Charlemagne) poolt teostatud frankide suurriik pealinnaga rooma-aegses Aquisgranum'is (Aachen, Aix-la-Cha-

pelle), millest suure keisri järglaste all tekkisid sakslaste, prantslaste ja itaallaste rahvuslikud riik-kehandid. Keskus — Aachen — asetses praeguse Saksamaa pinnal, praeguse Belgia ligiläheduses. Siin ajaloolisel pinnal areneb välja hilisemat keskaega kõige suuremal määral mõjutanud keisrivõim, siin on kokkupuutekoha leidnud n.-n. Euroopa kogu päras-tise poliitilise ja kultuurilise elu kristlikud algmed. Siit tulenevad kõik keisri- ja kuningavõimu traditsioo-nid — sealgi, kus puudus igasugune otsene side selle võimu keskusega. Kui Karl Suur täpselt a. 800 saab Rooma paavstilt keisrikrooni, siis tõuseb ühes sellega poliitiliselt juhtivaks Euroopa loodeosa — koht, kus praegu jälle kord heideldakse maailmapoliitika primaadi pärast. Siit sellest keskusest tuletavat oma võimu ja aspiratsioonid kaugemal piirimail edaspidi väljaarenevad suurriigid, nagu neid näeme tänapäeval moodustavat meie ajastu poliitika peamalendid.

Karl Suure riigi konsolideerumine sel erineva rahvastikuga ja alles rahvuslikus muhenemisajajärgus elaval maal ei sündinud sugugi häireteta ja murranguteta. Ladinlikkust taotleva õukonnal ja maa juhtkonnal tuli murda siin-seal õige drastiliste abi-nõudega paganlike ja oma põlisest elust küünte ja hammastega kinnipidavate suugarude võim. Mõnedki üksikasjad selles tsivilisatsioonisõjas meenuta-vad kaugeid tõiku meie kodumaa kristianiseerimis- perioodist, kuna teised tunduvad moodsatena, üli-moodsatena, tänapäeva sunduslike rahvasterändamiste taustal. Ajaloost teame, kui halvas arvamises oli sakslastele saksa, prantslastele prantsuse, itaallastele itaalia keisrina ajaloos püsima jäänud Karl Suur näit. nende sakside suhtes, kes asustasid tänapäeva Luksemburgi (suurhertsogkonna ja Belgia provintsi) tookordseid maid, millise julma karmusega murti nende vastupanu ja makseti kätte sealse ümbruse apostli, püha Willibrorduse, tapmise eest. Ja üks tea meigi kooliõpikud jutustada sellest, mis-guse üleolekuga suhtus frankidest põlvneva latini-seeritud Karl Suur tolele saksid keelemurdele, millest 6—7 sajandit hiljem dr. Martin Lutheri mõjul (piiblitõlge!) pidi välja arenema praegune saksa kir-jakeel, uusülasaksa keel. „Nagu puutelgedega vank-rid kolisevad üle kivitee, nii on sakside laul.“ Kas ei meenuta see keskaegne keiser teist meile lähemat keskaegset valitsejat, kõigi leedulaste rahvuspühakut Leedu suurvürsti Vytautas't, kellest on teada, et ta ei rääkinud sõnagi leedu keelt? — Aga, tehes lühidalt, sakside vastupanu likvideeriti karmil käel, nad hävitati ja pagendati; sealsamas asendati nad hoopis leebemate frankidega lõuna poolt, kelle järglased nüüd veel praegugi asustavad mõlemad Luksemburgid (Belgia provintsi tihedalt segatuina vallooides) ja räägivad omavahelises läbikäimises (ka haritud kih-tides, prantsuse kõnekeele kõrval) „letzebur-gisch't“, filoloogiliselt: saksa keele mooseli-franki dialekti. — Kuigi teised kroonikad (ka mitte kuul-saima prantsuse krooniku Fronsard'i oma) ei maini sääraseid vägivaldseid ümberasustusi teiste naabersuugarude pinnal, ei tarvitse me kahelda, et „esimese riigi“ käsi mujalgi ei olnud oluliselt leebem.

Neist alasaksa suugarudest, kellest hilisemal ajal on tekkinud flaamid, hollandlased ja praeguse Saksa-maa loodenurgagi seni alasaksalisena püsivad, kuid kiiresti kirjakeelseks arenev rahvastik, ei ole Karl Suure riigi tekkimise ajast eriti palju teatada. Koos kõigi teiste rahvastega, kes moodustasid põhjapoolse Eu-roopa esimese impeeriumi, aitasid nad muidugi kaasa selle riigi võitlustes, kuid kuna tookordse võimu suunad osutasid lõunasse, ja nimelt lõuna pool arenesid olulisemad sündmused, siis oli see osavõtt vist kaunikesti piiratud. Seda tihedamini võis too sitke tõug pühenduda oma lähema ümbruse välja-arendamisele oma maitse kohaselt. Jus flamin-gicum pole mitte ainult juriidiline oskussõna, vaid

selle õiguse alusel loodud maaomandi tüüp põhjustas vageva kokkukuuluvustunde põlduharivates kihtides, mis võimsa alusena kandis edaspidi flaami-hollandi kogukondi võitluses üksiku ja üldsuse hüvangu eest. Kaugele üle siin vaadeldava rahvastiku piirde ulatus tööka alasakslase, nimelt flaami näol, mõju. Elbe kal-lastel ja kaugemalgi ida pool vajati flaami soo- ja rabakuivendajaid, asukaid, kes tõid sinnagi kaasa oma põlised õigused ja traditsioonid. Ehitusmeistreina tungisid nad Rootsi ja sealtkaudu vist meigi maale, sest ega siis muidu meigi puusepakeeles kajastu flaami algupäraseid sõnu — sõnu, mis on ja olid oluliselt võõrad keskaegsele meil siin räägitavale saksa kõnekeelele. Karl Suure ja Karl V-da vahel moodunud pikkade sajandite jooksul, kus Karl Suure riik oli jagunenud ja siis kilustunud suveräänseteks vürst- ja hertsogkondadeks, oleks flaami-hollandi visal tõul olnud paljugi võimalusi vägeva suurriigi loomiseks, aga muidu nii kiiduväärne kogukondlikkuse tunne on seda arvututel kordadel häirinud ja nii võimaldanud puht-saksa rahval areneda ja kasvada alasaksaliste piirkondade arvel.

See ühendamine riikideks sündis Karl V-da all ja tema käe läbi. „Ei ole kunagi leidunud kosmopoliiti-lisemat vürsti kui see flaam, kes nägi maailma-valgust Gendis austria-burgundi isa ja hispaania ema pojana... Ta meelsus oli kõigepealt ladinlik, mis on seda mõistetavam, et ta 32 esivanema hulgas leidis vaid üks liin saksa verd.“ — nii iseloomustab seda ajaloolist suurkuju Belgia ajaloolane ja publitsist vicomte Charles Terlingen.

See Saksamaa keiser ja vägeva Hispaania kunin-gas, kelle riigis „ei läinud päike looja“, kelle võim „hiilguselt ületas igasuguse teise maise võimu“, kelle õed targa poliitika tõttu kandusid kuningannadeks Ungarisse, Daani, Prantsusmaale, kelle kaitse all Mag-gelhäes purjetas esmakordselt ümber maailma ja Cortez ja Pizarro asusid Ameerika mandrit vallutama, teostas Madalmaadegi ühinemise, ja mitte ainult maa-alaliselt — sellega, et ta a. 1543 Gelderlandi ja Zutphensi annekteerimisega teostas Madalmaade 17 provintsi liitumise ja nii lõi ühe maailma ilusaimaid ja rikkaimaid riike, — vaid ka seesmise organisatsiooni mõttes. Selle eest, mis ta siin teostas Philippe Hea töö jätkuna, kuuluvat Karl V-dale belgia õpetlaste arvates „Belgia teise asutaja“ aunimi. Olles valluta-nud a. 1521 Tournai ja vabastanud Flandria ja Artois' krahvkonna igast sõltuvusest oma lõunanaabri suhtes, kinkis Karl V maa ühtlusele, mille juba sada aastat enne seda oli algatanud suur „läänepoolse maailma“ korraldaja Charles (Karl) Julge, lõpliku õigusvormi. Augsburgi lepinguga 26. juunist 1548 liitis ta n.-n. Belgia provintsid „Burgundi ringkonna“ nime all euroopa riigiõigusega, määrates nende riigiõigusliku seisundi ja välja kuulutades selle piirkonna iseseis-vuse naabervõimude ja isegi Saksa riigi suhtes.

Kitsamalt Belgia oludesse istutatuna on kahtle-mata õigus belgia suurimal ajaloolasel, maailmakuul-sal Henri Pirenne'il, kes ütleb, et väide, nagu oleks Belgia riik tekkinud alles 1830. a. revolutsioonist, on mõttetu. Juba Karl V andis Belgiale ta lõpliku sisemise organisatsiooni, moodustades riigi-nõukogu, salanõukogu ja rahandusnõukogu, tõelised ministriumid, mis olid n.-n. vana korra lõpuni a. 1794 Belgia poliitilise elu ja keskse halduse pea-mised tegurid.

Sama Karl V-da korraldustel põhjenes põhjapool-semate Madalmaade majanduslik ja eriti poliiti-line areng, mis õige varakult lõi pinna Hollandi suur-võimu tekkimisele ja omaaegsele meredevalitse-misele.

Nende maade ajalooline läbipõimitus enne ja pä-rast Karl V-da päevi paistab silma ajaloolistele tõsi-asjadele rajatud romaanideski, mis on kirjutatud flaami kirjaniku Hendrik Conscience'i ja Cyriel Buysse poolt. Milline tihe verevendlus

valitses omal ajal teatavate saksa linnade ja krahvkondade ning Madalmaade asukate vahel, sellest on parimaks näiteks Cleve, Berghi ja Jülich'i provintside nimed — nimes, mis Rootsi kaudu on kandunud muide Tallinna rootsiaegsete bastioonide näol kohalikku eesti ajalukku.

Kuid see ajalooline ja rahvastikuline läbipõimitus avaldub veelgi instruktiivsemalt vastvõlutatud Luksemburgi suurhertsogkonna ajaloos, kandes meie pilgu senivaadeldud maadele lisaks n.-n. Elsass-Lotringile. Sest nimelt etnograafiliselt kuulub väike — praegu 300.000 elanikuga — Luksemburgi suurhertsogkond Lotringi rühma. Sama geograafiline konfiguratsioon, samad maastikud, sama taevas, samad geoloogilised lademed — eks see kõik ole mõjuatanud sama rassi. Tõeliselt on see rass paljude segu, mis siis üksteisele on järgnenud. Arheoloogiliste avastuste põhjal võib üsna kindlasti oletada, et 2000 aastat enne meie praegust ajaarvamist asusid praeguse Luksemburgi pinnal liguudid, s. o. too muistne mõistatuslik rahvas, kelles belgia õpetlased tahavad näha meie hõime. Nad asusid siin nagu mujalgi Reini ja Maasi vahel. Pärast neid, s. o. pärast nende tagasitõrjumist, hajutamist ja hävitamist, mis tähendasid tookordsetes oludes rändliikumist ja sõda, asusid nende asemele keldid, kelledest said niihästi luksemburglaste kui ka prantslaste esivanemad. Varsti latiniseerituina asusid nad rooma tsivilisatsiooni levitamisele. See gallo-romaa ajastu tähendas niihästi Prantsusmaal kui ka Belgias ja Luksemburgis tsivilisatsiooni õitsengut. Sellest tunnistavad praegugi veel arvukad mälestusmärgid. Germaani suguharude, algul hiljem hävitatud saksid, siis eriti frankide sissetung hävitas peaaegu täieliselt selle gallo-romaa tsivilisatsiooni. Maa, millest hiljem pidid tekkima praegu sõttakistud maad, muuseas ka Luksemburg, jagunes alates sellest hetkest kaheks erinevaks, aga siiski ühiseks pooleks, kus valitsesid samad kombed, jatkus sama veri, jatkus sama algupära, aga seisid kõrvuti kaks erinevat keelt: ühest küljest Reini jõe basseini germaani murdekeelele, teisest küljest Mooseli jõe basseini, kus kõneldi latiniseeritud keelt, millest hiljem pidi tekkima prantsuse keel. Kuid mõlemal pool seda eraldavat keeleahtlikku mõttemaailma jääb samaks; nii siin kui ka seal säilib gallo-romaa hing ja tüübiline saksaline maailmavaade pole seni kunagi pääsnud üle Mooseli jõe.

Ajalooliselt on Luksemburgki kuulunud Karl Suure riiki ja kaasa teinud Lotringi saatuse. Iseisva Luksemburgi algmed ulatuvad tagasi umbes aastasse 1000 p. Kr. ja on enam-vähem legendaarsed, samuti nagu seda on too krahv Siegfried, Ardenni krahv, kes olevat Luksemburgi dünastia rajaja. Tema järeltulijate all näeme arenemas seda, mida võiks nimetada Luksemburgi võimuks. Luksemburg on sel ajal üldiselt prantsuslik, ja temasse kuuluvad mitte ainult need 2500 ruutkilomeetrit, mida me praegu tunneme Luksemburgi suurhertsogkonna nime all, vaid pealeselle veel terve Luksemburgi provintsi Belgias ja maa-ala Metz'ist Sédan'ini, Mooselima Thionville'i ja Serck'iga, s. o. n.-n. prantsuse Luksemburg, kui ka Mooseli praegu Saksamaale kuuluv parempoolne kallas ühes Ardennidega Trierist (kuulus Augusta Trevirorum!) Liège'i väravateni... See oli maa, mis tookord kuulus Luksemburgile, maa, kus praegu, asub kokku umbes 4 miljonit elanikku.

Keeleks oli siin prantsuse idioom. Aastast 1200 kuni a. 1350 ja kaugemalegi on prantsuse keel Luksemburgi arhiivide keeleks ja pealeselle tarvitas prantsuse keelt koduse keelena $\frac{4}{5}$ elanikkonnast.

Samal ajal on Luksemburgi poliitiline tähtsus suur. Meile hiljutise Tšehhoslovakkiana tuntud praegune ja tookordne Böömimaa valib endale siit kuningaid ja saksa rahvusest püha Rooma riik keis-

reid... Ja huvitav on, et need Luksemburgi krahvid, kes on Böömi kuningad ja Saksamaa keisrid — kas teadlikult või kogemata — on ühtlasi prantsuse mõju istutajad Kesk-Euroopasse: Heinrich VII, Luksemburgi krahv ja Saksamaa keiser, kes end Karl Suure eeskujul laseb kroonida Roomas, on üles kasvanud prantsuse õukonnas ega oska saksa keelki; ta kirjutab ladina ja räägib ainult prantsuse keelt. Ta poeg, Jan Pime (Jean l'aveugle), Böömimaa kuningas ja Luksemburgi krahv, on Prantsusmaa kuninga Philippe de Valois' parim sõber ja ühes 50 luksemburgi rüütliga läheb ta Crécy juures suurema Prantsusmaa eest. Üks ta poegadest, Karl, Saksamaa keiser ja Luksemburgi hertsog, võitleb samuti Crécy juures Prantsusmaa eest; teine, Venceslas, Luksemburgi valitsev hertsog, kuulub Prantsusmaa parimate trubaduuride hulka.

Kuid ei olda karistamata põlvest põlve Saksamaa keiser: viimne keiser Luksemburgi dünastiast on juba vaba igasugusest prantsuse mõjust. Luksemburgis endas tõuseb see mõju seda paremini uuesti esile, kui maa läheb Prantsusmaa dünastia (Louis XI) kätte, kes oma õigused hiljem üle annab Burgundile (Bourgogne). Algul Philippe Ilus, siis Charles (Julge), on prantsuse valitsejad, kes võisid määrata Luksemburgi saatust, ja maa täieliselt oli Burgundi hertsogkonna osa, mis oli üksvahe kõige jõukamaks ja võib-olla ka kõige võimsamaks riigiks Euroopas. Karl Julge surmaga, kes jättis maha vaid tütre (Marie de Bourgogne), kes abiellus Saksa keisri Maximilianiga, läks Luksemburg teiste Burgundi hertsogile kuulunud maadega Saksa keisririigi omaks. Kõik see oli sündinud feodaalõiguse alusel. Teiste sõnadega: Luksemburgile jäi alles oma riikkondsus, Burgundi hertsog oli olnud ühtlasi Luksemburgi hertsog, Saksamaa keiser Maximilian oli nüüd ka edasi Luksemburgi hertsog.

Võiks ütelda, et poliitiliselt polnud Luksemburg Saksa keisririigi osa. Ta oli lihtsalt Austria dünastia isiklik omand. Sellasena päris ta Karl V sündides ja pärandas ta ühes Hispaania Madalmaadega oma pojale Felipele, kes oli Hispaania kuningas. Samal ajal võis Louis XIV Pürenees-lepingust saadik nõuda Luksemburgi kui oma naise Marie-Thérèse'i omandit. Sellele pärandusõigusele lisandus teine — tunduvalt reaalsem: vallutusõigus, ja tänu viimasele oli Luksemburg a. 1684 kuni 1698 Prantsusmaa osa. Kui Louis XIV pojapoeg Anjou hertsog astus Hispaania troonile, siis sai Austria tagasi Luksemburgi. Nii jäi see kuni 1795. aastani, kus Austriale kuulusid mitte ainult praegune suurhertsogkond, vaid veel kogu Belgia provintsi Luksemburg ja n.-n. Eiffelima (praegusest Saksamaast).

Maailmavallutuslik üritus Prantsuse revolutsiooni näol kasutas jällegi praegu sõjatallermaaks muutunud maid, et tõsta revolutsioonilippu üleeuroopalises ulatuses. Madalmaade Belgia provintsid ja Luksemburg satuvad a. 1795 Prantsusmaa alla, mida hiljem kinnitab Campo Formio leping. Koos Elsass-Lotringiga jagavad need maad kõiki vabariigi ja keisririigi muresid ja rõõme.

Kolmanda maailmavallutusliku suurürituse jaoks kasutas neid maid siin hüppelauana suur Napoleon, ja siinsel ajaloolisel pinnal toimus 18. juunil 1815 kogu keisririikliku ajastu lõpplahing: Waterloo, lõuna pool Brüsselit.

Kuid 1814. a. püsima jäänud leping võttis Luksemburgilt ida pool Mooselit ja põhja pool Sauerit (Sûre) asuvad maad ja andis need Preisile. Ülejäänud osa, s. o. praegune suurhertsogkond ja Belgia provintsi Luksemburg, ühendati suurhertsogkonnaks ja liideti Madalmaadega, mis teadupärast koosnesid siis jälle Hollandist ja Belgiast. Kuid juba aasta hiljem — Viini kongressil — tehti Luksemburg Saksa riikeliidu osaks ja, hoolimata tookordsete luksemburglaste meelepahast, anti talle preisi garnison.

Maa oli tookord tõesti eriskummaline hunnik segadusi ja arusaamatusi: riikkondsuselt luksemburgi, keelelt pooleldi saksa, pooleldi prantsuse, administratsioonilt hollandi, veendumuselt belgia, suveräänsuse-kuuluvuselt Madalmaade kuninga, mingisuguse ebamäärase sideme tõttu Saksa oma, kus oli oma rahvuslik n.-n. belgia sõjavägi ja pealeselle preisi garnison; majanduslikult ja tolli mõttes oli ta liidetud Hollandi ja Belgia, kuna Saksamaast teda lahutas tihe tollivöö; ametlikuks keeleks oli prantsuse keel, kuid korrespondeeriti Haagiga hollandi keeles; kuberneriks oli endine prantsuse prefekt ja senaator, kes oli sündinud Preisias ja oli naturaliseeritud luksemburglane.

Maininud selle eriskummalisuse, mis on iseloomustav kõigi teistegi naabermaade suhtes, pean ma ruumiga arvestades asuma oma artiklit kiirelt lõpetama.

Järgmise poliitiliste piiride muutmise põhjus Liège'i prantsuslikest ringkonnist lähtuv 1930. a. belgia revolutsioon, mis haarates lõunas prantsuse-saksa Luksemburgi ja põhjas katoliikliku Flandria lõi Belgia riigi. Lõplikud piirid määrati nimelt Luksemburgi suhtes a. 1839. Väikese tähtsusega suurmaailmale oli fakt, millega a. 1867 Napoleon III-da ja Prantsusmaa vaheleastumine katkestas Viini kongressi poolt loo-

dud viimsed sidemed Luksemburgi ja Saksamaa vahel, kaotades sinise preisi garnisoni.

Hoopis ajaloolisemas valguses astuvad kõik mainitud piirkonnad 1870/71. a. Saksa-Prantsuse sõjas. „Teise riigi“ asutamine sünnib samadel ajaloolistel väljadel, kus astus maailma ette „esimene riik“. Tee Sedan'ist Versailles'ni näitas maailmale veel kord, kus tehakse suurimat ajalugu. Ja sama teed kasutas ka maailmasõja tähtsaim rünnaku-suund.

„Kolmandagi riigi“ tee oma konsolideerumisele ja stabiliseerumisele viib nähtava paratamatusega samadele ajaloolistele väljadele, ja õnnestumise korral on vägagi tõenäoline, et siin rahvuslike erinevuste pinnal, kus eri rahvused ikka alles elavad mingit muhenemisajärku, on võimalusi saksa kultuurpiirkondade avardamiseks, kõnelemata poliitilise võimu ühendamisest keskeks maailma mõttes.

Tuleb vaid vältida meie avalikkuse üldist eksi- arvamist, mis ruttab liialt samastama 1914. a. ja 1940. a. sõja sihte. Oluline käesolevas sõjas on see maailmavaateline annus, mille täit mõju maailmale me praegu veel ei suuda ette näha, kuid mis kahtlemata toob kaasa murranguid ka seal, kus seda veel ei arvata.

HERBERT HALJASPÖLD.

Võidupüha ühislaul

Võidupühal peab ühislaul haarama hulki — mitte ainult organiseeritud rivilasi, vaid ka kõiki vabu kõrvaltvaatajaid. Kuidas seda saavutada?

Peab oskama laulu sõnu ja viise ja peab omama tahtmise, aga ka harjumuse, ühes laulda.

Ühislaulu viljakandvaim põld on lapsed ja koolinoored. Neid noori jätkub igale poole, ja kui need laulu lahti lasevad (ühislaulu muidugi!), siis haarab nende laul varsti ka vanemaid inimesi.

Tuleb õpetada vajalised ühislaulud selgeks lastele ning istutada nende hinge laulutuld, et need noored laulaksid igal pool ja igal ajal — ka kodus —, siis oskavad peagi kõik vanad samu laule õpetamata. Organisatsioonide kogunemistel tuleb laulda salmike nii algul kui ka lõpul, see värskendab laulu ja meelt. Tuleb aga ka organiseerida, et kokkukogunenud rahvas laulaks igal kogunemisel, igas olukorras.

Korraldatakse koorikontserte, vabaõhumuusikat jne. Igal sellasel juhul korraldatagu ka rahva ühislaulu.

Sõnad on raamatukestes (ühisl. vihk I) või neid võib levitada kavadel.

Peab kõige energilisemalt kasvatama t a h e t ja t u n g i v a b a s õ h u s u u r t e l r a h v a k o g u n e m i s t e l ü h i s e l t l a u l d a, e t e n d t u n d a ü h i s e r a h v u s l i k u p e r e n a.

Ei ole vaja laulda palju ja pikalt, ennem vähem, lühidalt, aga hoogsalt.

Salmi kolm või koguni kuus samal viisil, samas rütmis ja samas tempos mõjub väsitavalt ja meeletu ühes laulda tahtmiseks haihtub. Lauldagu üks salm, lühikeste salvide juures ka kaks salmi — sellest jätkub.

Jatkab ka kahest laulust, millest üks oleks muusikaliselt lai, rahvalikult võimas, teine elav, täis hoogu. Võib ehk liita sinna kolmandagi, kui olukord nõuab, — ühe kergema, kodusema. Neist kolmest laulust on täiesti küllalt — mis üle selle, see väsitab.

Veel kord: vähem salme, aga need vähesed selgete sõnadega!

Lauldagu võimaluse korral orkestriga, aga lauldagu üks hästi selge laul ka ilma orkestrita. Sellane vaheldus on mõjuv.

Teeme ilusatel suveõhtudel — enne Võidupüha — jalutuskäike vabasse loodusse või sobivatele „väljakutele“, eriti küll väljakutele, kus peetakse Võidupüha aktusi, ja laulame seal täies vabaduses, siis oskame ka Võidupühal laulda ja kaasa laulda eesti laulu eesti hingest.

Isamaalisi meestelaule Võidupühaks.

Võidupüha aktuste puhul on sageli soovitud esineda kas meeskooriga või vähema meeshälte üksusega (kvartetiga, kaksikkvartetiga), kahjuks aga on raskusi tekitanud vastava noodivara puudumine. Nüüd on Lauljate Liidu Meeskooride Sektsioon kirjastanud vihiku (Eesti Meeslaul nr. 59/60) sellekohaseid laule, mis tehniliselt peaksid olema jõukohased kõigile lauluvõimelistele meestele. Vihikus leiduvad järgmised laulud: R. Päts „Lipulaul“, V. Juhandi „Õnne, Eesti“, E. Võrk „Ela“, E. Võrk „Lauliku kodu“, M. Lüdigi „Põlismetsa järv“, J. Aavik „Karjapoiss“ ja E. Võrk „Isamaale“. Vihiku hinnaks on Lauljate Liidu liikmeile 20 senti, teistele 30 senti. Tellida võib Lauljate Liidu büroost, Tallinn, Lai tän. 11, kas posti jooskva arve nr. 235 kaudu või kirjaga, saates raha postmarkidena.

Meilt ja mujalt

10. mail vapustas kogu maailma teade Saksa sõjavägede tungimisest Hollandisse ja Belgiasse. 10. mai koidikul ületasid Saksa väed Hollandi, Belgia ja Luksemburgi piiri. Sakslaste sissetungi tõkestamiseks hollandlased ujutasid üle mitmed piirkonnad. Prantsuse vägedele anti käsk Belgiasse sissemarssimiseks. Belgia on otsustanud end kaitsta, kuningas Leopold on võtnud endale sõjavägede ülemjuhatus. Riigikantsler Hitler pöördus Saksa rahva poole üleskutsega, milles ta kinnitab, et täna alanud võitlus otsustab Saksa rahva saatuse lähema tuhande aasta kohta. Saksa vägede ülemjuhatus kinnitust mööda olevat lääneriigid valmistunud sissetungiks Belgiasse, mille ärahoidmiseks Saksa väed ruttavad ette, et kindlustada Belgia ja Hollandi neutraliteeti.

13. mail teatas Saksa peakorter juba, et Liège'i kindlus Belgias on vallutatud, kuigi liitlased eitavad seda. Kogu Luksemburg on juba sakslaste käes. Hollandi peakorteri sõjateadaandes üteldakse, et Saksa väed on tunginud üle Maasi ja Ijsseli jõe, kusjuures Hollandi piiriväeosad on tõmbunud kavakohaselt tagasi. Ka Briti allikad kõnelevad Saksa vägede tugeva pealetungi jätkumisest, kusjuures Saksa õhuvägi on sooritanud korduvaid õhujõude rünnakuid liitlaste tagalasse.

Seoses uute ootamatute sündmustega on Briti senine valitsus ametist lahkunud. Uueks peaministriks on nimetatud W. Churchill, kuna senine peaminister Chamberlain jäi uude valitsusse riiginõukogu esimehena edasi.

14. mail teatab Saksa sõjavägede ülemjuhatus, et Hollandi pealinn Rotterdam on alistunud. Londonist teatatakse: Suur lahing on nüüd algamas. Hollandist kuni Moselini Saksa väed on aktiivseis. Hollandis sakslased on tungimas Arnheimist edasi lääne poole. Umbes 20.000 hollandlast paistab pidavat vastu Grebbe liinil. Seisukord Hollandis on tõsine, kuid vastupanu näib tugevnevat. Belgias Saksa soomustatud kolonnid on peale tungimas Maastrichtist, Hasseltist ja Tongresist. Neile on püüdnud alates vastu astunud Prantsuse soomustatud kolonnid ja on käimas suurim soomustatud ja mehhaniseeritud üksuste lahing, mida on seni nähtud. Siin on 1500—2000 tanki võitlemas üksteisega. Võitlus on äge. Viimaste teadete järele Liège'ist peavad Liège'i kindlustused vastu, välja arvatud üks. Ardennides sakslased on tegemas oma suurimaid pingutusi. Arvukad väeosad, kellele eelnevad mitmed soomusdiviisid, on paiskumas lääne poole. Mootorratturid, kuulipildurid ja tankid järgnevad juhtivatele jalaväekolonnidele. Belgia ja Prantsuse eelpostid on aeglaselt taganemas selle Saksa hiigelsuure laine ees. Teised Saksa väeosad on võitluses prantslaste vastu Ardenide piiril. Agedad võitlused on toimunud ka piki Moselit, metsade piirkonnas, Maginot'-liini ees, ja seda eriti Longwy ümbruskonnas, kus prantslased on tugevasti maasse kaevunud. Moselist ida pool ei ole toimunud suuri võitlusi. Ka pidev hiiglaslik õhulahing on käimas võitluspiirkondade kohal.

kuna liinide taga pommitatakse mõlemal poolel väeosi, ühendusteid ja lennuvälju. Arvatakse, et enam kui 400 Saksa lennukit on tulistatud alla sissetungist saadik Belgiasse ja Hollandisse.

16. mail arvab Saksa vägede ülemjuhatus võivat kinnitada, et Sedani piirkonnas olevat tihedaimas koostöös õhujõududega murtud Prantsuse kaitsevallist, Maginot'-liinist, selle pikenduses loode poole, läbi.

Pariisi teatel on sakslased Namuri ja Sedani vahel paisanud veel suuremaid jõude lennuväe ja soomusüksuste toetusel Maasi liinile. Kõige tugevam löök oli sihitud Sedani sektorisse, kus soomusüksuste rünnakud on suutnud kolmes punktis tungida Prantsuse kaitseliinide sisemusse. Lahingumõll Prantsuse ja Saksa jalaväe, tankide ja õhujõudude vahel jätkub. Kell 18 seisukord oli segane. Nagu Prantsuse sõjaväelisi ringkonnast seletatakse, on võimalik, et Saksa soomusüksused tungivad võrdlemisi kaugele, kuid neid ei toeta jalavägi, kes on võitluses Prantsuse jalaväega. Uues olukorras Prantsuse väejuhatus loobub positsioonisõjast ja alustab liikumissõda. Väejuhatuse on tehtud ümberpaigutusi ja praegu on käimas vasturünnakud.

Stokholmist teatatakse, et Narviki piirkonnas toimuvad praegu tähtsad operatsioonid. Bjerkvikis, 11 km kaugusel Narvikist, on maale saadetud tugevaid inglise, Prantsuse ja Poola abivägesid. Viimasel päeval pommitati liitlaste poolt ägedasti Narviki linna, kuhu on koondunud sakslaste peaajud. Kogu linn on tegelikult hävinud. Operatsioonides Narvikist põhja pool võtsid esmakordselt osa Prantsuse tankid, mis laseb arvata, et on lähedal tugev rünnak linna vastu.

Briti allikate kohaselt peetakse seisukorda tõsi-seks. Saksa soomusdiviisid on murdnud läbi Prantsuse liinidest ja tunginud mõningal määral Prantsuse territooriumile. Piirkond, kus nad on läbi tunginud, ei ole tegelikult Maginot'-liin, vaid selle pikendus piki Belgia piiri, mis on ehitatud viimase 12 kuu kestes.

Esialgne mõlk liinides on muutunud nüüd suuremaks sopiks. Sakslaste edu on tingitud peamiselt uuest tehnikast lahinguvälja puhastamisel raskete tankidega madalalt lendavate lennukite toetusel. Briti õhujõud on näidanud suurepärast tegevust. Saksa lennukid näivad vältivat võitlusi mees-mehe vastu Briti lennukitega. Võidakse ütelda, et sakslased on võitnud esimese ringi. Kuid see on ainult esimene ring ja nii Londonis kui ka Pariisis ollakse võrdset usalduslikud lõpptulemuse suhtes. Sakslaste pealetungi edaspidine suund on ebakindel. See võib suunduda loode poole, et katkestada liitlastevahelisi ühendusteid, kuid võib suunduda ka kagu poole. Vahepeal prantslased on koondamas oma vägesid, et rünnata mõlemalt tiivalt sakslaste sissetungisoppi. Olevat põhjust arvata, et Saksa soomusdiviisidel on lõppe-mas bensiinitagavarad. Siinjuures tähendatakse ühtlasi, et enne Hollandi alistumist jõuti seal hävitada viis kuendikku kõigest bensiinitagavaradest.

18. mail teatatakse Pariisist, et sakslased, tungides üle Maasi jõe, asusid teostama oma tavalist taktikat — andma hirmsaid lööke oma raske-soomusüksustega, mida toetasid õhujõud, et sel kombel laiendada läbimurret, mille kaudu nende väed võiksid sisse voolata. Prantsuse vägesid, kellede ülesandeks on tõkestada sakslasi, on saabumas pidevalt ja nad on täitmas oma ülesannet.

Teine rünnak toimus Sedanist lõunapoole piirkonnas, kuid see oli vähema tähtsusega. Briti ja Prantsuse pommi- ja võitlusalennukitel oli reedel teine väga tegevusrohke päev.

Saksa vägede ülemjuhatus teatab: Kiire rünnaku on läbi murtud Antwerpeni kindlustustest. Saksa väed on tunginud siselinnas. Saksa sõjalipp lehvib Antwerpeni raekojal.

19. mail teatatakse Pariisist, et kindral Weygand on nimetatud Prantsuse vägede ülemjuhatajaks. Ühtlasi teatatakse äärmiselt vihastest võitlustest, mis käivad lääne suunas, kusjuures sakslased ründavat vahetpidamatult. Inglise peaminister Churchill esines raadiokõnega, milles ta rõhutas, et sõda tuleb pidada kuni võiduni ja et kui nõrgeneb võitlus Prantsusmaal, siis tuleb lahing Briti saare pärast.

20. mail kõneleb liitlaste sõjateade, et seisukord Prantsusmaal on muutunud tõsiseks. Võitlustest võtavad osa tuhanded tankid. Inglismaalt saabub mandrile ikka üha uusi vägesid.

21. mail teatab Saksa sõjavägede ülemjuhatus: Kõigi aegade suurim rünnakuoperatsioon läänes on pärast suuri taktilisi üksiktulemusi toonud nüüd esimese suure operatiivse saavutuse. Prantsuse 9. armee, kes Maasil, Namuri ja Sedanil vahel pidi kindlustama ühendust vaenlase tugevate operatsioonijõudude vahel Belgias ja Maginot'-liinil, on purustatud ja on lagunemas. Armeed staap ja senine Prantsuse 7. armee ülem kindral Giraud, kes oli võtnud üle 9. armee juhtimise, on võetud vangiks.

Saksa rünnakuhoost löödud lünka voolavad Saksa diviisid. Nende eesotsas on soomuskorpus ja motoriseeritud väeosad vallutasid Arras', Amiens'i ja Abbeville'i. Seega on saanud alguse kõigi Somme'ist veel põhja pool asuvate Prantsuse, Inglise ja Belgia armee surumine vastu Inglise kanali rannikut.

23. mail avaldatakse Saksa sõjateadaandes, et Saksa väed on tungimas Lääne-Artois's edasi põhja poole Calais' suunas, sulgedes niimoodi „kotti“ belglaste ja liitlaste väed. Liitlaste teated kõnelevad suurest lahingust Loode-Prantsusmaal. Kinnitatakse, et sakslased ründavad maksimaalsete jõududega.

Briti peaminister Churchill, esinedes alamkojas seletustega sõjaseisukorra kohta, teatas, et Saksa relvastatud jõud, kes tegid endile teed läbi läbimurrukoha Prantsuse armee, on tunginud liitlaste armeede järelevägedesse Belgias ja püüavad nüüd härida nende ühendusi. Abbeville on vaenlase käes ja rasked võitlused on käimas Boulogne'is ja selle ümbruses. Oleks liig varajane ütelda, mis on selle rannikuvõitluse tulemused, kuid ilmselt see toob endaga kaasa tõsise iseloomuga tagajärgi. Vahepeal kindral Weygand, kes on väejuhatuses eesotsas, juhatab operatsioone, milledest võtavad osa kõik liitlaste armeed eesmärgil uuesti korda seada oma kombineeritud front.

24. mail kõneleb Saksa sõjateade, et Schelde positsioonist on murtud läbi. Maubeugi kindlus olevat sakslaste käes. Belgias vallutati Tournei. Artois's vallutati Loretto kõrgustik, mille pärast juba maailmasõja ajal peeti ägedaid lahinguid.

Prantslased seletavad, et lahing Flandrias kestab vahelduva eduga. Kinnitatakse, et sakslased on osutunud visadeks võitlejateks.

Inglise kuningas Georg VI esines Briti impeeriumi päeva puhul raadiokõnega, milles ta rõhutas, et vaenlane taotleb Briti impeeriumi täielikku ja lõplikku hävitamist ja seejärel maailma vallutamist. Kuningas jätkas: „Täielikus üksmeeles meie tahame kaitsta oma elu ja kõike seda, mis annab elule mõtte. Ei jatku ainult usaldusest. Meie peame ka olema valmis eneseohverduseks. Praegusel silmapilgul meie mõtted on meie võitlevate meeste juures. Meie sõdurite kõrval seisavad meie vana liitlase Prantsusmaa kui ka Poola, Norra, Belgia ja Hollandi sõdurid ja rahvad, kellede rahulikke maid on tabanud reetmine ja provotseerimata kallaletung.

Praegusel saatuslikul tunnil meie pöördume kõigekõrgema Kohtumõistja poole. Briti impeeriumi mehed ja naised, täitke oma kohust ja ülesannet täie julgusega. Olge vankumatud oma kindluses ja otsustavuses. Laskem meid edasi minna meie eesmärgi poole kui üks mees. Jumala abiga meie saavutame oma eesmärgi,“ lõpetas kuningas.

25. mail teatab Saksa sõjavägede ülemjuhatus: Rõngast Belgia armee, Prantsuse 1., 7. ja 9. armee osade ja Inglise ekspeditsiooniväe peajõudude ümber tugevdati reedel tunduvalt ja on seega lõplikult suletud. Selle rõnga idaserval vallutati Gent ja Courtrai (Kortryk) ning mindi rünnakul üle Lys'i jõe. Roubaix' ja Valenciennes'i vahel on Saksa väeosad ründamas Prantsuse piirikindlustusi. Ka lõuna pool, Valenciennes'i ja Vimy vahel, areneb rünnak mõlemalt poolt Douai'd loode suunas edasi. Vimy kõrgustikud on vallutatud.

Raskes võitluses vaenlase maa- ja merejõududega langes Boulogne. Calais on ümber piiratud, sest kõrgendikud Vimy'st üle Lillers' ja St. Omeri kuni Gravelines'ini on sakslaste käes. Vangilangenute arv kasvab pidevalt ja samuti ei ole veel ülevaadet Saksa vägede kätte langenud saagist.

Inglise allikad kinnitavad, et seisukord on endiselt tõsine.

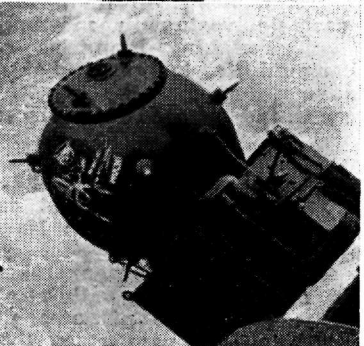
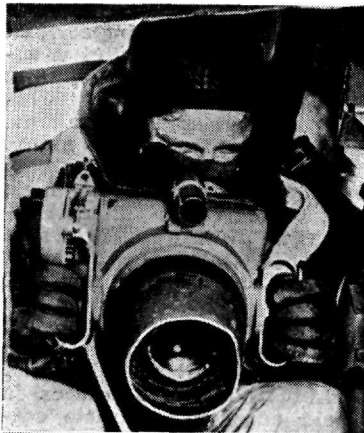
26. mail teatavad sakslased, et Calais on langenud ja et Flandrias ning Artois's ümberhaaratud liitlaste vägedel ei ole jäänud mingit võimalust läbimurdmiseks.

Liitlaste sõjateade kinnitab, et lahing Flandrias kestab juba viiendat päeva, kuhu on koondatud mõlemate poolte sõjajõudude pingutav tähelepanu. Sakslased olevat saatmas sinna arvukaid jalaväeosi ja soomusüksusi, kellede edasiliikumine areneb Prantsuse-Briti õhujõudude pommituste all.

28. mail sündis läänerinde sõjategevuses see, mida keegi ei teadnud oodata: Belgia kuningas ja armee alistusid Saksa vägedele. Belgia valitsus, kes asub Pariisis, avaldas proklamatsiooni, milles teatatakse, et kuninga otsus on seadusevastane ja et valitsus otsustab jätkata senist võitlust, milleks kavatsatakse luua Prantsusmaal viibijaist belglasist uus armee. Nüüdsest peale võitlevad Prantsusmaa ja Briti üksinda Saksamaa vastu, kes teeb nüüd üha suurenevaid pingutusi vastaste vastupanu murdmiseks. Saksa teadetel on suurlahing Flandrias ja Artois's jõudnud oma haripunktile, kusjuures Saksa väed olevat murdnud terava rünnakuga kibeda vastupanu ja surunud ümberpiiratud armeed kitsamasse ruumalasse kokku.

29. mail teatatakse liitlaste esimesest võidust käimasolevas sõjas. Pärast pikemat heitlust on Rootsi rauamaagi väljaveosadam ja linn Narvik Norras liitlaste poolt vallutatud.

Läänerindel jätkub liitlaste vägede taganemine. Ostende, Lille'i linnad on sakslaste poolt vallutatud. Liitlaste vägede taandumine läänerinde põhjatsoonis sünnib ranniku suunas. Belgiast taganemisel on liitlaste poolt kõik tehased hävitatud.

TÄIELISE ÜLEVAATE

SÜNDMUSTEST MAA-
ILMAS SAATE VARA-
HOMMIKUL ILMUVAST

„PÄEVALEHEST“

„LASTE RÕÕM“

ON IGA LAPSE SÕBER

MITMEKESIST
KIRJANDUST
KONTORITARBEID

P A K U V A D

„PÄEVALEHE“ RAAMATUKAUPLUSED
TALLINN, PÄRNU MNT. 10 ■ PIKK TÄN. 2